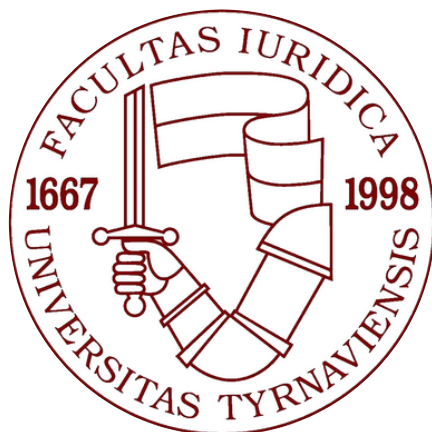

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV ZO SÚŤAŽE O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ

TRNAVA 2025

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

**Z FAKULTNÉHO KOLA SÚŤAŽE
O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ 2025**

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ ODBORNÁ ČINNOSŤ

TRNAVA 2025

Zborník príspevkov z XVIII. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave - sekcia fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ).

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution--NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

©

Lukáš Bis, Doris Dvoranová, Lea Mária Kurtiniaková

Recenzenti:

JUDr. Karin Vrtíková, PhD., Mgr. Katarína Kuklová, PhD.,

JUDr. Ing. Dominika Moravcová, MBA, PhD.

© JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. (ed.)

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Vydavateľ:

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

ISBN (on-line): 978-80-568-0749-1

Predhovor

Dňa 29. apríla 2025 sa na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave konal osemnásť ročník vedeckej študentskej konferencie. Okrem všeobecnej sekcie „Právo“ sa tradične konalo aj fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti „ŠVOČ“. Do tejto sekcie sa každoročne hlási menej študentov, keďže požiadavky na príspevok sú náročnejšie ako do všeobecnej sekcie. Príspevok musí byť dlhší a nemôže vychádzať zo záverečnej ani inej odbornej práce študenta. Ide preto o originálne spracované špecializované témy, ktoré si tento rok študenti vybrali z trestného práva, ústavného práva a európskeho práva. Tie následne prezentovali v rozsahu minimálne dvadsať minút pred odbornou komisiou zloženou z učiteľov fakulty, odborníkov z praxe a študentov, ktorej predsedal JUDr. Jakub Neumann, PhD. Po prezentáciách nasledovala odborná diskusia.

Víťazi sekcie majú každoročne možnosť postúpiť na československé finále súťaže, pričom aktuálnym hosťiteľom československého kola a usporiadateľom finále je Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci (10.-11. september 2025). Reprezentantmi na československom kole sú naše študentky Doris Dvoranová a Lea Mária Kurtiniaková. Napriek tomu, že študentky boli v čase konania konferencie študentkami bakalárskeho stupňa štúdia, možno povedať, že ide o skúsenú dvojicu, ktorá má od samého začiatku štúdia na fakulte skúsenosti s rôznymi odbornými podujatiami nad rámec ich štandardného štúdia. Sú to šikovné a motivované študentky, ktoré na sebe pracujú a s radosťou sa zdokonaľujú vo zvolených témach, ktoré, sledujúc ich doterajšie štúdium, jednu študentku profilujú ľudskoprávnym smerom a druhú študentku smerom medzinárodnoprávnym. Študent Lukáš Bis sa medzičasom už stal našim absolventom magisterského študijného programu. Nech sa však kariéra všetkých účastníkov konferencie vyvinie akýmkoľvek smerom, verím, že vzhľadom na ich zaniehanie a ochotu zúčastňovať sa takýchto podujatí, bude úspešná. Svedčia o tom aj ich odborné recenzované príspevky v tomto zborníku. V mene autorov, recenzentov a vydavateľa želim príjemné čítanie.

Ingrid Lanczová

Obsah

Lukáš Bis

Zákon na strane páchatel'ov? Nová hranica malej škody a vypustenie § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže: dôsledky pre obeť a zelená pre páchatel'ov? 4

Doris Dvoranová

Medzi sebaurčením a právom: limity rodovej plurality v právnom poriadku Slovenskej republiky 38

Lea Mária Kurtiniaková

Vývoj výkladu článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach v súčasnej spoločnosti 58

**ZÁKON NA STRANE PÁCHATEĽOV?
NOVÁ HRANICA MALEJ ŠKODY
A VYPUSTENIE § 212 ODS. 1 PÍSM. G) TRESTNÉHO ZÁKONA,
TZV. OPAKOVANEJ KRÁDEŽE:
DÔSLEDKY PRE OBETE A ZELENÁ PRE PÁCHATEĽOV?**

Law on the Side of Offenders?

The New Threshold for Minor Damage and the Repeal of Section 212(1)(g) of the Criminal Code: Consequences for Victims and a Green Light for Offenders?

Lukáš Bis

Abstrakt: Táto vedecká práca sa zaoberá dôsledkami zvýšenia hranice malej škody v trestnom práve Slovenskej republiky, ktorá bola novelou Trestného zákona zvýšená z pôvodných 266 eur na 700 eur. Autor analyzuje legislatívne zmeny, predovšetkým vypustenie skutkovej podstaty opakovanej krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, ktorá pred novelou umožňovala trestné stíhanie aj pri opakovaných krádežiach s nižšou škodou. Práca vychádza z empirického výskumu, realizovaného prostredníctvom rozhovorov s príslušníkmi Policajného zboru Slovenskej republiky, prokurátormi a obeťami majetkovej trestnej činnosti. V texte sú podrobne rozpracované právne nástroje, ako je protest prokurátora a možnosť zrušenia priestupkov, ktoré by mohli prispieť k zvýšeniu efektívnosti vymožiteľnosti práva. Autor zároveň navrhuje opätovné, legislatívne prepracované zavedenie kvalifikovanej skutkovej podstaty opakovanej krádeže do § 212 Trestného zákona, ako aj predĺženie lehoty na vybavenie trestného oznámenia z 30 dní na 60 dní v prípadoch, keď výška škody nedosahuje hranicu škody malej hodnoty. Navrhované opatrenia sú podložené výsledkami sociologického výskumu a relevantnou judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. Práca sa tiež venuje návrhom na modernizáciu informačných systémov vyšetrovateľov Policajného zboru za účelom efektívnejšieho riešenia majetkovej kriminality.

Kľúčové slová: trestný zákon; malá škoda; opakovaná krádež; recidíva; priestupok; priestupkový režim; trestný čin krádeže; protest prokurátora.

Abstract: This scientific paper examines the consequences of increasing the threshold of minor damage in the criminal law of the Slovak Republic, which was raised from the original amount of EUR 266 to EUR 700 through an amendment to the Criminal Code. The author analyses the legislative changes, particularly the removal of the criminal offense of repeated theft under Section 212(1)(g) of the Criminal Code, which, before the amendment, allowed for the criminal prosecution of repeated thefts involving lower-value damage. The research includes interviews with Slovak policemen, prosecutors, and victims of property crimes. The paper thoroughly explores legal instruments such as the Prosecutor's Protest and the annulment of administrative offences, which could contribute to enhancing the effectiveness of law enforcement. The author also proposes the reintroduction of the qualified factual basis of repeated theft into Section 212 of the Criminal Code, in a legislatively revised form, as well as the extension of the time limit for processing a criminal complaint from 30 to 60 days in cases where the amount of damage does not reach the threshold for minor damage. Following the sociological research and relevant case law of the Supreme Court of the Slovak Republic, the author presents *de lege ferenda* proposals. For a better handling of property-related offences, the paper also addresses the need for modernization of information systems used by criminal investigators of the Police Force.

Key Words: Criminal Code; Minor Damage; Repeated Theft; Recidivism; Administrative Offense; Administrative Offense Proceedings; Theft; Prosecutor's Protest.

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem vyjadriť úprimné pod'akovanie všetkým vedeckým pracovníkom Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave za cenné pripomienky a rady. Ďalej si dovoľujem pod'akovať aj príslušníkom Policajného zboru Slovenskej republiky, prokurátorom, ako aj obetiam majetkovej trestnej činnosti, ktorí sa napriek náročnosti vlastnej situácie neváhali podeliť o svoje skúsenosti a názory. Ich ochota komunikovať, spolupracovať a poskytnúť rôznorodé pohľady na skúmanú problematiku predstavovala neoceniteľný prínos pre komplexné spracovanie tejto témy a významne prispela k objektivite a kvalite vykonaného výskumu.

ÚVOD

V rámci vedeckej práce na tému „Zákon na strane páchatel'ov ? Nová hranica malej škody a vypustenie § 212 ods. 1 písm. g) TZ, tzv. opakovanej krádeže: dôsledky pre obeť a zelená pre páchatel'ov?“ sme si dovolili spracovanie práce smerovať výlučne na zvýšenie hranice malej škody, ktorá pred novelou trestného zákona musela dosiahnuť výšku 266 €. ¹ Po novele Trestného zákona sa zvýšila výška malej škody z 266 € na 700 €. ² Aby sme mohli zodpovedať hlavné otázky, konkrétne, či je zákon na strane páchatel'ov a či je úprava *de lege lata* v znení Trestného zákona a Trestného poriadku „zelenou“ pre páchatel'ov, ako aj aké dôsledky má táto úprava pre obeť trestných činov, odpovieme na tieto otázky na základe analýzy viacerých čiastkových otázok, ktoré budú podrobne rozpracované v jednotlivých kapitolách práce. V rámci vedeckej práce si dovoľujeme analyzovať nielen dôsledky zmeny hranice malej škody v Trestnom zákone, ale aj vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže. Uvedená kvalifikovaná skutková podstata opakovanej krádeže upravená v Trestnom zákone, platná pred prijatím novely zákona č. 40/2024 Z. z. z 8. februára 2024, ktorá nadobudla účinnosť 5. augusta 2024 a ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ako aj niektoré ďalšie zákony, umožňovala orgánom činným v trestnom konaní trestne stíhať opakované krádeže v intenciách trestného práva. Podľa tohto ustanovenia platilo, že ak si páchatel' prisvojil cudziu vec tým, že sa jej zmocnil, a v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch bol za obdobný čin postihnutý, naplnil tým všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona. ³ Aby sme mohli zistiť dôsledky zvýšenia hranice malej škody a vypustenia kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže pre obeť, tak sme sa rozhodli osloviť príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky, prokurátorov okresných a krajských prokuratúr, ako aj samotné obeť majetkovej trestnej činnosti.

V rámci vedeckej práce sa venujeme aj analýze právnych nástrojov dostupných v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky, ktoré slúžia na riešenie aktuálnych právnych výziev v oblasti majetkovej trestnej činnosti. Zároveň skúmame aj potenciálne možnosti, ktoré by mohli prispieť k zlepšeniu efektívnosti vymožiteľnosti práva v tejto oblasti. Medzi tieto právne nástroje patrí najmä inštitút protestu prokurátora, ako aj možnosť zrušenia priestupkov a ich následné postúpenie na ďalšie konanie povereným príslušníkom alebo vyšetrovateľom Policajného zboru SR. Medzi čiastkové ciele práce patrí aj zodpovedanie otázky, ako sa v praxi využíva inštitút protestu prokurátora a či dochádza k tomu, že po zrušení priestupku sú skutky vracané späť povereným príslušníkom alebo vyšetrovateľom Policajného zboru SR na ďalšie konanie. Ďalšie právne nástroje, ktoré majú k dispozícii obeť trestných činov a orgány činné v trestnom konaní, podrobnejšie opisujeme v druhej kapitole tejto práce.

Vo vedeckej práci sa ďalej venujeme aj úvahám *de lege ferenda*, teda návrhom právnych úprav, ktoré by mohli byť prijaté v nadväznosti na budúce novely Trestného zákona a Trestného poriadku. V súvislosti so zvýšením hranice malej škody sa zaoberáme najmä návrhom na opätovné zavedenie pozmenenej kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, ktorá by umožnila postihovanie viacnásobných opakovaných protiprávných konaní prostredníctvom nástrojov trestného práva. Zamýšľame sa, či by zavedenie pozmenenej kvalifikovanej skutkovej podstaty pôsobilo ako účinný preventívny a odstrašujúci mechanizmus voči páchatel'om. Tento návrh opierame o výsledky relevantného sociologického

¹ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 134.

² § 125 ods.1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon: „*Škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 700 eur [...]*.“

³ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 139.

výskumu, ktorý sme realizovali formou kvalitatívnych rozhovorov s príslušníkmi Policajného zboru Slovenskej republiky, prokurátormi pôsobiacimi na okresných a krajských prokuratúrach, ako aj s obeťami majetkovej trestnej činnosti. Výskum bol doplnený aj o kvantitatívne údaje získané prostredníctvom dotazníkového šetrenia, ktoré sme distribuovali obom cieľovým skupinám, a to orgánom činným v trestnom konaní a obeťami, prostredníctvom sociálnych sietí. Rozhovory sme zároveň uskutočnili aj priamo v nákupných centrách, kde sme oslovili predajcov, vedúcich a majiteľov prevádzok, pracovníkov súkromných bezpečnostných služieb (SBS), ako aj osoby zodpovedné za bezpečnosť obchodných centier.

Okrem toho sa zamýšľame nad predĺžením lehoty na vybavenie trestného oznámenia z 30 dní na 60 dní v prípadoch, keď škoda nepresiahne hranicu malej škody. Premýšľame, či tento krok by mohol prispieť k zvýšeniu účinnosti trestného konania v prípadoch s nízkymi škodami, keď by počas predĺženej lehoty mohli byť zaznamenané ďalšie rovnaké skutky proti konkrétnej osobe, čím by sa škoda kumulovala na úroveň 700 €. V rámci druhej kapitoly možnosť kumulácie podporujeme judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorá bola uverejnená v zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.⁴ Rovnako sa zamýšľame nad modernizáciou systémov, s ktorými pracujú vyšetrovatelia Policajného zboru SR, čo by v konečnom dôsledku mohlo prispieť k efektívnejšiemu riešeniu týchto trestných činov.

1. DÔSLEDKY ZVÝŠENIA HRANICE ŠKODY V TRESTNOM PRÁVE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Pri analýze zmien v trestnom práve a priestupkovom práve Slovenskej republiky po poslednej novelizácii Trestného zákona a aktuálnej novele Zákona o priestupkoch si uvedomujeme, že sa v určitých prípadoch, ako sú menšie krádeže, posilnil priestupkový režim a došlo k zvýšeniu výšky sankcií za priestupky a opakované priestupky, čo môže mať svoj prínos pri riešení tzv. „horalkových“ zlodejov, ktorí sa dopúšťali menších deliktov, ako sú krádeže v hodnote do 20 €. ⁵ Viacerí právni odborníci vítajú vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona (ďalej aj ako „dôvodu g“), ktorý upravoval jednu z možností odsúdenia páchatel'ov viacnásobných aj menších krádeží nasledovne: **„Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“**⁶ V praxi sa stávalo sa, že niekto ukradol jednu „horalku“ a bol za ňu potrestaný v rámci priestupkového konania a automaticky, ak v období dvanástich mesiacoch bol opäť pristihnutý pri obdobnom trestnom čine, kedy si prisvojil cudziu vec tým, že sa jej zmocnil, automaticky naplnil kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu krádeže podľa písmena g) uvedeného paragrafového znenia.⁷

⁴ § 196 ods.2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok: „Ak prokurátor alebo policajt po prijatí trestného oznámenia zistí, že je potrebné ho doplniť, doplnenie vykoná výsluchom oznamovateľa alebo poškodeného alebo vyžiadanim písomných podkladov od oznamovateľa alebo od inej osoby alebo orgánu príslušný prokurátor alebo príslušný policajt tak, aby mohol rozhodnúť podľa § 197 alebo § 199 v lehote do 30 dní od prijatia trestného oznámenia. [...]“

⁵ KRION Partners s.r.o.: Výber legislatívnych zmien a novínok za november 2024 [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.krion.sk/sk/vyber-legislativnych-zmien-a-novinek-za-november-2024.c-485.html> [cit. 2025-04-15].

⁶ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 139.

⁷ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 139.

1.1. Zmena priestupkového zákona a úprava výšky pokút za priestupky

Je pravda, že novela Zákona o priestupkoch umožňuje, aby boli páchatelom týchto protiprávnych činov, ktorí nenaplnili skutkovú podstatu trestného činu krádeže v zmysle Trestného zákona uložené pokuty až do výšky 1400 € v rámci neskráteného konania (predtým 331 €), v rozkaznom konaní až do 1000 € (predtým 250 €) a v blokovom konaní až do 500 € (predtým 33 €). Ďalšou dôležitou zmenou je, že v prípade opakovaného spáchania priestupku proti majetku v priebehu 12 mesiacov môže byť páchatelovi uložená pokuta až do výšky 2000 € (predtým 1000 €) a v prípade rozkazného konania do výšky 1500 € (predtým 500 €).⁸

Podľa nášho názoru tento prístup v oblasti sankcionovania menších protiprávnych činov, akými sú krádeže do 20 € sa pri prijatí novely Trestného zákona z právneho hľadiska javil ako rozumný, pretože si tvorcovia zákona mysleli, že sa zníži zaťaženosť orgánov činných v trestnom konaní a zároveň bude v niektorých prípadoch efektívnejšie riešiť problematiku menších deliktov prostredníctvom priestupkového konania. Zdalo sa rozumné, že ak niekto dvakrát ukradol vec v hodnote napríklad 20 €, bolo možné prikloniť sa k názoru odborníkov, že ide o kriminalizovanie takýchto činov.⁹

1.2. Názory a skúsenosti obetí majetkovej trestnej činnosti vo svetle právnych zmien

Na základe vykonaného sociologického výskumu, ktorý sme realizovali v nákupných centrách formou rozhovorov s predajcami, vedúcimi prevádzok, majiteľmi obchodov, pracovníkmi súkromných bezpečnostných služieb (SBS), ako aj s osobami zodpovednými za bezpečnosť celého obchodného centra, sme dospeli k nasledujúcemu záveru: vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže a nepostihovanie opakovaných krádeží viedlo u väčšiny páchatel'ov k pocitu nedotknuteľnosti a narastajúcej arogancii.

Skutočnosti týkajúce sa pocitu nedotknuteľnosti páchatel'ov a opakovaných krádeží vyplývajú najmä z výpovedí predajcov, vedúcich a majiteľov prevádzok, ako aj osôb zodpovedných za bezpečnosť celého obchodného centra. Dovoľujeme si uviesť niektoré z týchto výpovedí.

Napríklad, vedúca predajne v obchode s drogériou uviedla, že evidujú viacero krádeží. Zlodeji, ktorí už boli pristihnutí a postihnutí, sa opätovne vracajú a správajú sa arogantne. Pri ich prichytení si často dovoľujú tvrdiť, že im nič nehrozí. Pokutu za priestupok podľa ich názoru vôbec nepovažujú za dostatočný a odstrašujúci faktor.

Vo vyjadreniach vedúcej predajne v obchode s potravinami zaznelo, že sa opakovane vracajú tí istí páchatelia a počet krádeží je vyšší než pred účinnosťou novely. Pracovník SBS pôsobiaci v tejto predajni nám ukázal fotografie z krádeží. Zo skutočností zachytených na fotografiách vyplýva, že zlodeji kradnú vo väčšom množstve. Na niektorých záberoch boli zobrazené úplne naplnené nákupné košíky s odcudzeným tovarom.

V predajni s oblečením nám predavačka uviedla, že zaznamenali 90 % nárast manka v porovnaní s obdobím pred novelou. Zlodeji sú podľa nej čoraz arogantnejší a v niektorých prípadoch, keď ich pristihnú pri čine, sa dokonca vyhrážajú personálu, že si na nich počkajú po skončení pracovnej zmeny. V ďalšej predajni s oblečením predavačka uviedla, že krádeže

⁸ STVR: *Pokuty za priestupok proti majetku, čiže za krádež do 700 eur sa zvýšia* [online]. 2024. Dostupné na: <https://spravy.stvr.sk/2024/11/pokuty-za-priestupok-proti-majetku-cize-za-kradez-do-700-eur-sa-zvysia/> [cit. 2025-03-20].

⁹ ČENTÉŠ, J.: *Na slobodu sa v jeden deň dostanú stovky väzňov* [online]. 2025, video. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=mzmax5ltiI8> [cit. 2025-03-20].

najčastejšie evidujú počas výmeny personálu počas zmien alebo pri nástupe nových zamestnancov, ktorých zloději ešte nepoznajú.

V lekárňach nám pracovníčky uviedli, že počet krádeží je približne rovnaký ako pred účinnosťou novely. V rámci prevencie sa snažia chrániť pred vznikom škôd napríklad tým, že pri drahších produktoch vyberajú tovar z obalov a skladujú ho v sklade. V prípade záujmu o kúpu tieto produkty následne prinesú zo skladu.

V obchode s hračkami predavačky uviedli, že zloději sú drzejší a do predajne prichádzajú s prázdnyimi taškami, pripravení kradnúť. Snažia sa ich preto identifikovať už pri vstupe, a keď spozorujú podozrivých páchatel'ov, ktorí vstupujú do predajne s prázdnuou taškou, okamžite ich upozorňujú, že v prípade podozrenia privolajú SBS službu. Dodali tiež, že ani zabezpečenie tovaru proti krádežiam často nefunguje, pretože zloději tieto zabezpečovacie prvky odlepujú alebo ich dokážu profesionálne znefunkčniť.

V obchode s doplnkami do bytových priestorov nám pokladníčka povedala, že po prijatí novely Trestného zákona sa krádeže zintenzívnili. Predavačka nám dokonca spomenula prípad, keď staršia pani kradla s odôvodnením, že chcela dať svojmu vnukovi darčeky. Po konfrontácii si však dovolila vrátiť sa do predajne aj na druhý deň.

V obchodoch s obuvou nám predavačka uviedla, že po účinnosti novely Trestného zákona vnímajú nárast agresivity u zlodějov a ich správanie je horšie ako pred prijatím novely. V inej predajni, kde vystavujú len jednu topánku z páru, nám povedali, že zloději dokážu ukradnúť aj túto jednu topánku, pričom sami zamestnanci sa zamýšľajú, na čo im slúži len polovica páru.

Z uvedeného, ako aj z ďalších rozhovorov, vyplýva, že s krádežami mohli začať aj ľudia, ktorí pred novelou nekradli.

V obchode s elektronikou nám predajca povedal, že krádeže sú intenzívnejšie a páchatelia sa dokážu opakovane vracat', aj keď už boli riešení ako priestupcovia. „Kradnú všetko, čo sú schopní odniesť.“

Z rozhovoru s predavačkou v parfumerii vyplynulo, že majiteľ im škody nezráža z výplat, no intenzita krádeží je vyššia ako pred prijatím novely. Uviedla tiež, že arogancia zlodějov je podľa nej v súčasnosti veľmi výrazná.

V predajni, kde sa predávajú rúže a ďalšia kozmetika pre ženy, nám predavačka, ktorá tam pracuje už dlhší čas, povedala, že sa krádeže zintenzívnili. Kradnú prevažne ženy, no v minulosti zaznamenali aj prípady krádeží zo strany mužov. Tovar sa snažia chrániť tak, že niektoré produkty uchovávajú v sklade a vydávajú ich len na požiadanie zákazníka. Ide najmä o krémy, rúže a inú drobnú kozmetiku, ktorú páchatelia často vyberajú z obalov.

Z vyjadrenia pracovníka SBS, ktorý v tejto oblasti pôsobí už tri roky, sme sa dozvedeli, že po prijatí novely sa zintenzívnili aj krádeže zo strany zamestnancov. Uviedol, že páchatelia sú veľmi arogantní a na niektorých predajniach už natoľko známi, že sa im pri krádežiach cielene vyhýbajú.

Rozhovor sme viedli aj s pánom, ktorý má na starosti SBS službu v obchodnom dome. Táto služba pomáha prevádzkam s dolapením páchatel'ov a obmedzením ich činnosti v prípade, že im je krádež nahlásená. Pán uviedol, že výskyt krádeží je veľmi vysoký a počet prípadov je vyšší než pred prijatím novely Trestného zákona.

Ako príklad spomenul udalosť z januára 2025, keď 25. januára zadržali páchatel'a, ktorý mal od 1. do 25. januára na konte celkovo 29 priestupkov. Dodal, že aj keď sa prípady riešia v spolupráci s políciou, páchatelia často po odchode policajtov pokračujú v krádežiach v inej prevádzke. Vyššie pokuty, ktoré dostávajú v rámci blokového konania, na nich vôbec nepôsobia odstrašujúco. Pán poznamenal, že v súčasnosti si „*vychovávame generáciu zlodějov*“. Na našu otázku, či by bolo vhodné opätovne zaviesť do právneho poriadku Slovenskej republiky ustanovenie kvalifikovanej skutkovej podstaty, ktorá by riešila opakované krádeže, odpovedal,

že podľa neho je to určite potrebné. K zmene hranice škody uviedol, že väčšina krádeží sa, rovnako ako v minulosti, týka majetku v hodnote do 200 €. Zmena výšky pokút podľa neho nepriniesla žiadne zlepšenie, keďže práve vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže, má väčší dopad na správanie páchatel'ov.¹⁰

Ďalej sme uskutočnili rozhovory s dotknutými osobami, ktorých sa krádeže týkajú aj v iných okresoch, konkrétne v mestách Trnava, Žilina, Poprad a Košice. Odpovede boli vo väčšine prípadov totožné – týkali sa správania páchatel'ov, intenzity a opakovania krádeží, ako aj výskytu nových páchatel'ov. V mestách Poprad a Košice sme zistili, že na páchanie tejto trestnej činnosti sú vo výraznej miere využívané maloleté osoby, ktoré nie sú trestne ani priestupkovo zodpovedné.¹¹

Ďalej z dotazníkového šetrenia sme získali odpovede, z ktorých vyberáme najčastejšie opakujúce sa, a to v počte piatich. Na nasledujúce otázky respondenti odpovedali nasledovne:

1. Ako sa chránite proti krádežiam? (napríklad vyberáte produkty z krabičiek, atď. - opíšte situácie). Niektoré z odpovedí boli napríklad: „*Vyberáme produkty; Vyberáme niektoré produkty z krabíc, Používame atrapy tovaru, Vyložený je len jeden kus, lepíme zabezpečovacie kódy; Kódovanie, vyberanie z krabičiek, štuple na alkohol, nálepky.*“

2. Koľkokrát do dňa riešite krádeže? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „*2-3; 3-4; Pokusov o krádež je niekoľko denne, priemer cca 5; 5 atď.*“

3. Koľkokrát do týždňa zistíte, že Vám bol z predajne odcudzený tovar? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „*4-5; 1; Každý deň; Nevie.*“

4. Aký vplyv má zmena výšky škody v trestnom zákone na počet a charakter krádeží vo Vašich prevádzkach? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „*Viac krádeží; Enormný nárast, najmä neplnoletí; Kradli aj pred novelou, teraz je počet krádeží o niečo vyšší; Vplyv je významný, keďže táto informácia bola verejne prístupná pre verejnosť a výrazne medializovaná. Počet krádeží výrazne vzrástol a čo sa týka charakteru, predovšetkým si vedú páchatelia presne vyrátať hodnotu tovaru, ktorý môžu ukradnúť, aby stále boli v rozmedzí priestupku, a tým pádom je postih pre nich minimálny.*“

5. Aký dopad podľa Vás malo vypustenie dôvodu g) ods. 1 § 212 trestného zákona (ďalej len „dôvod g“), ktorý umožňoval orgánom činným v trestnom konaní trestne stíhať opakované krádeže, ak sa páchatel' zmocnil cudzej veci a bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „*Zloději vôbec nemajú strach, stačí že obehne denne 2-3 obchody a môže si žiť nadpriemerne; Zhoršenie inventúrnych výsledkov; Je ich väčší počet a opakovane sa vyskytujú aj tí istí páchatelia; Dopad vypustenia dôvodu g) ods. 1 § 212 trestného zákona má za výsledok zvýšenie počtu krádeží u jednotlivcov, ktorí majú s touto majetkovou trestnou činnosťou skúsenosti, a to na každodennej báze, keďže sa skutky už nesčítavajú, títo páchatelia reálne skúšajú kradnúť aj niekoľkokrát za deň, a to aj napriek tomu, že ich totožnosť poznáme. Taktiež v minulosti bolo možné praktizovať tzv. metódu „šetrenia“, kedy sme informácie o drobných krádežiach zbierali a dôkladne uchovávali a keď sa daný páchatel' dopustil už viacnásobnej krádeže v našej prevádzke a splňal podmienky dôvodu g) ods. 1, bolo možné podať trestné oznámenie so všetkými jednotlivými skutkami, ktoré sme mali uchované, a tým pádom už rovno boli jeho činy spočítané a výsledkom bola klasifikácia daného skutku už ako trestného činu, čo v praxi predstavovalo pre daného páchatel'a oveľa väčší právny postih ako priestupok. Týmto*

¹⁰ Rozhovory uskutočnené autorom v obchodných domoch, Bratislavský kraj, 1. marca 2025 a 10. marca 2025.

¹¹ Rozhovory uskutočnené autorom s predajcami, vedúcimi prevádzok a pracovníkmi SBS v obchodných domoch: Trnava, 2. 4. 2025 (25 respondentov); Žilina, 5. 4. 2024 (25 respondentov); Poprad, 15. 4. 2025 (25 respondentov); Košice, 15. 3. 2025 (25 respondentov).

spôsobom bolo možné sa zbaviť páchatel'ov z našich prevádzok, ktorí opakovane páchali majetkovú trestnú činnosť. “

6. Zaznamenali ste zvýšenie počtu krádeží vo Vašej obchodnej prevádzke po prijatí novely trestného zákona? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Áno; Áno; Áno; Áno, Veľký nárast; Áno, od novelizácie bolo možné pozorovať stúpajúce množstvo krádeží, predovšetkým krádeží do 700 EUR, čiže boli klasifikované len ako priestupok.“

7. Vracajú sa do Vašich prevádzok opätovne páchatelia, ktorí boli postihnutí pokutou za priestupok a pokračujú v páchaní trestnej činnosti? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Áno; Áno; Nie; Áno, pravidelne; Áno, pravidelne sa vracajú páchať majetkovú trestnú činnosť, a to z dôvodu úpravy zákona, ktorý im to umožnil.“

8. O koľko percent sa približne zvýšil/znížil finančný deficit (manko) oproti obdobiu pred prijatím novely trestného zákona? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Neviem odpovedať; 20 %; +- 0,78 %; 500 - 700 eur; Na túto otázku nevieme odpovedať presnými číslami, keďže ešte neprebehli inventúry, ktoré by nám tieto výsledky poskytli, avšak odhadom si dovoľím tvrdiť, že to bude minimálne 20%.“

9. Stráha Vám zamestnávateľ z výplaty sumu za manko na tovare? Ak áno, akým spôsobom? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Nie; Žiadne; Nie; Nie; Nie.“

10. Aká je prax orgánu riešiaceho priestupky? Môžete popísať vlastnú skúsenosť Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Neviem; Na mestskú políciu sa ani nedovoľáte, ak náhodou áno, a páchatel' je neplnoletý, tak ani neprídu, že majú inú robotu; Neviem; Nemám znalosť o tomto; Uložia im pokutu za priestupok. Najhoršie však je, že títo páchatelia sa drzo vracajú a opätovne páchajú krádeže.“

11. Stali sa páchatelia po zmene zákona pri páchaní trestnej činnosti agresívnejšími alebo ako ich vnímate? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Stále sú rovnakí; Kradnú úplne bez hanby aj keď ich vidia iní zákazníci; Sú agresívnejší; Pokojnejší by som povedala; Agresivitu páchatel'ov po novelizácii nevidujeme, práve naopak, máme subjektívny pocit, že im táto novelizácia priniesla určitý typ voľnosti v páchaní majetkovej trestnej činnosti a výrazne ich nijako právne neohrozuje, pokiaľ neprekročia hranicu 700 EUR, aby bol skutok klasifikovaný ako trestný čin. S týmito znalosťami sa nám reálne páchatelia „smejú do tváre,“ pretože vedia, že nejaký výraznejší právny postih pri páchaní priestupku im nehrozí, a tým pádom nemajú dôvod k zvýšenej agresivite, keď vedia, že aj napriek príchodu polície a udelení blokovej pokuty nebude obmedzená ich osobná sloboda.“

12. Aké sú bežné výšky hodnôt krádeží vo Vašich prevádzkach? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „100 €; 2-5 €; Od malých krádeží cca do 20 €. Ale aj plné košíky tovaru, čo môže byť až cez 200 €; Kludne aj 200 €; Bežné výšky v momentálnom období sú od 100 až do 300 €, avšak to závisí od druhu tovaru, ktorý daná prevádzka ponúka na predaj. Pokiaľ by sme túto sumu v našich prevádzkach previedli na počet odcudzených kusov, môžeme hovoriť o 1 až 5 kusoch tovaru.“

13. Zvýšil sa počet krádeží zo strany Vašich zamestnancov? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Neviem; Nezaznamenali sme internú krádež; Nie; Nie; Zaznamenali sme aj zo strany zamestnancov krádeže.“

14. Aké typy páchatel'ov najčastejšie páchajú krádeže vo Vašej prevádzke? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Rómovia, ale aj bieli; Stred; Neplnoletí, Rómovia; Cudzej národnosti, menšiny SR, závislí ľudia na alkohole/drogách; Páchatel'mi bývajú často mladiství, osoby zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale prekvapivo aj ľudia, ktorí na prvý pohľad nepôsobia podozrivo.“

15. Aký je vek páchatel'ov? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „7-10 rokov; 40; do 15 rokov; Všetky vekové kategórie; 10-50; 7-60.“

16. Stretli ste sa aj so zahraničnými páchatel'mi? Ak áno, s akým počtom prípadov za mesiac? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Nula; Nie; Áno, stretla a ako kedy; Áno; Nie.“

17. Aké kuriózne situácie zažívate súvislosti s krádežami? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Zabudli zaplatiť; Poviem zlodějovi, aby opustil prevádzku, no on sa aj päťkrát vráti späť a stále sa pokúša niečo ukradnúť; Tovar v batohu, pokus o prejde nie cez kasy, čokoláda v rukáve; Odnášajú si plné tašky, ukrývajú tovar v rukáve alebo jednoducho prejdú cez vchod s košíkom bez zaplata; Vyhrážky.“

18. Viete o možnosti uchovávaní kamerových záznamov a následného podania trestného oznámenia za pokračujúci trestný čin krádeže, ak výška škody presiahne 700 € ? (Táto hranica sa týka krádeží, ktoré neboli spáchané: 1. vlámaním, 2. odcudzením vecí, ktoré má iný na sebe alebo pri sebe, alebo 3. použitím násilia či hrozby bezprostredného násilia. V týchto prípadoch nie je výška škody rozhodujúca.) Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Áno; Áno; Nie; Áno, vieme, len nemáme na to kapacitu; Nie.“

19. Ako v praxi riešite zistené krádeže v rámci Vašej prevádzky? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Voláme policajtov; Zoberiem ukradnutý tovar a dieťa pošlem preč. Ak ostanú v predajni len prázdne obaly z tovaru, toto sa odpisuje ako strata predajne; Podľa právneho postupu; Odpisy; Polícia.“

20. Pri odhaľovaní pokračujúcich priestupkov a trestných činov je možné využívať nástroje, ktoré má k dispozícii každá fyzická osoba. Ktoré z nasledujúcich možností využívate Vy? Sociálne siete, online diskusné fóra, špecializované platformy (napr. Modrý koník) či iné?

Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Nie; Nie; Žiadne; Vieme, Neriešime; Nemám.“

21. Aký je Váš názor na aktuálnu právnu úpravu a jej vplyv na podnikateľské prostredie? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Kradnú aj tí, čo nekradli a nedobre to vplýva, lebo máme väčšie škody; Zvyšuje sa manko v predajni; Kedysi, keď deti kradli, rodičia nedostali prídavky. To bolo správne a účinné; Zhoršenie, určite; Názor na aktuálnu úpravu sa trochu zlepšil po zavedení vyšších blokových pokút od 1.2.2025 pri priestupkoch. Avšak celkovo stále považujeme názor za negatívny, keďže jediný, kto touto novelizáciou utrpel sú práve obchodné reťazce a oddelenia PZ po celom území Slovenska. Vysoká medializácia danej problematiky tiež k problému prispela negatívne, keďže momentálne evidujeme krádeže u takých typov ľudí, ktorí v minulosti takúto majetkovú trestnú činnosť nepáchali. Rozhodne by bolo namieste danú novelizáciu upraviť.“¹²

1.3. Názory a skúsenosti orgánov činných v trestnom konaní v súvislosti s majetkovou trestnou činnosťou vo svetle právnych zmien

Na základe rozhovorov s orgánmi činnými v trestnom konaní sme vo väčšine prípadov získali zhodné odpovede s tými, ktoré zazneli aj v rámci dotazníkového šetrenia. Z tohto dôvodu sme tieto odpovede nerozlišovali osobitne podľa formy zberu dát. Z dotazníkového šetrenia sme ďalej získali viaceré odpovede, pričom vyberáme tie najčastejšie sa opakujúce, konkrétne päť až desať najvýznamnejších. Na nasledovné otázky respondenti odpovedali takto:

1. Aký máte názor na vynechanie dôvodu (g) pri trestnom čine krádeže, ktorý pri opakovanom útoku v priebehu roka kvalifikoval čin ako trestný, ako to bolo pred novelou? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Bola to veľká chyba; Odsudzujem to, že to vypadlo; Kedysi bol zneužívaný a kradlo sa úmyselne jednotlivcami bezdomovcami, aby šli prezimovať do VV alebo VTOS; Tento dôvod bol opodstatnený a mal ostať v zákone; Katastrofa,

¹² Anonymný dotazník bol uskutočnený prostredníctvom sociálnych sietí v období od 1. marca 2025 do 18. apríla 2025.

ľudia nemajú žiadne zábrany a niektorí kradnú aj viackrát do dňa, pričom vedia, že dostanú maximálne pokutu, ktorú nikdy v živote nezaplatia. “

2. Ako hodnotíte prax zrušenia priestupkov na základe protestu prokurátora? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Zatiaľ som sa s tým nestretla; Nestretávam sa s tým; Zdlhavý proces; V minulosti sa mi viackrát vrátili priestupky na prejednanie po proteste prokurátora, pričom sa zistilo, že ide o trestný čin s viacerými čiastkovými útokmi; Ojedinelá vec. “*

3. Koľkokrát za rok sa Vám stala situácia, že sa po proteste prokurátora vrátila vec po zrušení priestupku a viaceré skutky ste spojili do jedného trestného činu? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Jedenkrát; Jeden až dvakrát ročne; Ani raz; 1 x; Ani raz. “*

4. Aký je Váš názor na znovuzavedenie dôvodu (g), podľa ktorého by sa pri druhom alebo treťom priestupku v priebehu roka jednalo o trestný čin? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Je potrebné zaviesť späť (g); Nikdy sa to nemalo zrušiť, len by som to možno upravila, že nie pri druhom priestupku už by sa jednalo o TČ, ale napríklad pri 5; Áno, súhlasím., ale nie pri druhom, ale až treťom podľa zásady "3 x a dosť "; Bolo by to prospešné, ak dochádza k opakovaným krádežiam, lepší preventívny charakter; Už teraz je neskoro; Bol by som za to. Nejde o škodu, ale o princíp; Dal by som to na 3 x a dosť. Pri treťom skutku by už išlo o TČ; S daným riešením by som súhlasila, ak by až po spáchaní tretieho alebo štvrtého priestupku sa malo jednať o trestný čin; Bolo by to dobré, nebolo by toľko krádeží, v obchodných domoch najmä; Nezmyselná úvaha; Bolo by to správne; Treba to vrátiť nazad. “*

5. Myslíte si, že by bolo vhodné v rámci novelizácie ponechať hranicu škody na 700 € a zároveň predĺžiť lehotu na postúpenie priestupku orgánmi činnými v trestnom konaní na 60 dní namiesto súčasných 30 dní? V súvislosti so zachovaním zásady rýchlosti konania by oznamovateľ súhlasil s tým, že v prípade neexistencie ďalšieho podania po uplynutí tejto lehoty bude čin postúpený na priestupok a zároveň bude zachovaná zásada rýchlosti konania. Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Súhlasím s tým; Aj teraz to robím po 60 dňoch, aj viac; To by bolo asi ideálnejšie ako “opakovačka”; Pri znovuzavedení „g-čka“ áno; K odovzdaniu na priestupok aj tak nedochádza do 30 dní od prijatia oznámenia, nakoľko OČTK nestíhajú, žiadny súhlas tam netreba, je to procesná lehota.; Áno. “*

6. Myslíte si, že zmena uvedená v predchádzajúcej otázke by umožnila, aby sa čiastkové útoky, ktorých súčet by prekročil hranicu 700 €, riešili v rámci trestného práva a na základe uznesenia o začatí trestného stíhania sa začalo trestné stíhanie? Skúste si predstaviť, že súd nemusí automaticky rozhodnúť o odňatí slobody, ale môže uložiť podmienený trest. Takto by sa mohli efektívne potrestať aj páchatelia trestných činov podvodu, najmä tých, ktorí páchajú podvody cez internet. Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Áno, má to zmysel; Otázka je v poriadku. Realizácia v tomto štáte nebude nikdy; Áno; Neviem sa vyjadriť; Bolo by to fajn. “*

7. Aký je Váš postoj k zníženiu hranice škody pre trestný čin zo 700 € na nižšiu sumu, ako je napríklad 500 €, ak by to umožnilo rýchlejšie začatie trestného stíhania? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Nie, škoda 700 € je adekvátne hranica na rozdelenie trestného činu od priestupku; Škoda 700 € by mala byť ponechaná. Páchatelia by aj tak odcudzili veci len do 500 €, pretože veľa páchatel'ov si vypočíta odcudzenie, a aby to bolo len do 700 €; Nemá to zmysel, význam...; Nesúhlasím, škoda v sume 700 € je adekvátne; Ak by sa znovu zaviedlo g-čko, 700 by mohlo ostať; Nepodporujem to; Bol by enormný nárast začatí TS. “*

8. Sú podľa Vás páchatelia priestupkov proti majetku agresívnejší, ako boli pred novelou? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Áno sú, aj odvážnejší; Určite!!!! Vysmievajú sa nám do tváre; Rozhodne sú aktívnejší, strácajú pud sebazáchovy a sú odvážnejší, lebo vedia že pokutou to končí, tí, čo pokutu nemajú záujem uhradiť, sa vôbec neboja páchania skutkov; Samozrejme, že áno. Túto otázku netreba ani klásť. Arogancia, výsmech, beztrestnosť. A je jedno, či sa im budú dávať 500 euróv pokuty. A čerešňa na torte!! Pri opakovanej, otvorene priestupkový spis. “*

Bravooo!!!!; Páchatelia tzv. drobných krádeží, boli vždy agresívni, nakoľko kradnú pod vplyvom drog, alkoholu a sú to osoby zo sociálne slabších skupín; Áno, lebo vedia, že už nie je 212 1 g; Nie, sú rovnako agresívni ako pred novelou.“

9. Aké zastávajú názory páchatelia priestupkov proti majetku? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Po prejedaní priestupku idú opäť kradnúť; Idu opäť kradnúť lebo pokuty sú nízke; Nič mi nemôžete; Sú vopred uzrozmene s hranicou medzi trestným činom a priestupkom a pri krádeži, napr. v obchodných centrách, si dajú záležať, aby hranicu neprekročili, ale krádeže opakujú. Nakoľko nie vždy sú aj chytení, nie sú všetky útoky známe, a teda málokrát sa stane, že možno z priestupkov spraviť trestný čin pokračovací; Je to individuálne; Majú v hlavách nastavené, že je to beztrestné a nikto im nič nemôže a sú recidivisti.“*

10. V akej blokovej výške väčšinou ukladáte pokuty za priestupky proti majetku? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Takým, čo kradnú pravidelne aj 500 EUR; Po novele zákona 300 až 500; Aktuálnu najvyššiu sumu; Tieto sankcie už boli zvýšené do 500, takže čím vyššie, tým lepšie, ale u páchatel'ov, kde je vymáhateľnosť nulová je to jedno, nezaplatia vôbec nič; Podľa výšky spôsobenej škody a podľa priestupkovej minulosti páchatel'a.; V zmysle zákona.“*

11. Aký druh páchatel'ov týchto trestných činov evidujete najčastejšie? Sledujete aj prítomnosť nových páchatel'ov, ktorí pred prijatím novely túto trestnú činnosť nerealizovali? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Aj noví, prevažne bezdomovci, drogovu závislí mladí ľudia, ktorí neriešia svoj stav dlhodobo, ide im iba o to, aby mali na dávku; Áno, ale väčšia časť sú skúsení páchatelia; Osoby rómskeho pôvodu a áno, pribudli aj noví páchatelia; Áno. Starí, noví, deti, mládež. Cudzinci brutálne začali kradnúť a organizovane; Určite, kedysi kradli hlavne bezdomovci a Rómovia, teraz úplne každý, lebo každý je na tom finančne horšie; Ide o recidivistov najmä zo skupiny “casus socialis.”*

12. Ako vnímate prijatie nového priestupkového zákona? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Dobre, len výška pokuty nič nerieši; Dobré; Sterilný a bezzubý ako predtým, bez reálnej možnosti potrestať efektívne páchatel'a, tak ako pre novelou; Beriem to ako je a riadim sa tým; Aspoň, že sa zvýšili výšky pokút.“*

13. Myslíte si, že výška pokút niektorých páchatel'ov odradí alebo niektorým na pokute vôbec nezáleží? Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Nezáleží im na pokutách, lebo aj tak nikdy žiadnu nezaplatia; 10 percent odradí; Skupiny, ktoré sa dopúšťajú najviac krádeží, sú zo sociálne znevýhodneného prostredia, pričom pokutu mnohokrát ani nezaplatia, a tým pádom im na nej ani nezáleží a pokračujú v protiprávnej činnosti; Je im to absolútne jedno, aj keď dostane 500-eurovú pokutu, vie, že to nikdy nikto od nich nebude vymáhať, nakoľko majú nulový príjem; Nezáleží, odradí to iba takých, čo si to chceli vyskúšať a keď narazia na sankciu, si to nabadúce rozmyslia, pravidelní páchatelia výšku sankcie neriešia.“*

14. Váš postoj v rámci tejto problematiky. Niektoré z odpovedí boli napríklad: *„Určite by bolo fajn prekopáť minimálne trestný čin “Krádež” a navrátiť písm. g) a taktiež sa zamyslieť nad sankciami ako sú trest povinnej práce vo vyššom rozsahu ako je tomu teraz; Situácia je 100-krát horšia po novele TZ; Podľa mňa bolo nerozumné zrušiť „g-čko“; Záverom zaviesť g) naspäť do TZ; Myslím, že moje vyjadrenia vyjadrili jasný postoj k problematike. Ten, kto vonku s týmto nerobí, neuverí. Takže v podstate, asi aj zbytočný postoj. Hlavne by sa malo vrátiť opakovaně!!!! A tresty za to? Verejnoprospešné práce!!! Toho sa boja, ako čert kríža; Po 15 rokoch v zbore, už nemám sil mať osobný postoj k tejto problematike; Aspoň 212 1 g by mali vrátiť; Slabé tresty, keď sa niekto pokúsi odcudziť tovar za 699 € a ja môžem dať max 500 € pokutu, tak stále je v pluse a bude to robiť až kým ho nechytia. Berú plné košíky tovaru v stovkách eur, takže by sa mali aj obchody tomu prispôbiť. Je to téma na dlhé polemizovanie.“¹³*

¹³ Anonymný dotazník bol uskutočnený prostredníctvom sociálnych sietí v období od 1. marca 2025 do 18. apríla 2025.

1.4. Závery vyplývajúce z vykonaného výskumu v kontexte právnych zmien

Na základe vykonaného sociologického výskumu a výpovedí obetí je zrejmé, že **vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona – tzv. opakovanej krádeže – z právnej úpravy, ktorá umožňovala postihovať opakované krádeže, viedlo k negatívnym dôsledkom, vrátane nárastu arogancie páchatel'ov a zintenzívnenia krádeží v obchodných prevádzkach.** Zodpovedné orgány by mali zvážiť návrat k pôvodnej právnej úprave, ktorá mala výrazný odstrašujúci účinok na osoby dopúšťajúce sa opakovanej majetkovej trestnej činnosti. Vyššie pokuty za priestupky neprinášajú požadovaný efekt, keďže páchatel'ov neodrádzajú od ďalšej trestnej činnosti. V tejto súvislosti je nevyhnutné, aby legislatívna úprava zohľadňovala aj prevenciu recidívy a zároveň sprísnila postihy v prípadoch opakovaného páchania trestnej činnosti.

Ukladanie pokút v uvedených výškach podľa novelizovaného Zákona o priestupkoch je z pohľadu prevencie vhodným nástrojom, najmä ak vezmeme do úvahy, že v minulosti boli pokuty v rámci priestupkového konania výrazne nižšie a nemali dostatočný odstrašujúci účinok. Zvýšenie sankcií v priestupkovom práve vítame, avšak dovoľujeme si tvrdiť, že ukladanie pokút podľa Zákona o priestupkoch pravdepodobne pôsobí odstrašujúco len na malé percento páchatel'ov majetkovej trestnej činnosti.

Avšak napriek tejto zmene musíme po vykonanom výskume vyjadriť pochybnosti o odstrašujúcom charaktere týchto pokút pre určité skupiny obyvateľstva. Niektorí obyvatelia, ktorí už majú napríklad viaceré nezaplatených pokút za priestupky a následne viaceré exekúcie, môžu nadobudnúť postoj ľahostajnosti voči ďalším pokutám a exekučným konaniam, ktoré pribúdajú na ich konte. Doposiaľ, pred zmenou Zákona o priestupkoch, z vyjadrení maloobchodných predajcov a ďalších obchodníkov vyplývalo, že zmena v trestnom práve otvorila väčší priestor na krádeže tovaru vyššej hodnoty. Príkladom môže byť situácia, keď páchatel' v priebehu štyroch dní štyrikrát ukradne tovar v hodnote 100 eur, pričom za každý čin bude sankcionovaný len ako priestupca. Tento páchatel' bude síce opakovane pokutovaný, no krádeže v tejto výške nebudú riešené v rámci trestného práva. Zároveň sa tieto činy nemôžu sčítavať ako čiastkové útoky do jednej skutkovej podstaty, ak boli riešené prostredníctvom Zákona o priestupkoch. Ak by malo dôjsť k ich sčítaniu, priestupky by museli byť protestom prokurátora zrušené a vec by sa musela vrátiť na vyšetrovanie príslušnému vyšetrovateľovi. V konečnom dôsledku, takýto systém vytvára priestor pre recidivistov, ktorí vo svojej činnosti beztrestne pokračujú, pričom poctiví predajcovia a podnikatelia znášajú následky.¹⁴

Prezentované skutočnosti, ako je nárast počtu krádeží, objavovanie sa nových páchatel'ov, ktorí doteraz nekradli, opätovný návrat tých istých páchatel'ov, ako aj extrémne prípady, kedy došlo až k dvadsiatim piatim priestupkom v priebehu dvadsiatich troch dní, pričom krádeže prebiehajú vo väčších množstvách (napríklad plné košíky) a páchatelia tvrdia, že im „nikto nič nemôže,“ sú dôsledkom zvýšenia hranice škody v trestnom práve Slovenskej republiky a vypustenia kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. opakovanej krádeže. Toto vypustenie má výrazný dopad najmä na skutočnosť, že páchatelia nie sú za opakované priestupky odsúdení a nič im nebráni v tom, aby v krádežiach pokračovali opakovane. Pred novelou platilo nasledovné znenie: „Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“¹⁵

¹⁴ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 139.

¹⁵ RUŽAROVSKÝ, M.: Krádež po novele Trestného zákona [online]. *Právne Noviny*, 2024. Dostupné na: <https://pravnenoviny.sk/kradez-po-novele-trestneho-zakona/> [cit. 2025-03-20].

Ďalším dopadom tejto zmeny bolo zastavenie konaní, a to aj v prípadoch, ktoré už boli právoplatne ukončené, pričom odsúdené osoby museli byť prepustené z výkonu trestu odňatia slobody. V prípadoch, kde prebiehalo vyšetrovanie proti týmto páchatel'om, došlo k prekvalifikovaniu skutkov z trestných činov na priestupky, ktoré boli následne postúpené príslušným orgánom na ďalšie konanie v rámci priestupkového konania. Dovoľujeme si uviesť, že k tejto skutočnosti sa vyjadrovali aj viacerí odborníci, napríklad pán profesor Jozef Čentíš, v rozhovore s názvom: „Na slobodu sa v jeden deň dostanú stovky väzňov.“¹⁶ Minister spravodlivosti Boris Susko v reakcii na medializované informácie o „tisícoch odsúdených“, ktorí by mali byť prepustení, uviedol, že podľa odhadov rezortu by sa novela mala týkať približne 200 osôb, nie tisícov. **Zároveň zdôraznil, že väčšina páchatel'ov drobných krádeží bola odsúdená v súbehu s inými trestnými činmi (napr. drogové delikty, lúpeže), kde trestná zodpovednosť nezaniká.**¹⁷ Dovoľme si uviesť, že aj Generálna prokuratúra SR vydala usmernenie k aplikácii trestnej novely, pričom upozornila, že všetky prípady je potrebné individuálne preskúmať a v prípade, že skutok už nie je trestným činom, musí byť konanie zastavené a osoby prepustené. Zároveň však prokuratúra upozornila na potrebu dôkladného preverenia, či odsúdený nebol súdený aj za iné skutky, kde trestná zodpovednosť zostáva zachovaná.¹⁸

Podľa nášho názoru, aj keď zvýšenie výšky pokút môže mať pozitívny dopad v niektorých prípadoch, najmä pre páchatel'ov krádeží menších tovarov, prijaté opatrenia v podobe vyšších pokút nemajú dostatočne odstrašujúci účinok pre určité skupiny ľudí, ktorí kradnú opakovane. Myslíme si, že v záujme zákonodarcu by malo byť chrániť obchodníkov, pretože prinášajú hodnoty štátu, a to nielen vo forme zamestnávania obyvateľstva, ale aj v poskytovaní služieb a v platení daní a odvodov na dôchodkové poistenie. Páchatelia sa spravidla nachádzajú v situáciách, kde pokuty v takýchto výškach nepredstavujú pre nich významnú prekážku. Väčšina z nich tieto pokuty ani nezaplatí, a v rámci exekučného konania im nie je čo vziať, napríklad vzhľadom na viaceré exekučné konania. Z praktického hľadiska sa ukazuje, že recidivisti majú tendenciu páchať trestnú činnosť opakovane, aj keď sú pokutovaní. Pokuty v blokovom, priestupkovom a rozkaznom konaní nezohľadňujú psychologický aspekt recidívy, a preto nemusia byť účinné v prevencii pokračujúcich trestných činov.

Z uvedeného si dovoľujem zhodnotiť realitu v praxi (z dotazníkov a rozhovorov):

- výrazný nárast počtu krádeží, často zo strany rovnakých páchatel'ov,
- kradnú aj páchatelia, ktorí nie sú v zmysle trestného a priestupkového zákona trestne zodpovední,
- pocity nedotknuteľnosti a arogancie u páchatel'ov,
- pokuty nepôsobia odstrašujúco, mnohí ich ani nezaplatia,
- nárast agresivity a zmeny v správaní páchatel'ov (napr. vyhrážky, opakované návraty),
- výrazné škody pre podnikateľské subjekty (20 % a viac), najmä pri predajniach s vyššou hodnotou tovaru,
- obmedzená schopnosť OČTK efektívne reagovať pri opakovaných priestupkoch.

¹⁶ ČENTÍŠ, J.: *Na slobodu sa v jeden deň dostanú stovky väzňov* [online]. Video, 2025. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=mzmax5ltiI8> [cit. 2025-03-20].

¹⁷ TA3: *Krádeží má byť viac, desiatky odsúdených sú na slobode. Susko a Gašpar odmietajú, že na vine je trestná novela* [online]. Bratislava: TA3, 2024. Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/954051/kradezi-ma-byt-viac-desiatky-odsudenych-su-na-slobode-susko-a-gaspar-odmietaju-ze-na-vine-je-trestna-novela/2> [cit. 2025-03-20].

¹⁸ GENERÁLNA PROKURATÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Usmernenie prvého námestníka generálneho prokurátora Slovenskej republiky sp. zn. IV/1 Spr 415/24/1000-4 z 13. augusta 2024* [online]. Bratislava: Generálna prokuratúra SR, 2024. Dostupné na: https://www.genpro.gov.sk/fileadmin/documenty/Usmernenie_IV-1_Spr_415-24-1000.pdf [cit. 2025-03-20].

Dovoľujem si tiež vydedukovať z vykonaného výskumu spoločenské dopady:

- nielenže kradnú tí, ktorí kradli aj predtým, ale objavuje sa **nová kategória páchatel'ov** – ľudia, ktorí predtým takúto činnosť nevykonávali,
- vzniká **zvrátená forma normálu**, kde sa z priestupku stáva bežná forma obstarávania si vecí, najmä v sociálne slabších skupinách.

2. MOŽNOSTI A NÁSTROJE NA RIEŠENIE PRÁVNÝCH VÝZIEV

Dovoľujeme si tvrdiť, že obeť trestných činov v spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní dokážu v súčasnosti v určitej miere účinne bojovať proti kriminalite, a to aj napriek tomu, že aktuálna právna úprava nie je pre obeť, respektíve poškodených, najpriaznivejšia. V platnom právnom poriadku však existujú právne nástroje, ktoré môžu poškodení využiť v prípade, ak majú vedomosť o opakovanom spáchaní priestupku proti majetku.

Orgán objasňujúci priestupok je povinný v prípade opakovaného skutku upustiť od vybavenia veci v blokovom konaní, priestupok riadne objasniť a následne ho postúpiť na prejednanie do správneho konania. Ak príslušník Policajného zboru v rámci objasňovania zistí, že súčet spôsobených škôd z viacerých útokov presahuje sumu 700 €, je povinný si vec ponechať a prejednávať ju v rámci trestného konania.¹⁹ Ak škoda hranicu 700 € nepresiahne, je povinný vec postúpiť príslušnému správneho orgánu na prejednanie priestupku.²⁰ Správny orgán môže viacero priestupkov spáchaných tým istým páchatel'om spojiť do spoločného konania²¹, a ak ich súhrnná výška škody prekročí hranicu 700 €, je podľa nás povinný vec postúpiť Policajnému zboru SR na ďalšie konanie pre podozrenie zo spáchania trestného činu krádeže, a to za splnenia podmienok pokračovacieho trestného činu v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.²²

V kapitole 3.3. zároveň poukazujeme na potrebu zavedenia informačného systému, ktorý by mali mať príslušníci Policajného zboru k dispozícii na efektívnejšie zisťovanie opakovanej trestnej činnosti.

Významným nástrojom na ochranu práv poškodených je aj protest prokurátora. Prostredníctvom tohto inštitútu môže prokurátor zabezpečiť zrušenie nezákonných rozhodnutí o priestupkoch proti majetku. Kedy by mohlo napríklad dôjsť k nezákonným rozhodnutiam týkajúcich sa prejednávaných priestupkov? K nezákonnému rozhodnutiu pri prejednávaní priestupku môže dôjsť napríklad v situácii, keď príslušník Policajného zboru SR pri opakovanej priestupkovej činnosti vybaví vec v blokovom konaní, hoci podľa zákona mal postupovať inak. V prípade, že došlo k opakovaniu priestupkového konania v lehote 12 mesiacov, § 50 ods. 4

¹⁹ Podľa § 60 ods. 3 písm. c) Zákona o priestupkoch: „**Orgán oprávnený objasňovať priestupky (§ 58 ods. 3) odovzdá vec príslušnému orgánu**, ak ide o konanie majúce znak priestupku, ktoré sa prejednáva podľa osobitných predpisov, alebo ak ide o iný správny delikt než priestupok, alebo **ak ide o trestný čin**,...“ Z uvedeného vyplýva, keď príslušník Policajného zboru SR si ponechá pokračujúci trestný čin krádeže.

²⁰ Podľa § 60 ods. 3 písm. c) Zákona o priestupkoch: „**Orgán oprávnený objasňovať priestupky (§ 58 ods. 3) odovzdá vec príslušnému orgánu**, ak ide o konanie majúce znak priestupku...“

²¹ Podľa § 57 ods. 1 Zákona o priestupkoch: „**Ak sa páchatel' dopustil viacerých priestupkov, ktoré je príslušný prejednať ten istý orgán, prejednávajú sa tieto priestupky v jednom konaní**; v jednom konaní však nemožno prejednať priestupok páchatel'a podľa § 88aa ods. 1 a súčasne iný priestupok.“

²² NAJvyšší súd Slovenskej republiky: R 26/2018. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR, č. 3/2018 [online]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/zbierka-stanovisk-najvyššieho-sudu-a-rozhodnuti-sudov-sr-3-2018.html> [cit. 2025-03-20].

Postúpenie veci je upravené v § 71 písm. a) Priestupkového zákona: „**Správny orgán postúpi vec a) prokurátorovi alebo orgánu Policajného zboru, ak skutočnosti nasvedčujú, že ide o trestný čin**,...“

Zákona o priestupkoch²³ výslovne predpokladá uloženie sankcie výlučne v priestupkovom konaní alebo v rozkaznom konaní, nie v blokovom konaní.

Blokové konanie predstavuje osobitnú, zjednodušenú formu prejednávania priestupkov, ktorá sa uplatňuje len v menej závažných prípadoch. Pri opakovanej priestupkovej činnosti však zákonodarca úmyselne vylúčil možnosť vybaviť vec blokovým konaním, čím reflektuje zvýšenú závažnosť opakovanej protiprávnej činnosti. Ak by napriek tejto skutočnosti príslušník Policajného zboru SR prejednal opakovaný priestupok v blokovom konaní a uložil pokutu, išlo by o konanie *ultra vires*, teda o prekročenie zákonného splnomocnenia. Také konanie možno považovať za prekročenie zákonnej právomoci, ktoré v náleze ústavného súdu riešil aj Ústavný súd Slovenskej republiky: „*Atrahovanie tejto právomoci je postupom ultra vires. Podstatou právneho štátu je požiadavka, že tak súkromnoprávne úkony, ako aj verejnoprávne zásahy musia mať oporu v zákone – právny titul.*“²⁴ Takto vydané rozhodnutie by trpelo vadou nezákonnosti. Podľa nášho názoru by preto bolo napadnuteľné prostredníctvom protestu prokurátora v zmysle § 23 ods. 1 Zákona o prokuratúre: „**Prokurátor je oprávnený podať protest proti správnym aktom orgánov verejnej správy uvedeným v § 21 ods. 1 písm. a), ktorými bol porušený zákon alebo iný všeobecne záväzný právny predpis.**“

Inštitút protestu prokurátora slúži na ochranu zákonnosti v činnosti správnych orgánov a umožňuje prokurátorovi vyžadovať nápravu v prípade nezákonných rozhodnutí. V prípade preukázania procesného pochybenia, akým je aj nezákonné vybavenie veci v blokovom konaní napriek existencii opakovanej priestupkovej činnosti, by mal prokurátor protest podať a zabezpečiť zrušenie alebo zmenu nezákonného rozhodnutia.

V rámci nástrojov v tejto kapitole sa budeme venovať tiež iniciatíve obetí pri odhaľovaní pokračujúcich priestupkov a trestných činov, kamerovým systémom ako prostriedkom prevencie a dokumentácie protiprávneho konania a na záver kapitoly osobám mimo dosahu trestnoprávneho a priestupkového postihu a právnym výzvam v súvislosti s touto problematikou. Obete sa pritom môžu brániť aj aktívne, napríklad tým, že svojpomocne zhromažďujú informácie o ďalších poškodených a využívajú hromadné trestné oznámenia. Týmto spôsobom však fakticky preberajú niektoré úlohy orgánov činných v trestnom konaní.

2.1. Pokračovací trestný čin krádeže ako nástroj v boji proti majetkovej kriminalite

Na základe rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky možno na vec nahliadať odlišne. V prípade, že páchatel, ktorý nebol v minulosti trestaný, spácha viacero krádeží, pričom každou jednotlivou krádežou spôsobí škodu nižšiu ako 700 eur, tieto skutky sa posudzujú ako pokračovací trestný čin, pričom výška spôsobenej škody sa spočítava.²⁵

Hoci Najvyšší súd Slovenskej republiky v minulosti interpretoval Trestný zákon tak, že pri pokračovacom trestnom čine sa výšky škôd z jednotlivých útokov nesčítavajú²⁶, neskôr svoje stanovisko zmenil. Nová interpretácia vychádza z neskoršej judikatúry, ktorá je záväzná

²³ Podľa § 50 ods. 4 Zákona č. 372/1990 Z. z. o priestupkoch: „Ak sa páchatel v priebehu 12 mesiacov dopustí priestupku podľa odseku 1 alebo 2 opakovane, možno mu uložiť pokutu až do výšky 2 000 eur a v rozkaznom konaní do výšky 1 500 eur.“

²⁴ ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY: PL. ÚS 21/2014, PL. ÚS 3/2019. Materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky [online]. Košice: Ústavný súd Slovenskej republiky, 2014, 2019. Dostupné na: <https://www.ustavnysud.sk> [cit. 2025-04-28].

²⁵ NAJvyšší SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY: R 26/2018. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, č. 3/2018. Bratislava: Najvyšší súd SR, 2018.

²⁶ ŠAMKO, P.: Nemožnosť sčítavania škôd pri pokračovacom trestnom čine krádeže. Právne listy, 2016 [online]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a429-nemoznost-scitavania-skod-pri-pokracovacom-trestnom-cine-kradeze> [cit. 2025-04-28].

pre všetky orgány činné v trestnom konaní. Najvyšší súd Slovenskej republiky v zjednocujúcom stanovisku Tpj 57/2017 vysvetlil, že pre posúdenie veci nie je rozhodujúca výška škody pri jednotlivých čiastkových útokoch, ale až výsledná suma všetkých týchto útokov. Práve podľa celkového súčtu sa určuje, či ide o pokračovací trestný čin, a zároveň aj to, či pôjde o základnú skutkovú podstatu, alebo o jej prísnejšiu kvalifikovanú formu, závisle od výšky spôsobenej škody alebo rozsahu činu.²⁷

Výraz „trestnosť všetkých čiastkových útokov sa posudzuje ako jeden trestný čin“ znamená, že na účely určenia právnej kvalifikácie sa hodnota škody alebo prospechu zo všetkých útokov sčítava. Tento právny názor je stále platný a nebol prekonaný.

V praxi to znamená, že ak niekto napríklad v priebehu desiatich dní spácha desať krádeží, pričom celková hodnota odcudzeného tovaru presiahne 700 eur, bude niesť trestnoprávnu zodpovednosť za trestný čin krádeže.

Vyhlásenia páchateľov, ktoré poskytovali príslušníkom Policajného zboru SR a obetiam a ktoré sme zistili prostredníctvom dotazníkov, sú podľa nášho názoru chybné, keďže sa opierajú o nesprávny právny výklad. Názor, že každá krádež s hodnotou do 700 eur je beztrestná, je nepravdivý.

Dôležité sú aj ďalšie kritéria, ako jednotiaci zámer páchateľa, súvislosť v čase a spôsob páchania čiastkových útokov. Dovoľme si z judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky citovať: „Trestnosť čiastkových útokov, ak je daná kvalifikačná rovnorodosť (pokračovanie v páchaní toho istého trestného činu) a ak sú splnené kritériá uvedené v druhej časti druhej vety § 122 ods. 10 Tr. zák. (objektívna súvislosť v čase, spôsobe ich páchania a v predmete útoku, ako aj subjektívna súvislosť, najmä jednotiaci zámer páchateľa spáchať uvedený trestný čin), sa v zmysle prvej časti naposledy citovanej vety posudzuje ako jeden trestný čin. Posúdenie „ako jeden trestný čin“ znamená aj posúdenie „ako jeden následok“. To znamená, že jednotne (v súhrne) sa posudzuje nielen konanie, ale aj následok pokračovacieho trestného činu. Až v súčte súm, zodpovedajúcich pri jednotlivých čiastkových útokoch výške škody alebo rozsahu činu, sa teda posudzuje trestnosť celého „súskutčia“, kvalifikovaného ako pokračovací trestný čin. Nie je v dôsledku uvedeného kvalifikačne relevantné, aká je výška škody alebo rozsahu činu pri ktoromkoľvek čiastkovom útoku, ale až pri ich finálnom súčte. Od tejto okolnosti závisí, či vôbec pôjde o (pokračovací) trestný čin, a ak áno, či pôjde o jeho posúdenie v rámci len základnej alebo kvalifikovanej skutkovej podstaty, resp. v ktorom jej odseku - podľa výšky škody alebo rozsahu činu (§ 125 ods. 1 Tr. zák.).“²⁸

2.2. Upozornenie objasňujúceho orgánu na opakované spáchanie priestupku a povinnosť správneho orgánu začať správne konanie

Objasňovanie priestupkov je v právnom poriadku Slovenskej republiky zverené viacerým orgánom. Podľa § 58 Zákona o priestupkoch je orgánom objasňujúcim priestupky Policajný zbor SR, obecna polícia, ako aj ďalšie zákonom ustanovené orgány, najmä správne orgány.²⁹

²⁷ NAJvyšší súd Slovenskej republiky: Stanovisko Tpj 57/2017 [online]. Bratislava: Najvyšší súd Slovenskej republiky, 2017. Dostupné na: <https://www.nsud.sk> [cit. 2025-03-01].

²⁸ NAJvyšší súd Slovenskej republiky: R 26/2018. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, č. 3/2018. Bratislava: Najvyšší súd SR, 2018.

²⁹ Podľa § 58 ods. 2 Zákona o priestupkoch: „Objasňovanie priestupkov podľa odseku 1 vykonávajú správne orgány, ktoré sú príslušné prejednať zistené priestupky, ak priestupok zistili v rozsahu svojej pôsobnosti alebo ak im priestupok oznámil iný orgán (§ 56 ods. 1), ktorý nie je oprávnený priestupok prejednať podľa tohto alebo iného zákona. Správne orgány sú oprávnené požiadať o vykonanie objasňovania priestupkov orgány oprávnené objasňovať priestupky podľa odseku 3 v rozsahu ich pôsobnosti.“ Podľa § 58 ods. 3 Zákona o priestupkoch: „Objasňovanie priestupkov podľa odseku 1 vykonávajú tiež a) orgány Policajného zboru v rozsahu podľa

Je potrebné rozlíšiť medzi pojмами objasnenie a prejednanie priestupku. Zatiaľ čo objasňovanie priestupku znamená zistenie skutkového stavu veci, teda preverenie, či došlo ku konkrétnemu správne deliktu a kto je jeho páchatelom³⁰, prejednanie priestupku znamená rozhodnutie o vine a treste v zmysle priestupkového zákona.³¹ V zmysle Zákona o priestupkoch môže orgán Policajného zboru SR alebo obecnej polície prejednať priestupok priamo len v blokovom konaní, ako to vyplýva z § 84 ods. 1 a 4 a § 86 Zákona o priestupkoch.

V prípade opakovanej majetkovej priestupkovej činnosti zákonodarca v § 50 ods. 4 Zákona o priestupkoch výslovne ustanovuje, že ak sa priestupky proti majetku opakujú v období 12 mesiacov, nemôžu byť vybavované v blokovom konaní. V takom prípade je možné priestupok prejednať výlučne v rámci priestupkového konania alebo v rozkaznom konaní.³²

Je preto neprípustné, aby príslušník Policajného zboru SR v prípade opakovanej krádeže riešil vec blokovou pokutou. Napriek tomu však zostáva povinný priestupok riadne objasniť, teda zistiť všetky relevantné skutočnosti (či skutok spáchal konkrétny páchatel, či skutok naplnil znaky priestupku a pod.).³³ Ak sa počas objasňovania zistí, že ide o viaceré priestupky spáchané tým istým páchatelom, ktorých súhrnná škoda presahuje zákonom stanovenú hranicu a naplňa znaky trestného činu krádeže podľa Trestného zákona, príslušník Policajného zboru SR je povinný takúto vec neodstupovať správne orgánu, ale ju v rámci svojej pôsobnosti postúpiť orgánu činnému v trestnom konaní – teda spravidla sám sebe – na ďalšie konanie podľa Trestného poriadku.³⁴

V praxi sa tak môže stať, že príslušník Policajného zboru SR v lehote 30 dní na objasnenie priestupku (v zmysle zákonom stanovenej lehoty) rozhodne aj o tom, že vzhľadom na závažnosť a počet skutkových útokov vec nepostúpi na priestupkové konanie z dôvodu prekvalifikovania týchto čiastkových útokov na pokračujúci trestný čin krádeže v zmysle Trestného zákona. V zmysle ustanovení Zákona o priestupkoch a Trestného poriadku vyšetrovanie trestných činov patrí výlučne do pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní, nie správnych orgánov.³⁵

Tento nástroj spočíva v aktívnej spolupráci obete s objasňujúcim orgánom (najčastejšie Policajným zborom SR alebo mestskou, resp. obecnou políciou). Ak obeť zistí, že páchatel

odseku 4, ... d) orgány obecnej polície, ak ide o priestupky, ktoré sú oprávnené prejednať v blokovom konaní, e) iný orgán, ak tak ustanovuje osobitný zákon.“ Podľa § 58 ods. 4 písm. b) Zákona o priestupkoch: **„Orgány Policajného zboru objasňujú priestupky proti verejnému poriadku, priestupky proti občianskemu spolunažívaniu, priestupky proti majetku a devízové priestupky v rozsahu ustanovenom osobitným predpisom,“**

³⁰ Objasňovanie v zmysle § 58 ods. 1 Zákona o priestupkoch: **„Objasňovaním priestupkov podľa tohto zákona sa rozumie obstaranie podkladov potrebných na rozhodnutie správneho orgánu najmä o tom, či a) sa stal skutok, ktorý je priestupkom podľa tohto alebo iného zákona, b) tento skutok spáchala osoba podozrivá zo spáchania priestupku, c) sa uloží sankcia za priestupok alebo sa od jej uloženia upustí, ak k náprave páchatel'a priestupku postačí samotné prejednanie priestupku, d) uloží ochranné opatrenie, e) uloží páchatel'ovi priestupku povinnosť uhradiť spôsobenú škodu.“**

³¹ Zákon č. 372/1990 Z. z. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

³² Podľa § 50 ods. 4 Zákona o priestupkoch.

³³ Podľa § 58 ods. 1 Zákona o priestupkoch.

³⁴ Postúpenie veci je upravené v § 71 písm. a) Zákona o priestupkoch: **„Správny orgán postúpi vec a) prokurátorovi alebo orgánu Policajného zboru, ak skutočnosti nasvedčujú, že ide o trestný čin, ...“**

³⁵ Podľa § 1 Trestného poriadku: **„Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.“** Priestupok podľa § 2 ods. 1 Zákona o priestupkoch: **„(1) Priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v tomto alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnutelný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin.“**

Podľa priestupkového zákona sa prejednávajú iba priestupky v zmysle § 8 ods. 1 Zákona o priestupkoch: „(1) Podľa tohto alebo iného zákona sa posudzuje priestupok, ktorý bol spáchaný na území Slovenskej republiky.“

spáchal priestupok proti jej majetku opakovane v období 12 mesiacov, je vhodné, aby na túto skutočnosť upozornil objasňujúci orgán, a to aj napriek tomu, že objasňujúci orgán by mal byť znalý toho, že vec nemôže byť vybavená blokovanou pokutou.³⁶

Ak súhrnná škoda nepresiahne sumu 700 €, vec sa postúpi príslušnému správne mu orgánu na riadne správne konanie a nebude vyriešené pred orgánom činným v trestnom konaní.³⁷

V tejto súvislosti je vhodné, na základe zistení z vykonaného dotazníka, poukázať na potrebu zavedenia jednotného informačného systému, prostredníctvom ktorého by mali príslušníci Policajného zboru SR prehľad aj o priestupkoch riešených pred správnymi orgánmi, ako aj o ďalších objasňovaných priestupkoch na celom území Slovenskej republiky v rámci systémov Policajného zboru SR. Z dotazníka vyplynulo, že v súčasnosti sa napríklad prostredníctvom systému „zvodka“ môžu poverení príslušníci Policajného zboru SR dozvedieť, či je voči konkrétnej osobe vedené aj iné objasňovanie priestupku, alebo môžu prostredníctvom intranetu dopytovať ostatné oddelenia, či nejde o totožný *modus operandi* osoby dopúšťajúcej sa protiprávneho konania. Systém, ktorý analyzujeme v kapitole 3.3 by umožnil, aby pri zadaní rodného čísla lustrácia povereného príslušníka Policajného zboru SR zobrazila aj ostatné konania, čo by umožnilo spojiť skutky do jedného trestného konania, ak to *modus operandi* v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky umožňuje.

Zároveň v tejto súvislosti navrhujeme, aby bol zavedený jednotný spôsob vybavovania opakovaných priestupkov, a to v zmysle zákonov platných na území Slovenskej republiky, a aby v žiadnom prípade nedochádzalo k riešeniu protiprávneho konania novou blokovanou pokutou. Domnievame sa, že v záujme zachovania jednotného postupu by bolo vhodné, ak by bol vydaný príkaz prezidenta Policajného zboru SR smerom ku krajským riaditeľstvám, okresným riaditeľstvám a obvodným oddeleniam Policajného zboru SR. Predmetom príkazu by bolo jasné usmernenie, ako majú postupovať pri objasňovaní a zhromažďovaní všetkých dostupných informácií k jednému páchatel'ovi.³⁸

Myslíme si, že je potrebné usmerniť aj obecné a mestské polície. Dovoľujeme si uviesť, že obecná a mestská polícia sú samostatnými orgánmi obcí a miest podľa zákona č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii v znení neskorších predpisov, a nepodliehajú organizačne Policajnému zboru SR. Domnievame sa preto, že riešenie formou centrálného usmernenia nie je možné vydať priamo. Riešením by mohlo byť:

- vydanie metodického usmernenia Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky,
- medializačná kampaň zameraná na jednotné pochopenie zákonných pravidiel aj v obecnej a mestskej polícii,
- prípadne organizácia spoločných školení alebo metodických dní pre príslušníkov obecných a mestských polícií.

Riziká nesprávneho postupu príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky a príslušníkov obecných a mestských policajtov pri nezákonnom vybavovaní opakovaných priestupkov blokovanou pokutou môže viesť k:

- neplatnosti uložených sankcií,

³⁶ Podľa § 50 ods. 4 Zákona o priestupkoch: „Ak sa páchatel' v priebehu 12 mesiacov dopustí priestupku podľa odseku 1 alebo 2 opakovane, možno mu uložiť pokutu až do výšky 2 000 eur a v rozkaznom konaní do výšky 1 500 eur.“

³⁷ Zákon č. 372/1990 Z. z. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

³⁸ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

- vzniku zodpovednosti štátu za nesprávny úradný postup,
- strate dôvery verejnosti v činnosť polície,
- disciplinárnej zodpovednosti konkrétnych policajtov.³⁹

2.3. Spojenie priestupkov do jedného konania a povinnosť postúpenia veci na trestné konanie

Správny orgán, ktorý prejednáva priestupky, má možnosť na základe § 57 Zákona o priestupkoch spojiť viac priestupkov spáchaných tým istým páchatel'om do spoločného konania.⁴⁰ Ak v rámci tohto spoločného konania zistí, že jednotlivé skutky predstavujú čiastkové útoky pokračujúceho trestného činu a škoda presiahne 700 €, správny orgán je povinný vec postúpiť Policajnému zboru SR ako orgánu činnému v trestnom konaní.⁴¹

Táto povinnosť vyplýva nielen zo Zákona o priestupkoch,⁴² ale aj zo základnej zásady správneho právneho posúdenia skutkového stavu v trestnom práve.

Tento nástroj môže napomôcť už počas objasňovania, či pred správnym orgánom alebo príslušníkom Policajného zboru SR, aby závažné a systematicky páchané delikty neboli riešené iba ako priestupky. Spojením skutkov do jedného konania a následným postúpením na trestné konanie sa zabezpečuje, že páchatel' bude niesť trestnoprávnu zodpovednosť primeranú závažnosti svojho konania, ak takéto čiastkové útoky možno v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu SR považovať za pokračovací trestný čin krádeže podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona. Vyžaduje sa na splnenie nasledujúcich kritérií:

1. Objektívna súvislosť:

- časová blízkosť jednotlivých útokov,
- rovnaký alebo podobný spôsob páchania,
- identita alebo súvislosť predmetu útoku.

2. Subjektívna súvislosť:

- jednotiaci zámer páchatel'a spáchať trestný čin krádeže (napr. systematické a plánované konanie s cieľom opakovane kradnúť).⁴³

Dovolíme si na základe spracovaného dotazníka a analýzy stavu *de lege lata* navrhnúť *de lege ferenda* úvahy v súvislosti s prácou správnych orgánov.

a) Návrh na jednotný systém medzi správnymi orgánmi

³⁹ Zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov, Zákon o Policajnom zbore je zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

⁴⁰ Podľa § 57 ods.1 Zákona o priestupkoch: „**Ak sa páchatel' dopustil viacerých priestupkov, ktoré je príslušný prejednať ten istý orgán, prejednávajú sa tieto priestupky v jednom konaní;** v jednom konaní však nemožno prejednať priestupok páchatel'a podľa § 88aa ods. 1 a súčasne iný priestupok.“

⁴¹ Postúpenie veci je upravené v § 71 písm. a) Zákona o priestupkoch: „**Správny orgán postúpi vec a) prokurátorovi alebo orgánu Policajného zboru, ak skutočnosti nasvedčujú, že ide o trestný čin.**...“

⁴² Priestupok podľa § 2 ods.1 Zákona o priestupkoch: „**(1) Priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v tomto alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnutel'ný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin.**“

Podľa Zákona o priestupkoch sa prejednávajú iba priestupky v zmysle § 8 ods.1 Zákona o priestupkoch: „**(1) Podľa tohto alebo iného zákona sa posudzuje priestupok, ktorý bol spáchaný na území Slovenskej republiky.**“

⁴³ NAJvyšší SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY: R 26/2018. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR, č. 3/2018 [online]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/zbierka-stanovisk-najvyššieho-sudu-a-rozhodnuti-sudov-sr-3-2018.html> [cit. 2025-03-20].

V tejto súvislosti je potrebné, aby správne orgány (okresné úrady, ich odbory všeobecnej vnútornej správy) mali zavedený jednotný informačný systém, ktorý by umožňoval vzájomnú komunikáciu a prehľad o priestupkoch konkrétného páchatel'a na celom území Slovenskej republiky. Tento systém by mal zabezpečiť, aby pri objasňovaní priestupkov správnym orgánom bolo možné zistiť aj ďalšie protiprávne konanie toho istého páchatel'a, ktoré by v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (napr. R 26/2018) mohlo byť spojené do jedného spoločného konania ako pokračovací trestný čin.

b) Zavedenie jednotného postupu pri opakovaných priestupkoch

Navrhujeme, aby bol zavedený obligatórny jednotný postup pre správne orgány pri vybavovaní opakovaných priestupkov, a to v súlade s platnou legislatívou Slovenskej republiky. V žiadnom prípade by nemalo dôjsť k riešeniu protiprávneho konania uložením pokuty v rozkaznom konaní alebo v priestupkovom konaní, ak správny orgán zistí ďalšie čiastkové útoky, ktoré spĺňajú znaky pokračovacieho trestného činu podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona a splnenie kľúčových podmienok pre spojenie skutkov, riešených v predchádzajúcom texte.

V záujme jednotného postupu všetkých správnych orgánov by sme odporúčali vypracovať metodické usmernenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktoré by:

1. stanovilo povinnosť okresných úradov a ich odborov (napríklad odborov všeobecnej vnútornej správy) systematicky zhromažďovať a vyhodnocovať informácie o všetkých priestupkoch konkrétného páchatel'a,
2. upravilo postup pri prepojení priestupkového konania s trestným konaním, ak sa zistia opakované útoky spĺňajúce kritériá pokračovacieho trestného činu,
3. vylúčilo možnosť riešiť takéto prípady len prostredníctvom správneho konania, ak existujú dôvody na postúpenie veci na trestné konanie.

Myslíme si, že jednotným uplatňovaním legislatívy by sa zvýšila efektivita boja proti recidíve a systematickému protiprávnemu konaniu. Jednotný systém a metodické usmernenie by zabezpečili, aby správne orgány dôsledne rešpektovali hranicu medzi priestupkom a trestným činom, a aby závažné prípady neunikali trestnoprávnej zodpovednosti.

2.4. Protest prokurátora

Nástrojom, ktorý by mohol reflektovať na vzniknuté situácie vyplývajúce zo súčasnej právnej úpravy, je podľa nášho názoru aj **protest prokurátora**. Ten môže byť využitý najmä v prípadoch, keď sa ukáže, že páchatelia priestupkov sa dopúšťajú pokračujúcej protiprávnej činnosti **vo forme priestupkov proti majetku, pričom jednotlivé útoky v súčte dosahujú výšku malej škody**. Takéto konanie by potom mohlo byť kvalifikované ako trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1 Trestného zákona.⁴⁴

Protest prokurátora sa v tomto kontexte vzťahuje na zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o priestupkoch“), konkrétne na prípady priestupkov proti majetku podľa § 50 tohto zákona. Po podaní protestu môže správny orgán protestu vyhovieť, alebo mu nevyhovieť. Ak správny orgán protestu vyhovie, skutok je následne opätovne posúdený povereným príslušníkom alebo vyšetrovateľom Policajného zboru SR v trestnoprávnej rovine. V zmysle § 24 ods. 1 Zákona o prokuratúre môže prokurátor začať

⁴⁴ § 21 ods.1 písm. a) bod 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre.

konanie o proteste prokurátora proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy alebo opatreniu orgánu verejnej správy do troch rokov od právoplatnosti rozhodnutia alebo vydania opatrenia.

Prokurátori ho síce uplatňujú, avšak z nášho výskumu vyplýva, že nie v takej miere, ako by mohli. Jeden z prokurátorov uviedol: „*Aj sa to niekedy robí... Napríklad sme mali situáciu, že kolega riešil skutok so škodou 200 € (ešte podľa starého zákona) a z registra priestupkov zistil, že páchatel' spáchal 2 dni predtým ďalší skutok so škodou 100 €, pričom šlo o rovnaký modus operandi. Podal podnet na podanie protestu na netrestný úsek, ktorý protest podal, a po vyhovení protestu začala polícia trestné stíhanie za jeden pokračovací trestný čin s celkovou škodou 300 €.*“⁴⁵

Ďalší prokurátor zase uviedol, že: „*protest bežne využíva – ak je priestupkov viac a v súčte ide o jeden trestný čin, podáva protest prokurátora na správny orgán, aby boli tieto priestupky zrušené.*“ Odôvodňuje to tým, že „*rozhodnutia o priestupkoch trpia vadou zákonnosti, keďže ide o čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu, a teda nemali byť riešené ako priestupky.*“ Potvrdil mi, že prax je taká, ako uvádzam – napr. za 23 dní bolo spáchaných 25 priestupkov, čo je podľa neho „*neprípustné a treba s tým niečo robiť.*“⁴⁶

Na základe vykonaného výskumu a poznatkov z aplikačnej praxe by sme si dovolili uviesť, že by bolo vhodné zvážiť vydanie jednotného a záväzného pokynu alebo metodického usmernenia pre podriadených prokurátorov⁴⁷, ktorý by sa týkal postupu pri opakovane páchaných priestupkoch proti majetku tou istou fyzickou osobou.

2.5. Iniciatíva obetí pri odhaľovaní pokračujúcich priestupkov a trestných činov

Iniciatíva obetí pri odhaľovaní pokračujúcich priestupkov a trestných činov predstavuje ďalší z nástrojov, ktorým disponuje každá fyzická osoba. V praxi možno pozorovať, že poškodené osoby čoraz častejšie využívajú možnosti, ktoré im poskytujú sociálne siete, online diskusné fóra či špecializované platformy, ako napríklad „Modrý koník“ a iné. Cieľom tejto aktivity býva snaha identifikovať ďalšie obete rovnakého páchatel'a, pričom spojením síl môžu poškodení zhromaždiť dôkazy o pokračujúcej trestnej činnosti alebo opakovanom páchatel'ovom vzorci. Takto koordinovaným postupom je možné nielen posilniť dôkaznú situáciu, ale aj podať spoločné trestné oznámenie, ktoré môže mať väčšiu váhu v očiach orgánov činných v trestnom konaní, najmä pokiaľ ide o preukazovanie znakov pokračovacieho trestného činu alebo systematického protiprávneho konania.

Na základe vykonaného výskumu sme dospeli k záveru, že obchodné prevádzky len zriedkavo využívajú možnosť podať trestné oznámenie alebo iniciovať prešetrenie skutkov, ktoré by mohli v súhrne naplňať znaky trestného činu, a to najmä v prípadoch opakovanej drobnej majetkovej trestnej činnosti.

Zistenia zároveň ukazujú, že tento postup častejšie využívajú skôr poškodené osoby, najmä v prípadoch podvodného konania, kde páchatel' svojim konaním nenaplnil jeden z kvalifikačných znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 Trestného

⁴⁵ Rozhovor zo dňa 1.4.2025 s prokurátorom Okresnej prokuratúry SR.

⁴⁶ Rozhovor zo dňa 3.3.2025 s prokurátorom netrestnej sekcie Okresnej prokuratúry SR.

⁴⁷ Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre umožňuje generálnemu prokurátorovi vydávať záväzné dokumenty, ktoré sú adresované všetkým prokurátorom, a to najmä: **§ 10 ods. 2** „Generálny prokurátor na plnenie úloh vydáva príkazy, pokyny a iné služobné predpisy, ktoré sú záväzné pre všetkých prokurátorov, právnych čakatel'ov prokuratúry, asistentov prokurátorov a ostatných zamestnancov prokuratúry.“ **§ 11 ods. 1:** „V záujme jednotného uplatňovania zákonov [...] generálny prokurátor vydáva stanoviská, ktoré sú záväzné pre všetkých prokurátorov [...] a to na návrh komisie alebo aj bez takého návrhu.“ **§ 12 ods. 1:** „Generálny prokurátor vydáva právne a organizačné akty, ktoré sa uverejňujú v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, príkazy, pokyny a ďalšie služobné predpisy z vlastnej iniciatívy, na základe návrhov podriadených prokurátorov a zamestnancov prokuratúry alebo podnetov fyzických osôb a právnických osôb.“

zákona, konkrétne výšku spôsobenej škody. Tieto osoby sa potom snažia skontaktovať s ďalšími poškodenými osobami, ktoré boli podvedené.

Z uvedeného dôvodu sa domnievame, že by bolo vhodné zvýšiť informovanosť aj medzi predajcami a prevádzkovateľmi obchodov, ako efektívne dokumentovať takéto opakované konania a podávať trestné oznámenia najmä v prípadoch, keď sú tieto skutky kumulatívne schopné naplniť skutkovú podstatu trestného činu.

Domnievam sa, že tento cieľ by bolo možné dosiahnuť prostredníctvom cielenej edukácie, a to konkrétne formou:

- **školení pre podnikateľov, bezpečnostné služby a personál predajní,**
- **vypracovania metodických materiálov,** ktoré by obsahovali návod, ako dokumentovať pokračujúce skutky (napr. kamerové záznamy, opisy správania páchatel'ov, atď.),
- **odporúčaní k správne podaniu trestného oznámenia,** najmä ak sú indície, že páchatel' sa sústavne dopúšťa majetkovej trestnej činnosti a v súhrne škoda presahuje zákonom stanovenú hranicu malej škody.

Zvýšenie právneho povedomia v tejto oblasti by mohlo napomôcť k účinnejšiemu postihu recidivujúcich páchatel'ov, ktorí zneužívajú hranice medzi priestupkovou a trestnoprávnou zodpovednosťou.

2.6. Kamerový systém ako prostriedok prevencie a dokumentácie protiprávneho konania

V mnohých prípadoch sa stáva, že sa páchatel' dopustí protiprávneho konania, no poškodená osoba si to v danom okamihu neuvedomí alebo sa to nedozvie. Netreba sa však vopred vzdávať, pretože nie je nezvyčajné, že sa páchatel' na miesto činu vráti, a to niekedy aj krátko po samotnom skutku. Často sa tak deje napríklad po spáchaní skutku s cieľom ukryť odcudzený tovar na miesto, ktoré považuje za bezpečné, pričom sa následne opäť vráti na miesto činu.

Takéto správanie môže nasvedčovať tomu, že ide o **pokračovací trestný čin**, čo si samotní páchatelia často neuvedomujú. **Z tohto dôvodu je vhodné a opodstatnené kamerové záznamy dôkladne uchovávať – a to aj v prípadoch, keď poškodený bezprostredne po skutku nepodá trestné oznámenie.**

Z pohľadu právnej úpravy ochrany osobných údajov, konkrétne podľa:

- zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a
- Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (ďalej len ako „*GDPR*“),

je uchovávanie kamerových záznamov na účely prípadného neskoršieho podania trestného oznámenia v súlade so zákonom, ak sú splnené základné zásady spracúvania osobných údajov – najmä **zásada účelnosti, primeranosti a minimalizácie uchovávaní.**⁴⁸

⁴⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679.

Za predpokladu, že účelom uchovávanía záznamu je obrana práv poškodenej osoby alebo použitie ako dôkaz v trestnom konaní, ide o oprávnený záujem podľa článku 6 ods. 1 písm. f) GDPR.⁴⁹

2.7. Zabezpečenie prostredníctvom kontroly vstupov a využitie bezpečnostnej služby

Jednou z foriem zabezpečenia pred majetkovou trestnou činnosťou je **kontrola vstupov do predajne**, ktorú možno realizovať napríklad prostredníctvom zabezpečovacích prvkov umiestnených na tovare a anténnych systémov (brány) elektronickej ochrany tovaru proti krádeži. V prípade, že tieto prvky nie sú riadne deaktivované alebo odstránené, pri výstupe z predajne dôjde k spusteniu výstražného signálu, čím sa môže predísť odcudzeniu tovaru.⁵⁰

Ďalším nástrojom ochrany je **využitie služieb bezpečnostnej služby (SBS)**. Je však zrejmé, že najmä menšie prevádzky si z finančných dôvodov nemôžu dovoliť individuálne zabezpečenie týmto spôsobom. Zmysluplným riešením by mohla byť kolektívna dohoda viacerých prevádzok v rámci jedného obchodného centra o spoločnej SBS, ktorá by bola efektívne rozdelená medzi viaceré predajne. Modelovo si možno predstaviť situáciu, v ktorej napríklad 20 obchodov využíva služby jednej bezpečnostnej služby, pričom počas bežnej 10-hodinovej prevádzky sa dvaja pracovníci striedavo pohybujú medzi jednotlivými predajňami. Každý by sa podľa harmonogramu zdržiaval približne dvadsať minút v každej predajni dvakrát denne, čím by pôsobil ako preventívny a odstrašujúci prvok. Zároveň by jednotlivé predajne mohli mať v spolupráci s bezpečnostnou službou zavedený systém tiesňových tlačidiel, ktoré by v prípade incidentu automaticky vysielali signál pracovníkovi SBS, aj keď by sa v tom čase nenachádzal priamo v predajni.⁵¹

Ďalším účinným preventívnym opatrením môže byť **obmedzenie prístupu ku kompletnému tovaru**. V praxi to môže znamenať, že sa na predajnej ploche nachádza napríklad iba jedna topánka z páru, pričom druhá je uskladnená v sklade a vydaná až pri platbe. V parfumériách sa bežne používa systém, kde je na predajnej ploche vystavená len testovacia vzorka, zatiaľ čo plnohodnotné balenia sa nachádzajú v uzavretom regáli alebo sklade. Podobný princíp možno uplatniť aj v lekárnach či predajniach kozmetiky.

Tieto opatrenia predstavujú **praktickú a účinnú formu ochrany pred krádežami**, ktorá môže predajcom výrazne pomôcť až do prijatia legislatívnych zmien. Zároveň ide o opatrenia, ktoré majú dlhodobý význam a je vhodné ich uplatňovať sústavne, pokiaľ to prevádzkové možnosti dovoľujú.

2.8. Osoby mimo dosahu trestnoprávneho a priestupkového postihu – právna výzva

Okrem vyššie uvedených nástrojov, právny poriadok umožňuje využiť aj ďalšie opatrenia ako napríklad návrh na obmedzenie alebo zbavenie rodičovských práv, prípadne umiestnenie maloletého do ústavnej starostlivosti, ak si to vyžaduje situácia v záujme ochrany práv a bezpečnosti iných osôb.⁵²

⁴⁹ Článok 6 ods.1 písm. f) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679: „*spracúvanie je nevyhnutné na účely oprávnených záujmov, ktoré sleduje prevádzkovateľ alebo tretia strana, s výnimkou prípadov, keď nad takýmito záujmami prevažujú záujmy alebo základné práva a slobody dotknutej osoby, ktoré si vyžadujú ochranu osobných údajov, najmä ak je dotknutou osobou dieťa.*“

⁵⁰ CENTURION: Systémy. Webové sídlo [online]. Dostupné z: <https://www.centurion.sk/systemy> [cit. 2025-03-20].

⁵¹ ANTIK TELECOM: Antik Smart SOS tlačidlo [online]. Dostupné na internete: <https://eshop.antik.sk/antik-smart-sos-tlacidlo/?srsltid=AfmBOoqpGONQZghdjp5vlfadXSzxcM5QaloawRVR6HLbB0bfIjH8bEXU> [cit. 2025-03-20].

⁵² LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. 2. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2018, s. 411.

Na základe vykonaného výskumu možno v právnej praxi identifikovať aj situácie, keď sa krádeží dopúšťajú osoby, ktoré sú mimo dosahu trestnoprávnej a priestupkovoprávnej zodpovednosti. Vo viacerých prípadoch nejde o ich vlastnú iniciatívu, ale konajú na podnet inej osoby – tzv. návodcu, ktorý si je vedomý, že tieto osoby nenesú zodpovednosť podľa platného práva. Tieto osoby nie sú v rámci trestného práva zodpovedné, ak nedovърšíli štrnásty rok svojho veku v zmysle § 22 ods. 1 Trestného zákona.⁵³ V zmysle § 5 ods. 1 Zákona o priestupkoch nie je zodpovedný za priestupok ten, kto v čase jeho spáchania nedovърšíl štrnásty rok svojho veku.⁵⁴ Dovoľujem si uviesť, že v zmysle § 5b Zákona o priestupkoch: „*Ak bol priestupok spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých páchatel'ov, zodpovedá každý z nich, ako keby priestupok spáchal sám.*“

Osoby mladšie ako štrnásť rokov nenesú trestnoprávnu zodpovednosť. Ak sa skutku, ktorý by inak naplnňal znaky trestného činu, dopustí osoba, ktorá nedosiahla zákonom stanovený vek pre trestnú zodpovednosť, nemožno ju za tento skutok trestne stíhať. Tento skutok sa označuje ako „čin inak trestný“, pretože chýba splnenie vekovej podmienky trestnej zodpovednosti. „*Za určitých okolnosti môže byť takejto osobe uložená ochranná výchova podľa (§ 105) v občianskoprávnom konaní alebo niektoré z opatrení sociálnej kurately detí (§ 16 a nasl. zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.)*“⁵⁵

Ak však existuje návodca, objednávateľ, organizátor, pomocník, tak môže byť vyvedená trestnoprávna zodpovednosť napr. rodiča, súrodenca alebo inej osoby ako účastníka na trestnom čine, ktorá je upravená v § 21 Trestného zákona.⁵⁶ Avšak, aby mohol organ činný v trestnom konaní také konanie vyhodnotiť ako formu účasti, tak musia byť splnené viaceré podmienky:

- musí ísť o **úmyselné konanie** (priamy alebo nepriamy úmysel),
- musí byť **preukázané**, že pôsobil na dieťa tak, aby ho **naviedol na spáchanie trestného činu** (napr. krádež),
- treba **doložiť skutkové okolnosti**, ktoré preukazujú, že dieťa konalo na **pokyn alebo na popud rodiča, súrodenca alebo inej osoby**.⁵⁷

Z uvedeného vyplýva, že ak hlavný páchatel' nie je trestne zodpovedný (napr. kvôli veku), účasť na jeho čine môže byť samostatne trestná, ak inak spĺňa znaky trestného činu (napr. návodca naviedol maloleté dieťa na krádež).⁵⁸

Podľa nášho názoru by mala byť súčasťou medializačnej kampane aj osвета smerom k obchodníkom, ktorým by sa odporúčalo, aby v prípadoch, keď sa protiprávneho konania dopúšťajú osoby, ktoré nie sú trestne ani priestupkovo zodpovedné, upozornili na možnosť

⁵³ Podľa § 22 ods. 1 Trestného zákona: „*Kto v čase spáchania činu inak trestného nedovърšíl štrnásty rok svojho veku, nie je trestne zodpovedný.*“

⁵⁴ Podľa § 5 ods. 1 Priestupkového zákona: „*Za priestupok nie je zodpovedný ten, kto v čase jeho spáchania nedovърšíl štrnásty rok svojho veku.*“

⁵⁵ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2016, s. 143.

⁵⁶ Účastník v zmysle § 21 Trestného zákona : „*(1) Účastník na dokonanom trestnom čine alebo na jeho pokuse je ten, kto úmyselne a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (organizátor), b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (návodca), c) požiadal iného, aby spáchal trestný čin (objednávateľ), alebo d) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v predsavzatí, sľubom pomôcť po trestnom čine (pomocník); za pomoc, zadovážovanie prostriedkov a poskytnutie rady sa nepovažuje poskytnutie právnej služby advokátom podľa osobitného predpisu. (2) Na trestnú zodpovednosť účastníka sa použijú ustanovenia o trestnej zodpovednosti páchatel'a, ak tento zákon neustanovuje inak.*“

⁵⁷ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

⁵⁸ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2016, s. 284.

trestnoprávneho postihu iných osôb. Zodpovednosť totiž môže nie byť osoba, ktorá na takéto konanie navádzala alebo sa na ňom spolupodieľala.

Ak sa nepodariť dokázať, že sa jedná o trestný čin, tak sa zároveň domnievame, že v takýchto prípadoch môže ísť aj o naplnenie skutkovej podstaty trestného činu ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 Trestného zákona, a to najmä vtedy, ak rodičia vedome umožňujú alebo podporujú protiprávne konanie svojho dieťaťa.⁵⁹

V prípade opakovaných deliktov zo strany dieťaťa môže zasiahnuť orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „OSPOD“). Ak dieťa nie je trestne zodpovedné, no opakovane sa dopúšťa krádeží, OSPOD má oprávnenie vstúpiť do rodinného prostredia a dohliadať na jeho fungovanie. V súlade s § 37 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine môže OSPOD navrhovať rôzne výchovné opatrenia.⁶⁰

V prípade závažných porušení rodičovských povinností alebo zanedbávania starostlivosti o dieťa môže OSPOD podať návrh na súd podľa zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine, a to najmä na:

- obmedzenie alebo pozbavenie rodičovských práv,
- umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti podľa § 54 a nasl. zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.

Dôležité je taktiež poznamenať, že súd môže zároveň s rozhodnutím o umiestnení dieťaťa do ústavnej starostlivosti uložiť rodičom povinnosť platiť výživné na dieťa prostredníctvom zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené. Podľa § 81 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine platí, že:

- v zmysle ods. 1 § 81 Zákona o rodine: „**Ak súd rozhodne o umiestnení maloletého dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti, o nariadení ústavnej starostlivosti alebo o uložení ochrannej výchovy, upraví aj rozsah vyživovacej povinnosti rodičov alebo iných osôb povinných poskytovať maloletému dieťaťu výživné.**“
- v zmysle ods. 2 § 81 Zákona o rodine: „**Súd v rozhodnutí, ktorým nariadi uje ústavnú starostlivosť, súčasne uloží rodičom alebo iným fyzickým osobám povinnosť poskytovať dieťaťu výživné povinnosť, aby výživné poukazovali zariadeniu, do ktorého má byť dieťa umiestnené.** Ak povinný podľa prvej vety neplní vyživovaciu povinnosť poukazovaním výživného zariadeniu, má toto zariadenie právo vykonávať úkony vo veciach uplatňovania nárokov na výživné maloletého dieťaťa, vrátane uplatňovania týchto nárokov v exekučnom konaní vo svojom mene a na účet maloletého dieťaťa.“

3. ÚVAHY, KTORÉ BY MOHLI ZLEPŠIŤ MOMENTÁLNU SITUÁCIU

V rámci nasledujúcej kapitoly si dovoľujeme na základe vykonaného výskumu a aktuálneho stavu *de lege lata* navrhnúť možné riešenia, ktoré by mohli systémovo prispieť k

⁵⁹ Podľa § 211 ods. 1 Trestného zákona: „Kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že a) zvädza ju k záhalčivému alebo nemravnému životu, b) umožní jej viesť záhalčivý alebo nemravný život, c) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa tohto zákona trestnými činmi, d) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa osobitných zákonov priestupkami alebo e) bráni jej v povinnej školskej dochádzke, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

⁶⁰ Podľa § 37 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine.

efektívnejšiemu boju proti páchatelom majetkovej trestnej činnosti, najmä v oblasti krádeží a podvodov menšieho rozmeru.

3.1 Úvaha o opätovnom zavedení kvalifikovanej skutkovej podstaty pre opakované krádeže v Trestnom zákone

Na základe doterajších poznatkov z aplikačnej praxe a skúseností s opakovaným kriminálnym správaním niektorých osôb je zrejmé, že aktuálne nastavenie hranice trestnoprávnej zodpovednosti pri krádežiach v zmysle § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, teda spôsobenie malej škody, neposkytuje orgánom činným v trestnom konaní dostatočný priestor na postih tzv. recidivistov, ktorí sa dopúšťajú krádeží opakovane, no vždy v takej výške, aby nedošlo k naplneniu formálnych znakov trestného činu.

Na základe odpovedí z dotazníkov vyplnených orgánmi činnými v trestnom konaní, z ktorých významná časť podporuje opätovné zavedenie kvalifikovanej skutkovej podstaty opakovanej krádeže v Trestnom zákone, ako aj na základe dotazníkov vyplnených obeťami krádeží a realizovaných rozhovorov, sa stotožňujeme s názorom väčšiny respondentov. Tento názor zároveň korešponduje s postojmi viacerých odborníkov v oblasti trestného práva hmotného, ktorí vo svojich odborných publikáciách uvádzajú, že: „Na ochranu spoločenských vzťahov má trestné právo k dispozícii najprísnejšie prostriedky – tresty, a preto by malo byť použité ako posledná a najkrajnejšia možnosť (ultima ratio), len pri typovo najzávažnejších porušeníach spoločenských vzťahov, záujmov a hodnôt, tam kde možnosti iných právnych odvetví nie sú vhodné. V oblasti aplikácie a interpretácie trestného práva potom z takto chápaného prostriedku ultima ratio musia byť akcentované právne princípy a zásady primárne súvisiace s posudzovaním trestnosti činu, napr. zásada nullum crimen, nulla poena sine lege...“⁶¹ Dovoľujeme si tvrdiť, že v rámci priestupkového konania a vzhľadom na účel priestupkového zákona, ktorým je ochrana spoločnosti a práv podnikateľov, súčasné ustanovenia túto funkciu neplnia v dostatočnej miere. Ak ju aj plnia, tak len v obmedzenom rozsahu, čo možno vyvodit' aj z vyhodnotených dotazníkov. Opätovným zavedením kvalifikovanej skutkovej podstaty opakovanej krádeže v Trestnom zákone, by predmetné ustanovenie mohlo efektívne plniť nielen ochrannú funkciu, ale aj funkciu regulačnú, preventívnu a represívnu.⁶²

Z tohto dôvodu navrhujeme, aby bola do ustanovenia § 212 ods. 1 Trestného zákona doplnená nová kvalifikovaná skutková podstata opakovanej krádeže, konkrétne pod písm. g), ktorá by znela:

„Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní, a bol v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch právoplatne dvakrát postihnutý za obdobný priestupok proti majetku, potrestá sa odňatím slobody od 6 mesiacov do 2 rokov.“

Cieľom tohto legislatívneho zásahu podľa navrhovaného ustanovenia je, že už **pri treťom skutku v rámci 12 mesiacov** by bol páchatel' riešený ako trestne zodpovedný, čo znamená, že **dvakrát predtým mal „šancu“ byť postihnutý len za priestupok**. Cieľom je zamedziť systematickému zneužívaniu priestupkového režimu páchatel'mi, ktorí sú si vedomí hranice škody určujúcej trestnosť konania a zámerne konajú tak, aby túto hranicu neprekročili. Uvedené ustanovenie by v praxi zároveň umožnilo aplikáciu Trestného zákona, ako aj možnosť ukladania efektívnejších trestov, napríklad trestu povinnej práce, čím by sa posilnil výchovný účinok trestu a znížila miera opakovanej trestnej činnosti.

⁶¹ MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, s. 17.

⁶² MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, s. 17.

Táto legislatívna zmena by synergicky dopĺňala novelu Zákona o priestupkoch, ktorá sprísňuje sankcie za priestupky proti majetku, a vytvorila by účinný právny rámec pre postupné trestnoprávne sankcionovanie recidivistov. Takýmto spôsobom by im bola poskytnutá určitá „dvojité šanca“ na nápravu v rámci priestupkového režimu, pričom v prípade pokračovania v delikventnom správaní by už čelili postihu v intenciách trestného práva.

Navrhovaná úprava, podľa ktorej by sa po dvoch právoplatných postihnutiach za obdobné majetkové priestupky v priebehu dvanástich mesiacov riešil už tretí skutok ako trestný čin krádeže, sa nám javí ako opodstatnená a zodpovedá napríklad aj modelu používanému v Maďarsku. Maďarský Trestný zákonník (§ 370 BTK) umožňuje, aby aj opakované drobné krádeže boli kvalifikované ako trestný čin, ak páchatel koná systematicky alebo opakovane, pričom trestná sadzba sa môže zvýšiť až na tri roky. Takéto riešenie by zabránilo recidivistom zneužívať priestupkový režim a zároveň by posilnilo ochranu spoločnosti pred opakovanou majetkovou kriminalitou. Zároveň by sa zachoval princíp „dvojitej šance“, keďže až tretí skutok by viedol k trestnoprávnemu postihu. Prvá opakovaná krádež by bola sankcionovaná prísnejším trestom v rámci priestupkového režimu, a ak by ani táto šanca neviedla k náprave, následne by ako *ultima ratio* nastúpila možnosť trestnoprávného postihu podľa navrhovanej kvalifikovanej skutkovej podstaty opakovanej krádeže.⁶³

Tento legislatívny zásah je potrebný najmä vzhľadom na zmenu hranice medzi priestupkom a trestným činom. Napríklad v Poľsku, podľa článku 278 § 1 poľského Trestného zákona: „*Kto si prisvojí cudziu hnutelnú vec tým, že sa jej zmocní, potrestá sa odňatím slobody od 3 mesiacov do 5 rokov.*“⁶⁴ Hranica medzi priestupkom a trestným činom sa v Poľsku zmenila z 500 zlotých (116 €) na 800 zlotých (186 €), čo je v porovnaní s našou úpravou neporovnateľný rozdiel.⁶⁵ V súčasnosti poľský Zákon o priestupkoch v článku 119 § 1 stanovuje: „*Kto ukradne alebo si prisvojí cudziu hnutelnú vec, ak jej hodnota nepresahuje 800 zlotých, potrestá sa väzením, obmedzením slobody alebo pokutou.*“⁶⁶ Zaujímavé je, že podľa poľského Zákona o priestupkoch môže byť páchatel potrestaný väzením alebo obmedzením slobody. V zmysle článku 19 *Kodeks wykroczeń* v Poľsku môže byť za priestupok uložený trest krátkodobého zadržania (*areszt*) v trvaní 5 až 30 dní, ak to súd uzná za vhodné namiesto pokuty alebo obmedzenia slobody. Ak sa súd rozhodne podľa článku 20 *Kodeks wykroczeń* o obmedzení slobody, môže to trvať 1 mesiac, pričom môžu byť páchatelovi uložené ďalšie podmienky, ako je zákaz zmeny miesta trvalého pobytu, vykonávanie bezplatnej kontrolovanej práce alebo povinnosť poskytovať vysvetlenia týkajúce sa priebehu výkonu trestu.⁶⁷

Domnievame sa, že náš návrh je stále v medziach restoratívnej justície, kde Zákon o priestupkoch neobsahuje, ako trest povinnú prácu ani trest výkonu odňatia slobody, a pokuty stále poskytujú páchatelovi možnosť na nápravu. Je však opodstatnené, aby sme už, po vzore iných krajín, po treťom priestupku pristúpili k riešeniu v intenciách trestného práva, ktoré by

⁶³ Maďarský Trestný zákonník č. C z roku 2012, § 370 Krádež. In: *Magyar Közlöny* [online]. 2012, č. 92. Dostupné na: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> [cit. 2025-04-02].

⁶⁴ Poľský zákon č. 88/1997 Z. z. – Trestný zákon (*Kodeks karny*) zo 6. júna 1997. Dz.U. 1997 č. 88, poz. 553, čl. 278, § 1. Dostupné na: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> [cit. 2025-04-17].

⁶⁵ BANASIK, K.: Theft of Cultural Property in the Context of the Polish Criminal Law. *SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA*, 2019, 7, s. 37. ISSN: 1339-5467. Dostupné na: <https://sei.iuridica.truni.sk/archive/2019/03/SEI-2019-03-Studies-Banasik-Katarzyna.pdf>

⁶⁶ Poľský zákon č. 97/1997 Z. z. – Zákon o priestupkoch (*Kodeks wykroczeń*) z 20. mája 1971. Dz.U. 1971 č. 12, poz. 114, čl. 119, § 1. Dostupné na: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19710120114/U/D19710114Lj.pdf> [cit. 2025-04-17].

⁶⁷ Tamtiež čl. 19 a čl. 20.

mohlo tiež zahŕňať kvalifikovanú trestnú skutkovú podstatu s trestom odňatia slobody od 6 mesiacov do 2 rokov.⁶⁸

3.2 Zmena lehoty na vybavenie oznámenia o skutku, ktorý nedosahuje výšku malej škody

Z aplikačnej praxe vyplýva, že aktuálne nastavená lehota **30 dní** na rozhodnutie o trestnom oznámení podľa § 197 ods. 1 Trestného poriadku neumožňuje orgánom činným v trestnom konaní dostatočne efektívne posúdiť, či skutok nevykazuje znaky pokračovacieho trestného činu alebo nie je súčasťou recidívneho správania, najmä ak ide o podozrivého, ktorý sa dopúšťa opakovaných majetkových deliktov pod hranicou malej škody.⁶⁹

Z tohto dôvodu navrhujeme, aby sa v zmysle úvah *de lege ferenda* legislatívne upravila lehota na vybavenie trestných oznámení v prípadoch, keď výška škody nedosahuje hranicu 700 €, nasledovne:

- **zaviest' možnosť predĺženia lehoty na rozhodnutie o odmietnutí alebo postúpení veci na priestupkové konanie až na 60 dní, a**
- **zaviest' možnosť vyjadrenia oznamovateľa, že si praje, aby sa o jeho trestnom oznámení rozhodovalo v lehote až do 60 dní, ak by to umožnilo komplexnejšie preverenie podozrivého z hľadiska jeho prípadnej recidívy alebo súvislosti s ďalšími skutkami.**

Tento návrh rešpektuje zásady spravodlivého a primeraného rozhodovania, ako ich upravuje Trestný poriadok, a zároveň spĺňa štandardy čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (právo na spravodlivé konanie v primeranej lehote). Zároveň umožňuje dôkladnejšie preverenie okolností prípadu, predovšetkým prostredníctvom lustračných nástrojov, ktoré navrhujem v ďalšom bode 3.3.⁷⁰

Tým by sa predišlo situáciám, kedy je skutok bez širšieho preverenia postúpený na priestupkové konanie, a až následne sa zistí, že rovnaký páchateľ bol medzitým podozrivý aj z ďalších skutkov, ktoré by v spojení mohli naplniť znaky pokračovacieho trestného činu podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona.⁷¹

3.3 Zavedenie centrálného systému evidencie trestných oznámení

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu považujeme za nevyhnutné legislatívne a technické **zavedenie centrálného informačného systému** v rámci orgánov činných v trestnom konaní. Tento systém by mal poskytovať prehľad o všetkých podaných trestných oznámeniach voči konkrétnej osobe na území celej Slovenskej republiky.

Dovoľujeme si zverejniť odpovede z dotazníka týkajúce sa vybavovania trestných oznámení:

1. Zisťujete, či osoba, na ktorú sa vzťahuje trestné oznámenie vo veci majetkových trestných činov, bola zapojená aj do iných protiprávných činov? Niektoré z odpovedí boli

⁶⁸ PARK UNIVERSITY: *The role of restorative justice in modern criminal justice administration* [online]. Parkville: Park University, 2024. Dostupné na: <https://www.park.edu/blog/the-role-of-restorative-justice-in-modern-criminal-justice-administration/> [cit. 2025-04-17].

⁶⁹ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

⁷⁰ EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* [online]. Strasbourg: Európsky súd pre ľudské práva, 2023. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_slk [cit. 2025-03-20].

⁷¹ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2016, s. 88.

napríklad: „Nemám možnosť získať tieto informácie, pretože neexistuje centrálny informačný systém, ktorý by umožňoval získať podania proti osobe, voči ktorej prišlo oznámenie, z každého obvodného oddelenia PZ; Pozerám sa do zvodky v rámci oddelenia, na ktorom pôsobím; Odpis registra trestov GP SR + výpis z ústrednej evidencie priestupkov; Pomocou žiadosti o obdobné konanie cez intranet; Zisťujem informácie cez DVS; Sap.“

2. Boli by ste za zavedenie nového centrálného informačného systému v rámci obvodných oddelení? Niektoré z odpovedí boli napríklad: „Áno; Určite; Systém, kde je vidieť, že je aj podozrivý v inom spise; Áno!!!; Určite by to bolo fajn, hlavne zjednodušiť lustráciu, resp. z moderných technológií zapojiť napr. AI pre promptnejšie získanie info; Určite by to bolo prínosom.“

Z uvedeného prieskumu vyplýva, že bežne sa vyskytujú situácie:

- páchateľ spácha viacero skutkov (napr. krádeží) na rôznych miestach (napr. Michalovce, Poprad),
- oznámenia sa posudzujú izolovane, bez informácie o predchádzajúcich podaniach v iných okresoch,
- orgány činné v trestnom konaní **nemajú prístup k centralizovanej databáze**, ktorá by odhalila, že voči tej istej osobe už prebieha preverovanie v inej veci.

Tento stav nahráva páchateľom, ktorí sú si vedomí slabín systému a cielene páchajú skutky tak, aby ich konanie nebolo kvalifikované ako trestný čin. Zavedením centrálného systému by sa umožnilo:

- **lustrovanie podozrivých osôb** bez ohľadu na územnú príslušnosť,
- **zlúčenie jednotlivých skutkov** do jednej trestnej veci a ich kvalifikácia ako pokračovací trestný čin podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona,
- **efektívnejšie a spravodlivejšie rozhodovanie**, ktoré by reflektovalo úplnú trestnú činnosť páchateľa.

Za vhodné by bolo možné považovať zavedenie systému, v ktorom by všetky trestné oznámenia vstupovali do centralizovaného registra, prístupného všetkým orgánom činným v trestnom konaní. Tento systém by zároveň mal byť prepojený s evidenciou oznámení o priestupkoch, ktoré sú v štádiu riešenia správnymi orgánmi. Implementácia obdobného systému na Slovensku by predstavovala zásadný krok vpred k zefektívneniu trestného konania, najmä v oblasti drobnej, avšak opakovanej majetkovej kriminality.

ZÁVER

Zvýšenie hranice malej škody v trestnom práve Slovenskej republiky z 266 eur na 700 eur, ako aj **vypustenie kvalifikovanej skutkovej podstaty opakovanej krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, zásadne ovplyvnilo aplikačnú prax v oblasti postihovania majetkovej kriminality nižšej hodnoty**. Ako vyplýva zo sociologického výskumu uskutočneného rozhovormi s príslušníkmi Policajného zboru Slovenskej republiky, prokurátormi okresnej a krajskej prokuratúry, ako aj rozhovormi s obeťami majetkovej trestnej činnosti a z dotazníkového šetrenia oboch skupín, ktoré sme požiadali o vyplnenie dotazníka prostredníctvom sociálnych sietí, tieto legislatívne zmeny **neprispeli k zlepšeniu situácie, ale naopak, viedli k nárastu opakovaných krádeží, nárastom arogancie páchateľov a oslabeniu odstrašujúceho účinku právneho poriadku**.

Na základe dostupných údajov a analýzy si dovoľujeme v závere odpovedať na otázky, ktoré sme si v úvode položili. Je zákon na strane páchatel'ov? Je aktuálne znenie Trestného zákona a Trestného poriadku takzvanou „zelenou“ pre páchatel'ov? A aké sú dôsledky pre samotné obete? Podľa nášho názoru sa môže zdať, že súčasná právna úprava **v určitom rozsahu uprednostňuje páchatel'ov**. Dôvodom je najmä to, že páchatelia sa vedia prispôbiť súčasnej hranici škody a svoje konanie cielene upravujú tak, aby ich skutky boli kvalifikované len ako priestupky a nie ako trestné činy. Navyše, aj pri opakovaných krádežiach často nedochádza k trestnému stíhaniu, čo by pred novelou Trestného zákona bolo bežné. V minulosti totiž platilo, že ak bol páchatel' do dvanástich mesiacov opakovane riešený za obdobný čin ako priestupok, mohla byť na neho podaná obžaloba pre trestný čin krádeže. Dnes sa táto možnosť využíva len minimálne. Zákonný nástroj protestu prokurátora, ktorý by mohol zabezpečiť prísnejší postih v prípadoch, kde ide o kumuláciu priestupkov, a tým naplnenie znakov trestného činu, sa v praxi využíva len zriedkavo. Preto si dovoľíme tvrdiť, že aktuálne nastavenie systému **predstavuje pomyselnú zelenú pre väčšinu páchatel'ov**. Naopak, pre osoby, ktoré sa len ojedinele dostanú do konfliktu so zákonom a inak vedú bežný život, predstavuje zvýšenie výšky pokuty podľa priestupkového zákona **červenú**.

Domnievame sa, že červenú by mohli dostať aj páchatelia, ktorí na páchanie tejto trestnej činnosti využívajú osoby, ktoré v zmysle trestného a priestupkového zákona nie sú právne zodpovedné. **Ak by sa týmto osobám napríklad znížili alebo odobrali prostriedky určené na výživu dieťaťa, ktoré je umiestnené v ústave, alebo ak by rodičia čelili stíhaniu za ohrozovanie mravnej výchovy mládeže, tak by mohli svoje konanie prehodnotiť.**

Ďalšiu červenú by páchatelia mohli dostať, ak sa bude účinne uplatňovať judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v zmysle pokračujúceho trestného činu. Pomyselná predstava páchatel'ov, že môžu spáchať aj desať priestupkov po 699 € a nikdy to nebude trestným činom, sa **môže rozplynúť, ak sa začne medzi orgánmi Policajného zboru SR, mestskými alebo obecnými políciami a správnymi orgánmi efektívne koordinovať postup, ktorý bude viesť k prekvalifikovaniu opakovaných skutkov na trestný čin krádeže.** V prípadoch, kde čiastkové skutky prekročia hranicu škody určenú pre trestný čin krádeže, páchatelia pochopia, že pre nich opakované krádeže znamenajú **červenú**.

Z hľadiska dôsledkov pre obete sme situáciu analyzovali v predchádzajúcej časti práce, najmä pri hodnotení reality v aplikačnej praxi. Obete, najmä obchodníci a podnikatelia, sú často ponechaní bez účinnej ochrany a zákon im neposkytuje efektívne nástroje na obranu proti opakovaným stratám. Preto navrhujeme niekoľko riešení, napríklad vo forme zvýšenia právneho povedomia a odbornosti podnikateľských subjektov, najmä prostredníctvom školení a metodických materiálov určených pre podnikateľov a pracovníkov súkromných bezpečnostných služieb, ktoré by im pomohli správne dokumentovať pokračujúce skutky, uchovávať dôkazy a efektívne podávať trestné oznámenia v prípadoch, keď je spôsobená škoda vyššia ako zákonom stanovená hranica.

Zároveň odporúčame zvážiť vydanie metodického usmernenia prezidenta Policajného zboru SR a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorým by sa docielilo jednotné uplatňovanie pokračovacieho činu krádeže v trestnom a správnom konaní, v prípadoch, keď dochádza k sústavným priestupkom zo strany tej istej osoby a je možné ich kvalifikovať ako trestný čin podľa ustanovení Trestného zákona. Týmto spôsobom by sa právu opätovne navrátila jeho preventívna a ochranná funkcia aj v oblasti majetkovej trestnej činnosti menšieho rozsahu.

Prirodzenou reakciou na túto situáciu by mala byť komplexná revízia súčasného stavu právnej úpravy s cieľom zaviesť účinnejšie nástroje boja proti recidíve. Z odborného hľadiska sa ako najvhodnejšie riešenie javí opätovné zavedenie kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu opakovanej krádeže, a to v pozmenenej podobe, ktorá by reflektovala aktuálne

potreby aplikačnej praxe a to aj v kontexte komparácie s inými právnymi úpravami. Zároveň by právna úprava mala zvážiť aj možnosti efektívnejšieho využívania existujúcich nástrojov, ako je protest prokurátora, ktorý umožňuje prekvalifikovať opakované priestupky na trestný čin, ak sú splnené podmienky pokračovacieho skutku a v rámci rozhodovania o priestupkoch došlo k nezákonnému rozhodnutiu zo strany orgánu, ktorý tento priestupok prejednával.

Výrazným nedostatkom súčasnej právnej úpravy je aj absencia možnosti efektívneho sčítania opakovaných priestupkov na účely posúdenia trestnosti konania. Tento problém môže byť v praxi riešený nielen aktívnym využívaním prostriedkov Trestného poriadku zo strany Policajného zboru SR, obecných, mestských polícií a správnych orgánov, ale aj iniciatívou samotných poškodených, ktorí môžu spoločne podávať trestné oznámenia a zhromažďovať dôkazy o pokračujúcom protiprávnom konaní. Opodstatnenosť revízie právnej úpravy podporujú aj praktické skúsenosti z komerčnej sféry, kde dochádza k zintenzívneniu krádeží, agresívnemu správaniu páchatel'ov a ekonomickým stratám obchodníkov, ktorí často nemajú k dispozícii účinné nástroje na ochranu svojho majetku. Je preto namieste apelovať na legislatívnu a výkonnú moc, aby reagovala na tieto praktické dôsledky právnych zmien a prijala systémové opatrenia, ktoré zamedzia pokračujúcej kriminalite nízkej hodnoty, avšak s výraznými spoločenskými dopadmi.

Jedným z ďalších návrhov je zavedenie systému, v ktorom by všetky trestné oznámenia pred orgánmi Policajného zboru SR a oznámenia o priestupkoch pred správnym orgánom vstupovali do centralizovaného registra, do ktorého by mali prístup všetky orgány činné v trestnom konaní a správne orgány na základe lustrácie. Implementácia obdobného systému na Slovensku by predstavovala zásadný krok vpred smerom k zefektívneniu trestného konania a priestupkového konania, najmä v oblasti drobnej, ale najmä opakovanej majetkovej kriminality.

Účelom trestného práva nie je len potrestanie páchatel'ov, ale predovšetkým ochrana poctivých členov spoločnosti. Preto je nevyhnutné, aby budúca právna úprava reagovala na reálne potreby praxe, chránila obeť trestnej činnosti a efektívne eliminovala recidívu tam, kde represívne nástroje priestupkového práva zlyhávajú.

SUMMARY

The author presented a scientific paper titled "Is the Law on the Side of Offenders? The New Threshold for Minor Damage and the Removal of Section 212(1)(g) of the Criminal Code – Consequences for Victims and a Green Light for Offenders?" at the Student Scientific Conference in April 2025. The paper analyses the impact of legislative changes in Slovak criminal law, specifically the increase in the threshold for minor damage from 266 EUR to 700 EUR and the removal of the qualified factual basis of repeated theft under Section 212(1)(g) of the Criminal Code. According to the author, these amendments significantly affect the ability to prosecute repeat property offences and have adverse consequences, particularly for victims. The author bases the conclusions on empirical research, including interviews with members of the Slovak Police Force, public prosecutors, and victims of property crime. Based on the findings, the paper proposes several legislative changes. In particular, the author favours the reintroduction of the qualified factual basis of repeated theft into Section 212 of the Criminal Code and the extension of the statutory period for processing criminal complaints. Furthermore, the paper discusses the need to modernize investigative tools and systems used by law enforcement authorities. To conclude, the author addresses the means for enhancing the effectiveness of criminal law enforcement in the area of property crime.

Bibliografia:

Monografie a skriptá

IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-8168-509-5.

LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. 2. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2018. ISBN: 978-80-89635-35-1.

MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018. ISBN: 978-80-8173-057-3.

MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015. ISBN: 978-80-8175-011-5.

Odborné články

BANASIK, K.: Theft of Cultural Property in the Context of the Polish Criminal Law. *SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA*, 2019, 7, 3, pp. 35–48. ISSN: 1339-5467. Dostupné na: <https://sei.iuridica.truni.sk/archive/2019/03/SEI-2019-03-Studies-Banasik-Katarzyna.pdf>

KRION Partners s.r.o.: *Výber legislatívnych zmien a noviniek za november 2024* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.krion.sk/sk/vyber-legislativnych-zmien-a-noviniiek-za-november-2024.c-485.html> [cit. 2025-04-15].

PARK UNIVERSITY: *The role of restorative justice in modern criminal justice administration* [online]. Parkville: Park University, 2024. Dostupné na: <https://www.park.edu/blog/the-role-of-restorative-justice-in-modern-criminal-justice-administration/> [cit. 2025-04-17].

RUŽAROVSKÝ, M.: Krádež po novele Trestného zákona [online]. *Právne Noviny*, 2024. Dostupné na internete: <https://pravnenoviny.sk/kradez-po-novele-trestneho-zakona/> [cit. 2025-03-20].

STVR: *Pokuty za priestupok proti majetku, čiže za krádež do 700 eur sa zvýšia* [online]. Dostupné na: <https://spravy.stvr.sk/2024/11/pokuty-za-priestupok-proti-majetku-cize-za-kradez-do-700-eur-sa-zvysia/> [cit. 2025-03-20].

ŠAMKO, P.: Nemožnosť sčítavania škôd pri pokračovacom trestnom čine krádeže [online]. *Právne listy*, 2016. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a429-nemoznost-scitavania-skod-pri-pokracovacom-trestnom-cine-kradeze> [cit. 2025-04-28].

Internetové zdroje

ANTI-K TELECOM: *Antik Smart SOS tlačidlo* [online]. Dostupné na: <https://eshop.antik.sk/antik-smart-sos-tlacidlo/?srsltid=AfmBOoqpGONQZghdjp5vlfadXSzxcM5QaloawRVR6HLbB0bfIjH8bEXU> [cit. 2025-03-20].

CENTURION: Systémy. Webové sídlo [online]. Dostupné na: <https://www.centurion.sk/systemy> [cit. 2025-03-20].

ČENTÉŠ, J.: *Na slobodu sa v jeden deň dostanú stovky väzňov* [online]. Video, 2025. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=mzmax5ltiI8>

TA3: *Krádeží má byť viac, desiatky odsúdených sú na slobode. Susko a Gašpar odmietajú, že na vine je trestná novela* [online]. Bratislava: TA3, 2024-03-21. Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/954051/kradezi-ma-byt-viac-desiatky-odsudenych-su-na-slobode-susko-a-gaspar-odmietaju-ze-na-vine-je-trestna-novela/2> [cit. 2025-03-20].

Judikatúra a nálezy Ústavného súdu SR

NAJvyšší Súd Slovenskej republiky: R 26/2018. In: *Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky*, č. 3/2018. Bratislava: Najvyšší súd SR, 2018.

NAJvyšší Súd Slovenskej republiky: *Stanovisko Tpj 57/2017* [online]. Bratislava: Najvyšší súd Slovenskej republiky, 2017. Dostupné na: <https://www.nsud.sk> [cit. 2025-03-01].

Ústavný Súd Slovenskej republiky: *PL. ÚS 21/2014, PL. ÚS 3/2019. Materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky* [online]. Košice: Ústavný súd Slovenskej republiky, 2014, 2019. Dostupné na: <https://www.ustavnysud.sk> [cit. 2025-04-28].

Usmernenia

GENERÁLNA PROKURATÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Usmernenie prvého námestníka generálneho prokurátora Slovenskej republiky sp. zn. IV/1 Spr 415/24/1000-4 z 13. augusta 2024* [online]. Bratislava: Generálna prokuratúra SR, 2024. Dostupné na: https://www.genpro.gov.sk/fileadmin/documenty/Usmernenie_IV-1_Spr_415-24-1000.pdf [cit. 2025-03-20].

Zákony a nariadenia

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* [online]. Strasbourg: Európsky súd pre ľudské práva, 2023. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_slk [cit. 2025-03-20].

Maďarský Trestný zákonník č. C z roku 2012, § 370 Krádež. In: *Magyar Közlöny* [online]. 2012, č. 92. Dostupné na: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> [cit. 2025-04-02].

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)

Poľský zákon č. 88/1997 Z. z. – Trestný zákon (*Kodeks karny*) zo 6. júna 1997. Dz.U. 1997 č. 88, poz. 553, čl. 278, § 1. Dostupné na: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> [cit. 2025-04-17].

Pol'ský zákon č. 97/1997 Z. z. – Zákon o priestupkoch (*Kodeks wykroczeń*) z 20. mája 1971. Dz.U. 1971 č. 12, poz. 114, čl. 119, § 1. Dostupné na: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19710120114/U/D19710114Lj.pdf> [cit. 2025-04-17].

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Zákon č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii v znení neskorších predpisov

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 40/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

MEDZI SEBAURČENÍM A PRÁVOM: LIMITY RODOVEJ PLURALITY V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

*Between Self-Determination and Law:
The Limits of Gender Diversity in the Slovak Law*

Doris Dvoranová

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnym uznaním rodu transrodových a nebinárnych osôb. Prvá časť práce sa venuje bližšej analýze pojmov spätých s rodovou pluralitou. Ďalej práca rozoberá proces právneho uznania rodu transrodových osôb, v podmienkach Slovenskej republiky. Autorka poukazuje pri tom na to, že predmetná zákonná úprava nedostatočne objasňuje dôležité pojmy, ktoré tvoria predpoklad pre právne uznanie rodu, čoho dôsledkom je odlišná medicínska a administratívna prax. Práca v nadväznosti na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie demonštruje, ako Slovenská republika pri právnom uznaní rodu opomína právo na sebaurčenie a porušuje ľudskoprávne záruky osôb v tranzícii. V neposlednom rade príspevok popisuje absenciu právneho uznania nebinárnych osôb v Slovenskej republike a porovnáva ju so zahraničnými modelmi.

Kľúčové slová: právne uznanie rodu; rodový nesúlad; transrodovosť; nebinárnosť; ľudské práva; judikatúra EŠLP.

Abstract: The paper discusses the legal recognition of gender of transgender and non-binary persons. The first part of the paper is devoted to a closer analysis of concepts related to gender plurality. The thesis then discusses the process of legal recognition of the gender of transgender persons in the Slovak Republic. The author notes that the legal regulation in question does not sufficiently clarify the concepts that are prerequisites for the legal recognition of gender, resulting in various medical and administrative practices. Following the case law of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, the thesis demonstrates how the Slovak Republic neglects the right to self-determination and violates the human rights guarantees of persons in transition when it comes to the legal recognition of gender. Finally, the paper describes the lack of legal recognition of non-binary persons in the Slovak Republic and compares it with foreign models.

Key Words: Legal Gender Recognition; Gender Incongruence; Transgenderism; Non-binarity; ECHR Jurisprudence.

Zoznam skratiek a značiek

č.	číslo
čl.	článok
Dohovor	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
MKCH	Medzinárodná klasifikácia chorôb
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
Ústava SR	Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. - Ústava Slovenskej republiky

Pod'akovanie

Touto cestou sa chcem pod'akovať dr. Kataríne Kuklovej za jej ochotu, čas a poskytnuté rady, ktoré mi pomohli pri písaní tohto príspevku.

ÚVOD

Rodová identita nie je len administratívnou kategóriou v dokladoch, ale predstavuje hlboký, osobný pocit formujúci vzťah jednotlivca k sebe samému i svetu okolo neho. V prípadoch, keď vnútorné prežívanie rodu nezodpovedá pohlaviu a často presahuje hranice binárnych kategórií „muž“ a „žena“, sa slovenský právny systém ukazuje ako príliš úzky a formálny, pričom nedostatočne reflektuje túto rozmanitosť.

Názvom práce *„Medzi sebaurčením a právom: limity rodovej plurality v právnom poriadku SR“* je zdôraznené napätie medzi právom na slobodné sebaurčenie a existujúcimi právnymi obmedzeniami. Hoci slovenský právny poriadok formálne umožňuje zmenu rodu, súčasne je sprevádzaný sériou medicínskych, administratívnych a legislatívnych prekážok, ktoré znemožňujú plné naplnenie práva na rodové sebaurčenie a vedú k právnej neistote.

V prvej kapitole sú preto najprv objasnené kľúčové pojmy – rozlíšenie rodu a pohlavia, rodový nesúlad, transrodovosť a nebinárnosť. Týmto spôsobom je pojem *„rodová pluralita“* zakotvený v širšom kontexte právnej analýzy.

Druhá kapitola skúma proces právneho uznania rodovej identity transrodových osôb v SR. Analyzujú sa ústavné a medzinárodnoprávne garancie, podmienky stanovené v zákone o mene a priezvisku či zákone o rodnom čísle, a nejednotná prax – od lekárskeho potvrdenia a posudkov, cez hormonálnu terapiu a chirurgické zákroky, až po zápis zmien v matrike a vydanie nových identifikačných dokladov. Súčasne sa odhaľujú medzery a právna neistota, ktorú tieto nejednoznačné postupy vyvolávajú.

Tretia kapitola sa zaoberá právnym uznaním rodovej plurality nebinárnych osôb, čo je oblasťou, ktorú slovenská legislatíva zatiaľ opomína. Popisujú sa problémy s absenciou „tretieho rodu“ a prinášajú sa príklady zahraničných modelov – model sebaurčenia, zavedenie rodového markeru „X“ či hybridné prístupy, ktoré by mohli podnietiť iluzívnejšiu úpravu aj na Slovensku.

Cieľom tejto práce je identifikovať hlavné legislatívne, administratívne a medicínske bariéry, ktorým transrodové a nebinárne osoby čelia pri snahe zosúladiť vlastnú rodovú identitu s právnym statusom, a načrtnúť možné inšpirácie z vybraných zahraničných prístupov. Poukazuje sa na to, že iba reformou existujúceho právneho systému je možné naplniť záväzky rovnosti a rešpektu voči rodovej diverzite.

1. ROD A POHLAVIE: TERMINOLOGICKÉ A TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Jazyk právnej vedy plní rolu mosta medzi abstraktnými ideami a ich praktickou realizáciou v spoločnosti. Ak pojmy zostanú nejasné alebo zamiešané, hrozí, že sa zmenia na tenkú vrstvu bez obsahu, ktorá podkopáva právnu istotu aj odbornú diskusiu. V tejto kapitole sa preto zameriame na objasnenie kľúčových termínov - rod, pohlavie, rodová identita, transrodovosť, nebinárnosť a právne uznanie rodu. Len tak môžeme zabezpečiť, že ďalšia analýza právnych noriem a postupov zostane konzistentná, legislatívne medzery sa stanú viditeľnými a ochrana práv všetkých osôb sa bude opierať o pevný jazykový a konceptuálny základ.

1.1 Rod (gender) vs. pohlavie (sex)

Rod (gender) - predstavuje sociálny a kultúrny konštrukt, ktorý vymedzuje očakávania, správanie a roly jednotlivcov v spoločnosti na základe vnímania ich pohlavia. Nejde teda o biologickú danosť, ale o dynamickú a historicky podmienenú štruktúru, ktorá sa formuje v konkrétnom spoločenskom kontexte. Tento prístup potvrdzuje aj Dohovor Rady Európy

o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a boju proti nemu¹, ktorý v článku 3 definuje rod ako „súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť považuje za primerané pre ženy a mužov.“²

Významným hlasom v chápaní rodu ako spoločenského konštruktu je Judith Butler, americká filozofka a teoretička *gender studies*, ktorá vo svojom zásadnom diele *Trampoty s rodom* (1990) rozvinula myšlienku rodu ako performatívneho aktu. Podľa Butler rod vzniká a utvrdzuje sa prostredníctvom opakovania spoločensky očakávaných gest, slov a činov.³ O podmienenosti rodu a pohlavia uvažuje nasledovne: „(...) ukázalo sa, že rozlišovanie medzi pohlavím a rodom prináša argument, že nech je pohlavie biologicky akokoľvek nemenné, rod je kultúrne konštruovaný - a tak rod nie je kauzálny dôsledok pohlavia, ani nie je tak fixovaný, ako sa nám javí.“⁴ Týmto pohľadom Butler zásadne spochybnila predstavu rodu ako prirodzenej alebo nemennej kategórie a otvorila diskusiu o jeho pluralite a fluidite⁵. V právnych debatách je tak rozpoznanie rodu ako spoločenského fenoménu dôležité nielen pre správne uchopenie identity jednotlivca, ale aj pre tvorbu legislatívy, ktorá reflektuje rozmanitosť rodových skúseností.

Pohlavie (sex) - predstavuje súhrn biologických charakteristík, na základe ktorých sú jednotlivci pri narodení zaradovaní ako muž alebo žena. Ide predovšetkým o telesné znaky, ako sú morfológické vlastnosti (napríklad genitálie a sekundárne pohlavné znaky), chromozomálnu výbavu (XX alebo XY) a takisto aj hormonálne nastavenie organizmu. Popri tomto tradičnom delení existujú aj intersexuálne osoby⁶, ktorých anatomické, genetické alebo hormonálne charakteristiky nezodpovedajú tradičnému binárnemu rozdeleniu na mužov a ženy. Táto realita spochybňuje predstavu o pohlaví ako striktne binárnej a nezmeniteľnej kategórii.

Pre právnu prax je preto dôležité rozlišovať medzi biologickým pohlavím a rodovou identitou, keďže rigidné viazanie právneho statusu osoby len na biologické znaky môže viesť k porušeniu základných práv jednotlivcov na sebaurčenie, súkromie a rovnosť. V ďalších častiach práce sa zameriame na tieto dôsledky.

1.2 Rodová identita a rodový nesúlad

Rodová identita (*gender identity*) - je hlboké, vnútorné a individuálne pociťovanie vlastného rodu, ktoré môže, ale nemusí, zodpovedať pohlaviu, s ktorým sa človek narodil. Ide o zakorenený psychologický a sociálny aspekt osobnosti. Ako to vyjadruje Judith Butler, rod nie je niečo, čo jednoducho „máme“, ale niečo, čo „robíme“ v rámci sociálnych a kultúrnych

¹ Tiež známy ako aj Istanbulský dohovor. Slovenskou republikou bol prijatý 7. apríla 2011, nadobudol platnosť 1. augusta 2014. Slovenská republika podpísala tento Dohovor 11. mája 2011, avšak k dnešnému dňu nebol ratifikovaný.

² Článok 3 Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a boju proti nemu; text Dohovoru dostupný na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

³ Čítaj viac: BUTLER, J.: *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity*. Prvé vydanie. Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2003, 200 s. ISBN: 80-85549-41-7.

⁴ BUTLER, J.: *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity*. Prvé vydanie. Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2003, s. 22. ISBN: 80-85549-41-7.

⁵ Podrobnejšie o rodovej fluidite pozri napr.: KATZ-WISE, S. L.: Gender fluidity: What it means and why support matters. *Harvard Health* [online]. 2020. Dostupné na: <https://www.health.harvard.edu/blog/gender-fluidity-what-it-means-and-why-support-matters-2020120321544> [cit. 2025-04-10].

⁶ Intersexuálne osoby sú jednotlivci, ktorých telesné znaky, chromozómy alebo hormonálne profily sa nezhodujú s tradičnými definíciami mužského alebo ženského pohlavia. Viac napr.: UN Free & Equal: *Fact Sheet – Intersex Awareness* [online]. 2015. Dostupné na: <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/UNFE-Intersex.pdf> [cit. 2025-04-10].

interakcií. Pre právnu prax je pritom dôležité reflektovať, že chápanie pojmu rod v slovenskom právnom poriadku nie je úplne jednotné.⁷

Rodový nesúlad (*gender incongruence*) - označuje stav, kedy dochádza k výraznému a trvalému nesúladu medzi prežívaným rodom jednotlivca a jemu priradeným pohlavím, ktorý často vedie k túžbe po tranzícii, aby jednotlivec mohol žiť a byť akceptovaný ako osoba prežívaného rodu.⁸

V minulosti bol tento stav v medzinárodných klasifikáciách chorôb chápaný odlišne. V 10. revízii Medzinárodnej klasifikácie chorôb (ďalej len „MKCH“), ktorá bola prijatá v roku 1990, bol rodový nesúlad označovaný ako *transsexualizmus* (kód F64.0) a bol zaradený medzi duševné a behaviorálne poruchy⁹. Tento prístup označoval transrodové osoby ako osoby trpiace duševnou poruchou na základe ich identity.

K významnej zmene došlo až v 11. revízii MKCH, ktorú prijala Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) v roku 2019¹⁰. V tejto revízii bol pojem *transsexualizmus* nahradený pojmom *rodový nesúlad*¹¹ a presunutý z kapitoly duševných chorôb do kapitoly o sexuálnom zdraví. Cieľom tejto zmeny bolo destigmatizovať transrodové osoby a zdôrazniť, že ich identita sama osebe nepredstavuje duševnú chorobu, ale môže vyžadovať prístup k zdravotnej starostlivosti.

Napriek tomu, že MKCH-11 bola schválená Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) a Slovensko pracuje na jej preklade a implementácii, v súčasnosti (apríl 2025) je na Slovensku účinná 10. revízia Medzinárodnej klasifikácie chorôb (MKCH-10). Slovenský právny rámec tak stále operuje s pojmom „transsexualizmus“, čím neodráža najnovšie medzinárodné štandardy a moderné prístupy k ochrane práv transrodových osôb.

1.3 Transrodovosť

Transrodovosť (*transgenderism*) - je zastrešujúci pojem pre osoby, ktorých rodová identita sa nezhoduje s pohlavím prisúdeným pri narodení. Vnútorne prežívanie rodu – pocit, že sa človek skutočne identifikuje ako muž, žena alebo mimo binárnych kategórií – stojí v jadre tohto pojmu. Pre zosúladenie svojho vnútorného a vonkajšieho prejavu, transrodoví ľudia často začínajú¹² *proces vyjadrenia vlastnej rodovej*¹³ identity, nazývaný tranzícia. Tento proces má spravidla tri dimenzie: 1. sociálna tranzícia: zmena mena, používaných zámien, oblečenia či spôsobu komunikácie; 2. medicínska tranzícia: hormonálna terapia a/alebo chirurgické zákroky zamerané na úpravu primárnych či sekundárnych pohlavných znakov; 3. právna tranzícia:

⁷ Slovenský právny poriadok používa termín „rod“ rôznym spôsobom: Ústava Slovenskej republiky spomína rod v zmysle „pôvodu“ (podobne ako Všeobecná deklarácia ľudských práv), zatiaľ čo Antidiskriminačný zákon zahŕňa medzi chránené dôvody aj pohlavie a rod, pričom existujú nejasnosti, či rod označuje pôvod alebo *gender*. Dlhodobo sa predpokladalo, že v antidiskriminačnom kontexte ide o rod v zmysle *genderu*, čo podporovali aj politické dokumenty ako stratégie rodovej rovnosti. Napriek tomu sa samotný koncept *genderu* stal predmetom politických sporov, vrátane odmietnutia ratifikácie Istanbulského dohovoru a revízie politiky rodovej rovnosti.

⁸ PATARÁK, M.: Rodový nesúlad (Gender incongruence). *Psychiatria pre prax*, 2020, 21, 4, s. 153-156.

⁹ MKCH-10, kód F64.0 – transsexualizmus: „*Túžba žiť a byť akceptovaný ako príslušník opačného pohlavia, zvyčajne sprevádzaná pocitom nepohody z vlastného anatomického pohlavia alebo jeho neprimeranosti a želaním chirurgického a hormonálneho liečenia, ktoré by zladilo telo pacienta s preferovaným pohlavím.*“

¹⁰ WORLD HEALTH ORGANIZATION: *International Classification of Diseases 11th Revision. ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. Version 02/2022, HA 60.

¹¹ O koncepcii rodového nesúladu v MKCH-11 čítaj viac napr.: WORLD HEALTH ORGANIZATION: Gender incongruence and Transgender Health in the ICD. *World Health Organization* [online]. Dostupné na: <https://www.who.int/standards/classifications/frequently-asked-questions/gender-incongruence-and-transgender-health-in-the-icd> [cit. 2025-04-11].

¹² Transrodové osoby môžu, ale nemusia podstupovať tranzíciu, teda proces zosúladovania svojho prežívaného rodu so svojím vzhľadom, spoločenským postavením alebo právnym statusom.

¹³ Časť definície prevzatá zo slovníka Transfúzia. SLOVNÍK: | transfúzia. *Transfuzia.org* [online]. Dostupné na: <http://www.transfuzia.org/kniznica-archiv/slovník> [cit. 2025-04-11].

formálna zmena mena, rodného čísla a pohlavného markera v občianskych a ďalších dokladoch. Tranzícia je časovo neobmedzená a osoby ju podstupujúce nemusia nevyhnutne podstúpiť všetky jej kroky.

1.4 Nebinárnosť a rodová pluralita

Nebinárnosť (*non-binarity*) - Nebinárnosť predstavuje zastrešujúci pojem pre rodové identity, v rámci ktorých sa jednotlivci neidentifikujú výlučne s mužským alebo ženským rodom, ale svoju rodovú príslušnosť vnímajú mimo tradičného binárneho rámca. Medzi najčastejšie formy nebinárnych identít patrí *agender*, charakterizovaný úplnou absenciou rodovej identity; *genderfluid*, vyznačujúci sa plynulým prechodom medzi rôznymi rodovými identitami; *bigender* a *trigender*, pri ktorých jedinec súčasne alebo striedavo prežíva dve, respektíve tri rodové identity; ako aj *pangender*, označujúci identifikáciu so širokým spektrom rodových identít. Pojem *genderqueer* sa používa ako inkluzívne označenie pre rôzne formy rodovej identity, ktoré presahujú binárne chápanie rodu. Uvedené koncepty reflektujú rozšírené chápanie rodu ako dynamického a pluralitného spektra, ktoré sa neobmedzuje na tradičné dichotomické vymedzenie mužského a ženského rodu.¹⁴

Napriek tejto rozmanitosti rodového prežívania pretrváva v právnych úpravách tzv. binárna normativita, ktorá prepis rodu spravidla obmedzuje len na opačný binárny marker (z „M“ na „Ž“ alebo z „Ž“ na „M“). Tento prístup podporuje dualistický naratív „*narodený v zlom tele*“, podľa ktorého sa od transrodových osôb očakáva jednorazová a úplná zmena rodu na opačný.¹⁵

Právne rámce, ktoré zotrvávajú na binárnom chápaní rodu, týmto spôsobom systematicky vylučujú nebinárne osoby z možnosti plnohodnotného právneho uznania ich identity. Takéto nastavenie zároveň reprodukuje zastarané predstavy o súlade biologického pohlavia a rodovej identity. V reakcii na túto situáciu sa v medzinárodnom prostredí čoraz častejšie diskutuje o potrebe právneho uznania rodovej plurality prostredníctvom zavedenia alternatívnych označení, ako je napríklad rodový marker „X“, ktorý predstavuje vhodný spôsob, ako právne reflektovať rodovú rozmanitosť, vrátane identity nielen nebinárnych, ale aj intersexuálnych osôb¹⁶, alebo prostredníctvom iných flexibilných mechanizmov samourčenia, ktoré umožňujú jednotlivcom presne reflektovať svoju rodovú identitu bez potreby prispôbovania sa binárnym kategóriám.

1.5 Právne uznanie rodu

Právne uznanie rodu (*legal gender recognition*) - je proces oficiálneho administratívneho uznania rodovej identity osoby. Prejavuje sa v úprave mena, pohlavných či

¹⁴ Podrobnejšie informácie o nebinárnych osobách je možné nájsť napr.: THE NATIONAL CENTER FOR TRANSGENDER EQUALITY: Understanding nonbinary people: How to be respectful and supportive. *Transequality.org* [online]. 2023. Dostupné na: <https://transequality.org/issues/resources/understanding-nonbinary-people-how-to-be-respectful-and-supportive> [cit. 2025-04-11].

¹⁵ METENKANYČ, O. M.: Princíp sebaurčenia ako model prístupu k trans ľuďom pri prepise rodu. *Historia et theoria iuris*, 2022, 14, 1, s. 119.

¹⁶ Existujú však aj názory, ktoré volajú po zrušení akéhokoľvek rodového označovania. Niektorí odborníci tvrdia, že na dosiahnutie skutočnej inkluzivity je potrebné úplne odstrániť tento mechanizmus, čím by sa umožnila širšia a flexibilnejšia koncepcia rodovej identity. Viac informácií napr.: ASHLEY, F.: 'X' Why? Gender Markers and Non-binary Transgender People. In: JARAMILLO, C. I. - CARLSON, L. (eds.): *Trans Rights and Wrongs. A Comparative Study of Legal Reform Concerning Trans Persons*. Cham: Springer, 2021, s. 33-48.

rodových označení a ďalších relevantných údajov.¹⁷ Tieto zmeny sa odrážajú v identifikačných dokladoch ako sú občiansky preukaz, pas, vodičský preukaz, vo verejných registroch (matriky, sociálno-poistné a zdravotné záznamy) i v iných oficiálnych dokumentoch, ako sú potvrdenia o vzdelaní.¹⁸ Cieľom je zabezpečiť, že všetky aspekty právneho statusu – od evidencie identity až po prístup k sociálnym či zdravotným službám – zodpovedajú skutočnej rodovej identite jednotlivca.

Právne uznanie rodovej identity sa vo svete najčastejšie realizuje tromi modelmi, ktoré odrážajú rôzne prístupy k vzťahu medzi vnútorným prežívaním identity a požiadavkami právneho systému. Sú nimi:

1. Medicínsky kontrolovaný model

V tomto prístupe je zmena rodu v oficiálnych dokladoch podmienená splnením presne vymedzených lekárskeho kritérií. Žiadateľ/ka musí predložiť lekársku diagnostiku rodového nesúladu, absolvovať hormonálnu liečbu a často aj chirurgické zákroky. Zmyslom je preukázať „liečebnú potrebu“ zosúladiť telo s rodovou identitou, čo však vedie k patologizácii transrodových osôb a vytvára značné psychické i fyzické prekážky pri uplatnení práva na právne uznanie rodu.¹⁹

2. Model sebaurčenia (self-determination)

Tento model zakladá proces zmeny rodu výlučne na vyhlásení žiadateľa/ky, bez potreby akýchkoľvek lekárskeho potvrdení či chirurgických postupov. Z pohľadu princípu autonómie jednotlivca ide o najpriamejší spôsob realizácie práva na sebaurčenie. Súčasne však vyžaduje spoľahlivé administratívne záruky na overenie serióznosti žiadosti a predchádzanie prípadnému zneužívaniu systému.²⁰

3. Model tretieho rodového markeru („X“)

V krajinách, ktoré prijali tento model, sa do dokladov okrem tradičných označení „M“ a „Ž“ vkladá aj možnosť „X“ (alebo iného symbolu), čím sa uznávajú nebinárne a intersexuálne identity.²¹ Takéto riešenie zabezpečuje najväčšiu mieru inklúzie bez nutnosti medicínskej intervencie. Nevýhodou môže byť, že väčšina administratívnych systémov a medzinárodných štandardov evidencie dokladov stále pracuje výlučne s dvomi pohlaviami, čo sťažuje zavedenie tretej kategórie.

Každý z modelov predstavuje inú rovnováhu medzi ochranou práva na sebaurčenie a požiadavkami na spoľahlivosť a overiteľnosť procesu. Výber konkrétneho prístupu odráža

¹⁷ COUNCIL OF EUROPE - STEERING COMMITTEE ON ANTI-DISCRIMINATION, DIVERSITY AND INCLUSION (CDADI): Implementation of the Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. *Coe.int* [online]. 2022, bod 2. Dostupné na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a6cd31#_ftn69 [cit. 2025-04-12].

¹⁸ PAVLÍČKOVÁ, Z.: (Pokusy o) obmedzovanie právneho uznania rodu na Slovensku. In: BATKA, L. - RAKOVÁ, K. - HORVAT, M. - KIŠOŇOVÁ, R. - ČIPKOVÁ, T. a kol.: *Postavenie transrodových ľudí na Slovensku. Interdisciplinárne pohľady*. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, s. 66.

¹⁹ Týmto modelom sa riadi právne uznanie rodu aj v Slovenskej republike, kde prepis rodu je podmienený predložením lekárskeho potvrdení, či absolvovaním medicínskej tranzície. Podrobnejšie sa tejto problematike práca venuje v kapitole 2.

²⁰ Viac o princípe sebaurčenia čítaj napr.: METEŇKANYČ, O, M.: Princíp sebaurčenia ako model prístupu k trans ľuďom pri prepise rodu. *Historia et theoria iuris*, 2022, 14, 1, s. 92 –126.

²¹ Čítaj viac napr.: MANGIN, V.: Which countries have adopted a third gender identity marker? *Swissinfo.ch* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.swissinfo.ch/eng/identities/which-countries-third-gender-marker/77459731> [cit. 2025-04-15].

nielen hodnotovú orientáciu legislatívy, ale aj úroveň dôvery v schopnosť jednotlivca definovať vlastnú rodovú identitu.

2. PRÁVNE UZNANIE RODOVEJ IDENTITY U TRANSRODOVÝCH OSÔB V SR

Ako sme už uviedli v predchádzajúcej kapitole, právne uznanie rodovej identity predstavuje kľúčový medzník rodovej tranzície, pretože transrodovej osobe umožňuje zosúladiť jej vnútornú a vonkajšiu rodovú identitu.²² V podmienkach Slovenskej republiky neexistuje konkrétna právna úprava, ktorá by proces tranzície regulovala. Absentuje nielen zákonná úprava, ale i tá podzákonná, a zákonodarcia nám poskytuje len parciálne úpravy, ktoré vyplývajú zo Zákona o mene a priezvisku a Zákona o rodnom čísle.²³

2.1 Ústavný a medzinárodnoprávny rámec

Ochrana práva na rodovú identitu transrodových osôb vychádza z Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“) a z ratifikovaných medzinárodných zmlúv, ktoré sa stávajú súčasťou právneho poriadku. Článok 8 Ústavy SR zaručuje ochranu súkromného života, pričom do tejto sféry patrí aj vnútorný a vonkajší prejav rodovej identity.²⁴ Článok 12 Ústavy SR zakazuje diskrimináciu na základe rôznych osobnostných charakteristík určených demonštratívnym výpočtom.²⁵ Článok 41 Ústavy SR poskytuje ústavnú ochranu manželstva a rodiny, čím sa otvára otázka nútených rozvodov ako jednej z podmienok právnej tranzície.²⁶ Článok 7 Ústavy SR a jeho príslušné odseky súčasne zaväzujú Slovenskú republiku plniť záväzky vyplývajúce z ratifikovaných medzinárodných zmlúv.²⁷

Na nadnárodnej úrovni je Slovensko viazané Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“). Článok 8 Dohovoru zaručuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, ktoré Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vykladá tak, že zahŕňa aj ochranu rodovej identity.²⁸ Článok 3 Dohovoru navyše zakazuje neľudské či ponižujúce zaobchádzanie²⁹, ktorého porušenie je často pred súdmi namietané v kontexte nútených sterilizácií.³⁰

Na globálnej úrovni dopĺňa túto ochranu Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, pričom článok 17 chráni jednotlivca pred svojvoľným zásahom do súkromného života³¹ a článok 26 zakazuje diskrimináciu a požaduje rovnakú ochranu pred zákonom.³²

²² PAVLÍČKOVÁ, Z.: (Pokusy o) obmedzovanie právneho uznania rodu na Slovensku. In: BATKA, L. - RAKOVÁ, K. - HORVAT, M. - KIŠOŇOVÁ, R. - ČIPKOVÁ, T. a kol.: *Postavenie transrodových ľudí na Slovensku. Interdisciplinárne pohľady*. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, s. 66.

²³ Časť textu prevzatá z METEŇKANYČ, O. M.: Nútená kastrácia ako povinná podmienka pri prepise rodu v podmienkach Slovenskej republiky. *COMENIUS časopis*, 2021, č. 2, s. 13.

²⁴ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., čl. 8.

²⁵ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., čl. 12.

²⁶ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., čl. 41.

²⁷ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., čl. 7 ods. 2.

²⁸ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, článok 8.

²⁹ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, článok 3.

³⁰ Rozhodovacej činnosti ESLP v príslušnej problematike sa budeme venovať v ďalších častiach tejto práce.

³¹ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, článok 17.

³² Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, článok 26.

Ako interpretačný *soft-law* dokument slúžia Jogjakartské princípy³³, ktoré explicitne odporúčajú, aby právna zmena rodovej identity prebiehala na základe samourčenia žiadateľa, bez požiadavky lekárskej diagnostiky či chirurgického zákroku.³⁴

2.2 Zákonná úprava a administratívno-medicínske postupy právnej tranzície

Reálny proces právneho uznania rodu sa v podmienkach našej krajiny realizuje prostredníctvom aplikácie jednotlivých ustanovení zákona č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku a zákona č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle. Treba však poznamenať, že v platných právnych predpisoch Slovenskej republiky sa nepracuje s pojmom „*právne uznanie rodu*“ alebo „*zmena rodu*“. Relevantné právne normy, predovšetkým už spomínané zákony, namiesto toho používajú pojem „*zmena pohlavia*“.³⁵ Takéto označenie však nie je presné, keďže z medicínskeho hľadiska nie je úplná zmena biologického pohlavia možná, ako uvádza aj psychiater Michal Patarák: „*(...) zmena pohlavia nie je možná, na veci prepisu rodu predstavuje chirurgická úprava genitálií len v podstate kozmetickú záležitosť. Transrodovosť totiž nesídlí v genitáliách, ale v psychike človeka.*“³⁶

Zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku

Úpravu zmeny mena a priezviska vyjadruje § 6 ods. 6 zákona o mene a priezvisku: „*Fyzickej osobe, u ktorej prebieha zmena pohlavia, povolí okresný úrad používať neutrálne meno a priezvisko na základe jej žiadosti a potvrdenia zdravotníckeho zariadenia, v ktorom liečba k zmene pohlavia prebieha.*“³⁷

Z nasledovného vyplýva, že zmena mena a priezviska je možná, avšak len ak sa meno a priezvisko osoby v tranzícii zmení na neutrálne. Je to tak v dôsledku toho, že § 2 ods. 2 totožného zákona ustanovuje, že: „*Nemožno určiť meno hanlivé, neosobné alebo domácku podobu mena, alebo prvé meno totožné s menom žijúceho súrodenca uvedeným v matrike na prvom mieste, alebo osobe mužského pohlavia určiť ženské meno a naopak (...).*“³⁸ V praxi matriky zisťujú, či je meno neutrálne podľa stránky babynames.com a tento úkon je spoplatnený poplatkom vo výške 140 eur, výška poplatku sa líši, ak je úkon vykonaný elektronickým podaním.

Čo však v zákonných podmienkach pre zmenu mena a priezviska nie je bližšie upravené, je aké náležitosti by malo lekárske potvrdenie obsahovať, ani ktoré zdravotnícke zariadenia sú

³³ Jogjakartské princípy sú súborom 29 zásad vypracovaných v novembri 2006 medzinárodnou skupinou odborníkov na ľudské práva, ktoré aplikujú existujúce medzinárodnoprávne normy na otázky sexuálnej orientácie a rodovej identity. Princípy vychádzajú z univerzálnosti, nedeliteľnosti a vzájomnej previazanosti všetkých ľudských práv a zdôrazňujú, že diskriminácia či násilie na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity je neprípustné. Ich cieľom je ujasniť povinnosti štátov zabezpečiť rovnakú dôstojnosť a ochranu pred svojvoľným zásahom, mučením, diskrimináciou či inými formami porušovania práv LGBTI osôb, a zároveň podporiť vytváranie konzistentných a inkluzívnych vnútroštátnych právnych rámcov. Jogjakartské princípy poskytujú konkrétne odporúčania, ako majú štáty, orgány OSN, mimovládne organizácie i ďalší aktéri preventívne a nápravno chrániť práva osôb všetkých sexuálnych orientácií a rodových identít.

³⁴ Celé znenie Jogjakartských princípov dostupné online tu: https://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2016/10/Slovak_Translation_of_the_Principles.pdf

³⁵ Pre účely korektného citovania bude práca operovať s pojmom „*zmena pohlavia*“, ktorý sa vyskytuje v legislatíve SR. Autorka však odmieta tento pojem, pretože zásadne skresľuje filozofiu a podstatu transrodovej identity.

³⁶ PATARÁK, M.: Jednoducho o novom dokumente o zmene pohlavia. *Denník N* [online]. 2022. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2819416/jednoducho-o-novom-dokumente-o-zmene-pohlavia/> [cit. 2025-04-15].

³⁷ Zákon č. 300/1993 Zb. o mene a priezvisku, § 6 ods. 6.

³⁸ Zákon č. 300/1993 Zb. o mene a priezvisku, § 2 ods. 2.

oprávnené ho vystavovať. V súčasnej praxi sa k žiadosti o zmenu mena a priezviska nepriamo viaže predloženie odborného posudku psychiatra-sexuológa, v ktorom sa formálne konštatuje, že žiadateľ/ka podstúpil/a chirurgické odstránenie reprodukčných orgánov (orchiektómiu či hysterektómiu), čím nastal právne relevantný zánik reprodukčnej schopnosti.³⁹ Tento dokument predstavuje nevyhnutnú podmienku pre zápis nového rodového označenia do matriky, hoci zákon neukladá žiadne presné náležitosti jeho obsahu ani nešpecifikuje zoznam zdravotníckych zariadení oprávnených ho vystaviť. Takéto vákuum v zákonnej úprave otvára priestor na nerozlučnú sieť nejednotných postupov a právnu neistotu.

V predkladaných potvrdeniach sa bežne odkazuje na diagnostický kód F64.0 („transsexualizmus“) podľa 10. revízie Medzinárodnej klasifikácie chorôb, pričom konkrétne parametre posudku a lehotu jeho vydania si stanovuje výhradne ošetrojúci lekár. Výsledkom je, že záverečné rozhodnutie o uznaní rodovej identity spočíva v kombinácii medicínskeho imperatívu a ľubovôle administratívneho orgánu, bez akéhokoľvek zákonného štandardu, čo podkopáva princíp právnej istoty a autonómie jednotlivca.

Zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle

Podľa ustanovení zákona č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle možno pri transrodových osobách upraviť druhé dvojčísle rodného čísla, ktoré zohľadňuje mesiac narodenia, u žien je toto číslo zvýšené o 50. Na požiadanie túto zmenu rodného čísla podľa § 8 ods. 2 písm. b) vykoná ministerstvo, na základe lekárskeho posudku o zmene pohlavia osoby.⁴⁰ Zákon však ani v tomto prípade neobsahuje bližšie vyhradenie náležitostí takéhoto posudku – nie je v ňom vymedzené, aké konkrétne údaje má posudok obsahovať, ktorý lekárske špecialista je oprávnený ho vydať, ani v akej lehote musí byť vystavený.

V praxi vyzerá postup nasledovne: žiadateľ/ka o zmenu druhého dvojčísli rodného čísla predloží na Ministerstvo vnútra SR písomnú žiadosť spolu s lekárskeým posudkom vystaveným psychiatricko-sexuologickou ambulanciou⁴¹, ktorý potvrdzuje ukončenie medicínskej tranzície často vrátane absolvovania hormonálnej terapie a chirurgického zásahu vedúceho k zániku reprodukčnej schopnosti.⁴² Na základe takto doloženého posudku príslušný útvar ministerstva vykoná zmenu rodného čísla v registri obyvateľov. Následne, v súlade s § 8 ods. 6 zákona č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, je osoba povinná bezodkladne iniciovať zmenu všetkých dotknutých dokladov a záznamov – od občianskeho preukazu, cestovného dokladu a rodného listu až po záznamy v sociálnych a zdravotných registroch – aby jej právny status plne odzrkadľoval novú rodovú identitu.⁴³

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

V právnom poriadku Slovenskej republiky je ešte jeden zákon, ktorý operuje s termínom „*zmena pohlavia*“ a je takisto relevantným pri právnej tranzícii. Zákon č. 131/2002 Z. z. o

³⁹ RAKOVÁ, K.: Transition and its impact on property and family relations. *Projustice* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.projustice.sk/obcianske-pravo/tranzicia-a-jej-vplyv-na-rodinnopravne-vztahy-transrodovych-osob> [cit. 2025-04-18].

⁴⁰ Zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, § 8 ods. 2 písm. b).

⁴¹ Vo výkonnej praxi je na Slovensku takýchto odborníkov nedostatok. Čítaj viac napr.: HAKSZER, L.: Psychiater M. Patarák: Transrodoví ľudia potrebujú odbornú pomoc, nie politizovanie. *Zdravotnícky denník* [online]. 2023. Dostupné na: <https://zdravotnickydennik.sk/2023/09/psychiater-m-patarak-transrodovi-ludia-potrebuju-odbornu-pomoc-nie-politizovanie/> [cit. 2025-04-18].

⁴² Sterilizácia je ukončenie reprodukčnej schopnosti človeka bez odstránenia pohlavných žliaz. Kastrácia je definitívne odstránenie pohlavných žliaz. Avšak v praxi sa „v záujme“ zmeny pohlavia odstraňuje maternica a vaječníky/oba semenníky a ide tak o úplnú kastráciu jednotlivca.

⁴³ Zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, § 8 ods. 6.

vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje v § 68 ods. 12, že: „Vysoká škola vydá na žiadosť fyzickej osoby, u ktorej došlo k zmene mena alebo k zmene priezviska z dôvodu zmeny pohlavia, náhradný doklad o absolvovaní štúdia so zmeneným menom, priezviskom a rodným priezviskom, ak ho vysoká škola na doklade o absolvovaní štúdia uvádza, najneskôr do 30 dní od podania žiadosti; tento náhradný doklad sa okrem pôvodných osobných údajov vydáva v rovnakej podobe, v akej príslušná vysoká škola vydáva odpis z dokladu o absolvovaní štúdia.“⁴⁴ Túto možnosť však môžu využiť iba osoby, ktoré nadobudli vysokoškolské vzdelanie, pretože zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 18 nepozná mechanizmus úpravy dokladov o ukončení primárneho či stredoškolského vzdelania.⁴⁵ Výsledkom je diskriminačná prax, ktorá transrodové osoby s nižším stupňom vzdelania pripravuje o možnosť zosúladiť ich oficiálne doklady so skutočnou rodovou identitou, a tým im môže znemožňovať plnú participáciu na trhu práce a v spoločenskom živote.

2.3 Odborné usmernenie a právna neistota

Ako bolo už uvedené, právny poriadok Slovenskej republiky neobsahuje samostatnú a komplexnú právnu úpravu, ktorá by konkrétne vymedzovala jednotlivé etapy a predpoklady právneho uznania rodovej identity. Prijatie Odborného usmernenia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 16/2022 na zjednotenie postupov poskytovania zdravotnej starostlivosti ku zmene pohlavia pred vydaním lekárskeho posudku o zmene pohlavia osoby administratívne evidovaného v matrike (ďalej len „Odborné usmernenie MZ SR“)⁴⁶ dňa 22. marca 2022, však situáciu aspoň čiastočne zlepšilo.⁴⁷

Odborné usmernenie MZ SR bolo vydané Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky na základe § 45 ods. 1 písm. b) zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti,⁴⁸ s cieľom zjednotiť postupy poskytovania zdravotnej starostlivosti osobám s diagnózou F 64.0 (transsexualizmus) predtým, než im bude vystavený lekársky posudok o zmene pohlavia. Tento posudok slúži ako nevyhnutný dokument pre následné podanie žiadostí o zmenu mena, priezviska a rodného čísla.

V úvodnej časti usmernenia je definovaný okruh osôb, ktorých sa úprava týka - diagnostikované osoby s transsexualizmom podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb (MKCH-10, kód F 64.0), v texte nazývané „*prehlasujúce osoby*“. Odborné usmernenie MZ SR presne vymedzuje kompetencie zdravotníckych pracovníkov zodpovedných za diagnostiku, liečbu a vydanie lekárskeho posudku:

Diagnostická fáza

Diagnostiku vedie sexuológ alebo psychiater, ktorého úlohou je potvrdiť diagnózu F 64.0, posúdiť priebeh dysfórie a pripravenosť osoby žiť v role preferovaného pohlavia. Doplnkové vyšetrenia vykonávajú klinický psychológ, genetik, endokrinológ, urológ/gynekológ a prípadne ďalší špecialisti podľa individuálnych potrieb. Cieľom je potvrdiť

⁴⁴ Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 68 ods. 12.

⁴⁵ Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 18.

⁴⁶ Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 16/2022 na zjednotenie postupov poskytovania zdravotnej starostlivosti ku zmene pohlavia pred vydaním lekárskeho posudku o zmene pohlavia osoby administratívne evidovaného v matrike, Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky čiastka 18-20 zo dňa 6.4.2022.

⁴⁷ INICIATÍVA INAKOST': Ministerstvo zdravotníctva prijalo prelomové usmernenie k právnej zmene pohlavia. *Inakost'.sk* [online]. 2022. Dostupné na: <https://inakost.sk/usmernenie-k-tranzicii/> [cit. 2025-04-18].

⁴⁸ Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti.

trvalosť a nezvratnosť rodového nesúladu bez patologizácie iných duševných či somatických stavov.

Liečebná fáza

V rámci liečby sa riadi štandardným postupom MZ SR a zahŕňa psychoterapiu, hormonálnu terapiu, chirurgické výkony (ak sú indikované), hlasové a rehabilitačné postupy. Na poskytovaní starostlivosti sa podieľajú sexuológ/psychiater, endokrinológ, chirurg, klinický psychológ, otorinolaryngológ a ďalší odborníci. Prístup je individuálny a vychádza z informovaného súhlasu pacienta. V informovanom súhlase je predmetom prehlásenia, že: „*Prehlasujúca osoba týmto informovane a vedome vyjadruje svoje jednoznačné rozhodnutie žiť po zvyšok života v role opačného pohlavia ako jej bolo určené pri narodení podľa vonkajších pohlavných znakov, pohlavných orgánov, prípadne podľa karyotypu.*“ Takto konštruovaný informovaný súhlas však kladie otázku, či nie je prehlasujúca osoba, právne aj psychologicky, vystavená nerovnovážnemu tlaku, ktorý by mohol obmedziť jej právo na ďalšie sebaurčenie a možnosť neskoršieho upravenia či korigovania vlastnej rodovej identity.

Vydanie lekárskeho posudku o zmene pohlavia

Posudok môže vydať iba ošetrojúci sexuológ alebo psychiater s minimálne päťročnou praxou. Podmienkou je preukázaná diagnóza F 64.0 podľa štandardného postupu, podpísaný informovaný súhlas pacienta a buď ukončená hormonálna terapia trvajúca aspoň jeden rok spolu s obdobím *real life experience* v role preferovaného pohlavia, alebo realizácia chirurgického výkonu vedúceho k zániku reprodukčnej schopnosti. Pacient musí písomne potvrdiť trvalosť a nezvratnosť svojho rozhodnutia.

Počas svojej platnosti Odborné usmernenie MZ SR č. 16/2022 významne prispelo k profesionalizácii a stabilizácii postupu medicínskej tranzície. Napriek tomu, že nebolo celkom bezchybné a nedosahovalo ideál čistého sebaurčenia, ucelene kodifikovalo kompetencie zdravotníckych odborníkov, zjednotilo diagnostické a liečebné kritériá a odstránilo predchádzajúcu požiadavku sterilizácie (orchiektómie či hysterektómie) ako nevyhnutnej podmienky pre vydanie lekárskeho posudku. V dôsledku toho sa zefektívnilo konanie matrik pri prepise rodu a posilnila sa právna istota osôb v procese právnej tranzície.⁴⁹ Tieto kroky zároveň výrazne podporili princíp sebaurčenia – autonómiu pacienta v definovaní vlastnej rodovej identity – a potvrdili odmietnutie nútených kastrácií ako neľudských a neprimeraných praktík.

Odborné usmernenie MZ SR malo stanovenú platnosť do apríla 2024, avšak ani nie po dvoch mesiacoch od jeho prijatia bola jeho účinnosť pozastavená na základe politického tlaku konzervatívnej politickej strany.⁵⁰ V novembri 2023, po zostavení novej vládnej koalície, Ministerstvo zdravotníctva SR pozastavilo platnosť Odborného usmernenia č. 16/2022 s odôvodnením potreby zabezpečiť „stabilitu vládnej koalície“.⁵¹ Následne sa opäť vytvorilo

⁴⁹ Pre zaujímavosť, okrem Odborného usmernenia MZ SR z roku 2022 bolo jediným normatívnym aktom upravujúcim proces tranzície jednostranové oznámenie Ministerstva zdravotníctva s názvom: „*Liečebné zákroky u intersexuálov, transsexuálov, sexuálnych deviantov a postup pri vydávaní posudku pre zápis v matrike u transsexuálnych osôb*“ z roku 1981, ktoré však bolo zrušené prijatím z. č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti.

⁵⁰ Čítaj viac napr.: BATKA, L.: Odborné usmernenie o zmene pohlavia MZ SR. Etické a právne aspekty. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae* [online]. 2022, 41, 2. Dostupné na: <https://afi.flaw.uniba.sk/index.php/AFI/article/view/484/323> [cit. 2025-04-18].

⁵¹ Pozri viac napr.: FOLENTOVÁ, V.: Prvá zmena Dolinkovej po získaní dôvery vlády: zrušenie uznesenia o tranzícii. *Denník N* [online]. 2023. Dostupné na: <https://dennikn.sk/3689751/prva-zmena-dolinkovej-po-ziskani-dover-vlady-zrusenie-uznesenia-o-tranzicii/> [cit. 2025-04-18].

legislatívne a administratívne vakuum, v ktorom nejednotnosť lekárskeho a matrikových postupov vedie k obnoveniu praxe vyžadovania kastračných zákrokov ako predpokladu zápisu zmeny rodu. Tento vývoj potvrdzuje, že politické kalkuly prevážili nad plnením medzinárodných ľudskoprávných záväzkov Slovenskej republiky a ochranou dôstojnosti transrodových osôb.

2.4 Judikatúra

Judikatúra vo veci právneho uznania rodovej identity vytvára jasný právny rámec, ktorý určuje, ktoré štátne zásahy sú prípustné, a ktoré predstavujú porušenie základných práv transrodových a nebinárnych osôb. Vývoj rozhodovacej praxe priniesol postupne tieto kľúčové východiská;

Vo veci A. P., Garçon a Nicot proti Francúzsku potvrdil Európsky súd pre ľudské práva, že rodová identita predstavuje najintímnejší aspekt práva na súkromný život podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Takisto potvrdil, že úroveň voľnej úvahy štátu⁵² je v tejto oblasti mimoriadne úzka – akýkoľvek zásah do procesov právnej tranzície súd považuje za neprimeraný zásah do súkromia človeka a rovnako aj integrity a dôstojnosti jednotlivca.⁵³

V Slovenskej republike sa v rámci legislatívnych návrhov vyskytol nejdenný pokus o úplné zrušenie právneho uznania rodu u transrodových ľudí. V roku 2023 bol v druhom čítaní Národnej rady predložený návrh novely zákona č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, ktorý podmienoval zmenu rodného čísla predložením výsledkov genetického testu, čo by však pre transrodové osoby predstavovalo prakticky nesplniteľnú úlohu, keďže rodovú identitu a jej naplnenie nemožno redukovať na chromozomálnu štruktúru.⁵⁴ V Národnej rade sa takisto už pomerne často vyskytujú návrhy zmeny textu ústavy, ktoré sa snažia zakotviť doktrínu nemennosti pohlavia, čo však, ako sme už v úvodnej kapitole vysvetľovali, nemá *de facto* nič spoločné s právnym uznaním rodu.⁵⁵

V rozhodnutí proti Slovenskej republike - V. C v. Slovensko rozšíril EŠLP ochranu poskytovanú čl. 8 Dohovoru o právo na telesnú integritu a psychosociálnu rovnováhu. Nútenie k chirurgickým zásahom a požiadavka sterilizácie boli označené za porušenie práva na dôstojné a autonómne rozhodovanie. Podľa slov EŠLP: „Sterilizácia predstavuje významný zásah do reprodukčného zdravotného statusu jednotlivca. Vzhľadom na to, že sa týka jednej z hlavných telesných funkcií ľudských bytostí, ovplyvňuje početné aspekty osobnej integrity jednotlivca vrátane jeho fyzického a psychického zdravia a emocionálneho, duchovného a rodinného života.“⁵⁶

Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „SDEÚ“) v prelomovom rozsudku z 13. marca 2025 potvrdil, že nariadenie (EÚ) 2016/679 o ochrane osobných údajov, teda GDPR garantuje transrodovým osobám právo na opravu rodového označenia v registroch Európskej únie ako sú

⁵² Čítaj viac: ŠIKUTA, J.: Doktrína „miery voľnej úvahy“ (The Margin of Appreciation Doctrine) a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu. *Justičná revue*, 2012, 64, č. 8-9, s. 952 – 958.

⁵³ Rozhodnutie EŠLP v spojených veciach A. P., Garçon a Nicot v. Francúzsko zo 6. apríla 2017, č. sťažností 79885/12 & 52471/13 & 52596/13, bod 123.

⁵⁴ Čítaj viac napr.: ŽUREKOVÁ, M.: Chcú nás vymazať, reagujú trans ľudia na Záborskej návrh. Znemožnil by právnú tranzíciu. *Domov.sme.sk* [online]. 2023. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/23141079/lgbt-trans-tranzicia-zaborska-zakon-rodne-cislo.html> [cit. 2025-04-18].

⁵⁵ Pozri viac napr.: TASR: Poslanci odmietli návrhy nezaradených poslancov Urbana a Kočiša. *Teraz.sk* [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/spravy/nrsr-plenum-odmietlo-navrh-y-nezaraden/586143-clanok.html> [cit. 2025-04-18].

⁵⁶ Časť textu prevzatá z: Rozhodnutie EŠLP vo veci V. C. v. Slovensko z dňa 8. novembra 2011, sťažnosť č. 18968/07.

registre občianskych preukazov, pasov, matrík a podobne.⁵⁷ „Najdôležitejšia vec, ktorú súdny dvor v rozsudku povedal je, že ak je účelom údaju o rode identifikácia danej osoby, tak je potrebné prihliadať na rodovú identitu, ktorú táto osoba vnútorne prežíva, a nie rodovú identitu, ktorá jej bola pripísaná pri narodení.“⁵⁸ Úradom bolo umožnené vyžadovať lekársku dokumentáciu, avšak výslovne bolo zakázané podmieňovať zmenu chirurgickým zákrokom. Týmto SDEÚ potvrdil, že žiadne medicínske alebo chirurgické intervencie nesmú byť nevyhnutnou podmienkou právnej zmeny rodu. Členské štáty Európskej únie sú povinné toto rozhodnutie transponovať, jeho nerešpektovanie môže viesť ku konaniu o porušení práva Únie (*infringement*) a uloženiu finančných sankcií.⁵⁹ Toto rozhodnutie zároveň potvrdzuje judikatúru ESĽP o práve na súkromný a rodinný život.

S uvedenou európskou judikatúrou v pozadí, nadväzuje na uvedené aj rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky. Najvyšší správny súd SR vo veci, ktorá sa týkala tranzície, zrušil predchádzajúce rozhodnutie Krajského súdu v Banskej Bystrici a vrátil mu spis na opätovné prerokovanie. Súd kritizoval rozporuplné a nešpecifikované postupy matričných úradov, ktoré pri zisťovaní „*potvrdenia o zmene pohlavia*“ požadovali rôzne dokumenty a podmienky. Podľa kasačného súdu totiž v čase rozhodovania neexistovala žiadna všeobecne záväzná právna norma, ktorá by upravovala, akými listinami má žiadateľ zmenu pohlavia preukazovať, čo má obsahovať príslušný lekársky posudok, ktorá kategória odborníka je oprávnená ho vydávať alebo či je nevyhnutné absolvovať chirurgický zásah, napríklad kastráciu. Na základe týchto zistení súd vrátil vec krajskému súdu s výslovným pokynom zabezpečiť jednotné a predvídateľné konanie v súlade so zásadami právnej istoty a rovnakého zaobchádzania so všetkými žiadateľmi o právne uznanie rodovej identity.⁶⁰

Ako posledný dôležitý aspekt judikatúry je potrebné spomenúť otázku tzv. nútených rozvodov. Slovenský právny poriadok v súčasnosti v žiadnom predpise explicitne neupravuje povinnosť rozvodu osoby v tranzícii pre právny prepis rodu a ani špeciálny spôsob zániku manželstva transrodovej osoby. Keďže právo Slovenskej republiky stále definuje manželstvo ako zväzok muža a ženy,⁶¹ a zároveň neumožňuje právne uznanie párov rovnakého pohlavia, v praxi poskytovatelia zdravotnej starostlivosti často vyžadujú rozvod. Tento postup má predchádzať situácii, kde by po právnej tranzícii jedného z manželov v manželstve zotrvali osoby rovnakého pohlavia, čím by vznikol rozpor so súčasnou právnou úpravou. SDEÚ však už v roku 2018 rozhodol, že nútenie osoby v tranzícii k rozvodu by predstavovalo diskrimináciu v oblasti sociálneho zabezpečenia, a teda transrodová osoba nemôže byť donútená k rozvodu iba z dôvodu zmeny rodu.⁶²

3. PRÁVNE UZNANIE RODOVEJ IDENTITY NEBINÁRNYCH OSÔB V SR

Rodová pluralita vyžaduje, aby právny poriadok reflektoval viac než iba dichotómiu „muž – žena“; v rámci slovenského systému však zatiaľ ostávajú nebinárne identity bez

⁵⁷ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie o veci C-247/23 z 13. marca 2025, ECLI:EU:C:2025:172.

⁵⁸ Časť textu prevzatá z: ZMUŠKOVÁ, B.: Prelomový rozsudok môže transrodovým ľuďom v EÚ garantovať právo na zmenu rodu v dokumentoch. *EUROACTIV.SK* [online]. 2025. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/spolocnost/news/prelomovy-rozsudok-moze-transrodovym-ludom-v-eu-garantovat-pravo-na-zmenu-rodu-v-dokumentoch/> [cit. 2025-04-18].

⁵⁹ Zmluva o fungovaní Európskej únie, čl. 258 a nasl.

⁶⁰ NAJvyšší správny súd Slovenskej republiky: Krajský súd v Banskej Bystrici musí opätovne rozhodnúť vo veci, ktorá sa týka zmeny pohlavia. *nssud.sk* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.nssud.sk/rozhodnutie-krajsky-sud-v-banskej-bystrici-musi-opatovne-rozhodnut-vo-veci-ktora-sa-tyka-zmeny-pohlavia/> [cit. 2025-04-18].

⁶¹ Čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, § 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁶² Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci MB v Secretary of State for Work and Pensions (C-451/16) z 26. júna 2018, ECLI:EU:C:2018:492.

samostatného právneho zakotvenia, čo vyvoláva nevyhnutnosť hľadať inšpiráciu v prijateľnejších zahraničných modeloch.

3.1 Súčasný stav v Slovenskej republike

V slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadna explicitná úprava, ktorá by umožňovala právne uznanie nebinárnych rodových identít. Základné zákony, upravujúce osobné údaje – konkrétne zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku a zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle poznajú výlučne binárne označenia „muž“ a „žena“.⁶³ Transrodové osoby tak môžu požiadať len o prepis rodu z „M“ na „Ž“ alebo zo „Ž“ na „M“, a žiadna z týchto noriem neuvažuje o tretej kategórii.

V dôsledku absencie legálnej možnosti pre nebinárne označenia zápasia žiadatelia s nejednotnou a nepredvídateľnou praxou úradov. Matričné úrady nemajú žiadny právny základ pre zápis rodového markeru „X“ alebo inej alternatívy, a preto sa pri skúmaní žiadostí opierajú o rovnaké paragrafy, ktoré sa pôvodne vzťahujú len na binárnu tranzíciu. To vedie k opakovaným chybám – *misgenderingu*, diskriminácii v zamestnaní, vzdelávaní i zdravotnej starostlivosti a k trvalej právnej neistote pri akomkoľvek úkone, ktorý si vyžaduje overenie rodovej identity.

Ani Odborné usmernenie MZ SR, hoci zjednotovalo postupy pri liečbe a diagnostike transrodových osôb, neupravovalo a ani neodporúčalo žiadnu cestu pre nebinárne identity. Zákonodarcovi chýba vôľa aj politická odvaha túto medzeru preklenúť – návrhy zmien legislatívy, ktoré by zaviedli tretí rodový marker alebo model samourčenia (*self-ID*), doteraz neprešli ani prvým čítaním.

Pre nebinárne osoby tak na Slovensku platí rigidná binárna norma, ktorá ich interné prežívanie identity ignoruje a núti ich buď adaptovať sa na binárny rámec, alebo čeliť celoživotným byrokratickým a psychologickým prekážkam.

3.2 Vybrané modely uznania rodovej identity v zahraničí

Zahraničné príklady preukazujú, že právne systémy dokážu rozšíriť binárne označenia o inkluzívne riešenia pre nebinárnu pluralitu.

Írsko⁶⁴ a Malta⁶⁵ od roku 2015 zvolili model sebaurčenia (*self-ID*), v rámci ktorého sa jedinec identifikujúci mimo binárneho rámca štandardne označí v dokladoch písmenom „X“. V oboch krajinách postačuje vlastné písomné vyhlásenie žiadateľa bez akéhokoľvek lekárskeho potvrdenia či chirurgického zákroku. Takýto prístup odstraňuje byrokratické a medicínske prekážky a jasne stavia na princípe autonómie jednotlivca pri určovaní vlastnej rodovej identity.

Nemecko od roku 2018 prinieslo hybridné riešenie. Novonarodené deti s intersexuálnymi znakmi môžu pri zápise do registra narodení dostať rodový marker *divers*.⁶⁶ Staršie osoby nad 14 rokov môžu požiadať príslušný prízemný súd o zmenu rodového označenia medzi *männlich*, *weiblich* alebo *divers*.⁶⁷ Tento model kombinuje prvky ochrany intersexuálnych detí a *self-ID* pre prebiehajúcu tranzíciu či objavovanie identity.⁶⁸

⁶³ Zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku, § 6 ods. 6; Zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, § 8 ods. 2 písm. b).

⁶⁴ Gender Recognition Act 2015.

⁶⁵ Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act 2015.

⁶⁶ Gesetz zur Änderung der in das Geburtenregister einzutragenden Angaben 2018 ,Lebenseinschreibungsregister-gesetz 2013.

⁶⁷ Gesetz über die Änderung der Vornamen und die Feststellung der geschlechtlichen Identität in besonderen Fällen (Transsexuellengesetz – TSG).

⁶⁸ Federal Anti-Discrimination Agency: Male – Female – Diverse: The “third option“ and the General Act on Equal Treatment. *antidiskriminierungsstelle.de* [online]. 2024. Dostupné na:

Všetky tri prístupy sa zbavujú stigmatizujúceho patologického modelu vyžadujúceho chirurgickú či hormonálnu intervenciu a namiesto toho kladú dôraz na uznanie vnútorného prežívania rodu. Pre Slovensko predstavujú tieto zahraničné vzory praktickú inšpiráciu na zavedenie tretieho rodového markeru alebo na prijatie legislatívne zakotveného *self-ID* modelu, čím by sa odstránili existujúce administratívne a medicínske bariéry a posilnilo právo na rodové sebaurčenie všetkých občanov.

ZÁVER

Táto práca poukázala na pretrvávajúce limity slovenského právneho poriadku pri právnom uznaní rodovej identity osôb, ktorých vnútorné prežívanie nezodpovedá pohlaviu priradenému pri narodení alebo sa vymyká binárnym kategóriám muž/žena.

Slovenská legislatíva operuje s pojmom „*zmena pohlavia*“, ktorý sa objavuje v zákone o mene a priezvisku a zákone o rodnom čísle, avšak tento pojem nie je správny a nezohľadňuje súčasné poznatky o rodovej identite. Transrodové osoby v súčasnosti podstupujú nejednotný a neprehľadný proces právnej tranzície, ktorý nie je jasne zakotvený v zákone a ktorého realizácia závisí najmä od lekárskeho posudku a správnej praxe úradov. Napriek tomu, že odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva z roku 2022 tento proces dočasne stabilizovalo, jeho neskoršie zrušenie opäť otvorilo právne vákuum, v ktorom absentujú záväzné pravidlá pre postup pri zmene rodu.

Slovenský právny poriadok nijakým spôsobom nereflektuje existenciu nebinárnych osôb. Všetky úradné registre a doklady zotrvávajú na striktnom binárnom systéme, čím sa popiera identita časti populácie a vytvárajú sa prekážky v prístupe k základným právam a službám. Zahraničné modely – ako nemecký zápis kategórie *divers*, možnosť rodového markeru „X“ alebo legislatívne zakotvené sebaurčenie v krajinách ako Írsko či Malta – ponúkajú alternatívne prístupy, ktoré by mohli byť inšpiratívne aj pre slovenskú právnu úpravu.

Z hľadiska ľudskoprávneho rámca je dôležité pripomenúť judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá opakovane zdôrazňuje, že štáty sú povinné zabezpečiť efektívny, dôstojný a právne predvídateľný spôsob uznania rodovej identity. Súčasná situácia v Slovenskej republike týmto požiadavkám nezodpovedá.

Za minimálne, ale nevyhnutné opatrenie možno považovať opätovné prijatie Odborného usmernenia Ministerstva zdravotníctva SR, ktoré by aspoň dočasne vymedzilo základné pravidlá pre posudzovanie a zápis zmeny rodu. Z dlhodobého hľadiska je však potrebná komplexná reforma, ktorá zohľadní princíp rodového sebaurčenia, odstráni neprimerané medicínske podmienky a prispeje k väčšej právnej istote a rovnosti pre všetky osoby bez ohľadu na ich rodovú identitu.

SUMMARY

This thesis critically examines the tension between gender self-determination and prevailing legal constraints within the Slovak legal system. It begins by delineating foundational concepts - the distinction between gender and biological sex, gender identity, gender incongruence, transgender and non-binary identities, and the modalities of legal gender recognition - as well as the three predominant recognition frameworks (medicalized, self-determination, and third-marker models). The analysis then examines Slovakia's fragmented legal regime, primarily under the Name and Surname Act and the Birth Number Act, alongside the ephemeral 2022 Ministry of Health guidance that temporarily eliminated forced sterilization requirements before its politically motivated withdrawal. Subsequent sections document the

<https://www.antidiskriminierungsstelle.de/EN/about-discrimination/grounds-for-discrimination/gender-and-gender-identity/third-option/third-option-node.html> [cit. 2025-04-15].

systemic exclusion of non-binary individuals from official recognition and juxtapose this lacuna with progressive foreign frameworks - Ireland's and Malta's self-identification "X" marker regimes and Germany's "divers" designation. Finally, the author reviews the Slovak Supreme Administrative Court decisions and the key rulings of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, which prohibit sterilization as a precondition and affirm the necessity of transparent procedures. The thesis concludes by advocating for the removal of medically prescriptive barriers and the statutory adoption of either a self-identification model or a third-gender marker to bring Slovak law into compliance with constitutional guarantees and international human rights obligations.

Bibliografia:

Odborné články

ASHLEY, F.: 'X' Why? Gender Markers and Non-binary Transgender People. In: JARAMILLO, C. I. - CARLSON, L. (eds.): *Trans Rights and Wrongs. A Comparative Study of Legal Reform Concerning Trans Persons*. Cham: Springer, 2021, s. 33-48.

BATKA, Ľ.: Odborné usmernenie o zmene pohlavia MZ SR. Etické a právne aspekty. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae* [online]. 2022, roč. 41, č. 2. Dostupné na: <https://afi.flaw.uniba.sk/index.php/AFI/article/view/484/323> [cit. 2025-04-18].

BUTLER, J.: *Trampoty s rodóm: feminizmus a podrývanie identity*. Prvé vydanie. Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2003, 200 s. ISBN: 80-85549-41-7.

METEŇKANYČ, O. M.: Nútená kastrácia ako povinná podmienka pri prepise rodu v podmienkach Slovenskej republiky. *COMENIUS časopis*, 2021, 2, s. 6-36. ISSN: 2454-0846.

METEŇKANYČ, O. M.: Princíp sebaurčenia ako model prístupu k trans ľuďom pri prepise rodu. *Historia et theoria iuris*, 2022, 14, 1, s. 92-126. ISSN: 1338-0753.

PAVLÍČKOVÁ, Z.: (Pokusy o) obmedzovanie právneho uznania rodu na Slovensku. In: BATKA, Ľ. - RAKOVÁ, K. - HORVAT, M. - KISOŇOVÁ, R. - ČIPKOVÁ, T. a kol.: *Postavenie transrodových ľudí na Slovensku. Interdisciplinárne pohľady*. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, 255 s. ISBN: 978-80-7160-661-1.

PATARÁK, M.: Rodový nesúlad (Gender incongruence). *Psychiatria pre prax*, 2020, roč. 21, č. 4, s. 153-156.

PATARÁK, M.: Jednoducho o novom dokumente o zmene pohlavia. *Denník N* [online]. 2022. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2819416/jednoducho-o-novom-dokumente-o-zmene-pohlavia/> [cit. 2025-04-15].

ŠIKUTA, J.: Doktrína „miery voľnej úvahy“ (The Margin of Appreciation Doctrine) a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu. *Justičná revue*, 2012, 64, č. 8-9, s. 952 – 958.

Internetové zdroje

COUNCIL OF EUROPE - STEERING COMMITTEE ON ANTI-DISCRIMINATION, DIVERSITY AND INCLUSION (CDADI): Implementation of the Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. *Coe.int.* [online]. 2022. bod 2. Dostupné na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a6cd31#_ftn69 [cit. 2025-04-12].

Federal Anti-Discrimination Agency: Male – Female – Diverse: The “third option“ and the General Act on Equal Treatment. *antidiskriminierungsstelle.de* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.antidiskriminierungsstelle.de/EN/about-discrimination/grounds-for-discrimination/gender-and-gender-identity/third-option/third-option-node.html> [cit. 2025-04-15].

FOLENTOVÁ, V.: Prvá zmena Dolinkovej po získaní dôvery vlády: zrušenie uznesenia o tranzícii. *Denník N* [online]. 2023. Dostupné na: <https://dennikn.sk/3689751/prva-zmena-dolinkovej-po-ziskani-dovery-vlady-zrusenie-uznesenia-o-tranzicii/> [cit. 2025-04-18].

HAKSZER, L.: Psychiater M. Patarák: Transrodoví ľudia potrebujú odbornú pomoc, nie politizovanie. *Zdravotnícky denník* [online]. 2023. Dostupné na: <https://zdravotnickydennik.sk/2023/09/psychiater-m-patarak-transrodovi-ludia-potrebuju-odbornu-pomoc-nie-politizovanie/> [cit. 2025-04-18].

INICIATÍVA INAKOSŤ: Ministerstvo zdravotníctva prijalo prelomové usmernenie k právnej zmene pohlavia. *Inakosť.sk* [online]. 2022. Dostupné na: <https://inakost.sk/usmernenie-k-tranzicii/> [cit. 2025-04-18].

KATZ-WISE, S. L.: Gender fluidity: What it means and why support matters. *Harvard Health*. [online]. 2020. Dostupné na: <https://www.health.harvard.edu/blog/gender-fluidity-what-it-means-and-why-support-matters-2020120321544> [cit. 2025-04-10].

MANGIN, V.: Which countries have adopted a third gender identity marker? *Swissinfo.ch* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.swissinfo.ch/eng/identities/which-countries-third-gender-marker/77459731> [cit. 2025-04-15].

NAJvyšší správny súd Slovenskej republiky: Krajský súd v Banskej Bystrici musí opätovne rozhodnúť vo veci, ktorá sa týka zmeny pohlavia. *nssud.sk* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.nssud.sk/rozhodnutie-krajsky-sud-v-banskej-bystrici-musi-opatovne-rozhodnut-vo-veci-ktora-sa-tyka-zmeny-pohlavia/> [cit. 2025-04-18].

RAKOVÁ, K.: Transition and its impact on property and family relations. *Projustice* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.projustice.sk/obcianske-pravo/tranzicia-a-jej-vplyv-na-rodinnopravne-vztahy-transrodovych-osob> [cit. 2025-04-18].

TASR: Poslanci odmietli návrhy nezaradených poslancov Urbana a Kočiša. *Teraz.sk* [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/spravy/nrsr-plenum-odmietlo-navrhy-nezaraden/586143-clanok.html> [cit. 2025-04-18].

THE NATIONAL CENTER FOR TRANSGENDER EQUALITY: Understanding nonbinary people: How to be respectful and supportive. *Transequality.org* [online]. 2023. Dostupné na: <https://transequality.org/issues/resources/understanding-nonbinary-people-how-to-be-respectful-and-supportive> [cit.2025-04-11].

SLOVNÍK: | transfúzia. *Transfuzia.org* [online]. Dostupné na: <http://www.transfuzia.org/kniznica-archiv/slovník> [cit. 2025-04-11].

UN Free & Equal: Fact Sheet – Intersex Awareness [online]. 2015. Dostupné na internete: <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/UNFE-Intersex.pdf> [cit. 2025-04-10].

ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Jogjakartské princípy* [online]. 2011. Dostupné na: https://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2016/10/Slovak_Translation_of_the_Principles.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION: Gender incongruence and Transgender Health in the ICD. *World Health Organization* [online]. Dostupné na: <https://www.who.int/standards/classifications/frequently-asked-questions/gender-incongruence-and-transgender-health-in-the-icd> [cit. 2025-04-11].

ŽUREKOVÁ, M.: Chcu nás vymazať, reagujú trans ľudia na Záborskej návrh. Znemožnil by právnú tranzíciu. *Domov.sme.sk* [online]. 2023. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/23141079/lgbt-trans-tranzicia-zaborska-zakon-rodne-cislo.html> [cit. 2025-04-18].

ZMUŠKOVÁ, B.: Prelomový rozsudok môže transrodovým ľuďom v EÚ garantovať právo na zmenu rodu v dokumentoch. *EUROACTIV.SK* [online]. 2025. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/spolocnost/news/prelomovy-rozsudok-moze-transrodovym-ludom-v-eu-garantovat-pravo-na-zmenu-rodu-v-dokumentoch/> [cit. 2025-04-18].

Súdne rozhodnutia

Rozhodnutie ESĽP vo veci V.C. v. Slovensko z dňa 8. novembra 2011, sťažnosť č. 18968/07

Rozhodnutie ESĽP v spojených veciach A. P., Garçon a Nicot v. Francúzsko zo 6. apríla 2017, č. sťažností 79885/12 & 52471/13 & 52596/13, bod 123

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci MB v Secretary of State for Work and Pensions (C-451/16) z 26. júna 2018, sťažnosť č. ECLI:EU:C:2018:492

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie o veci C-247/23 z 13. marca 2025, sťažnosť č. ECLI:EU:C:2025:172

Právne predpisy

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boju proti nemu

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a boju proti nemu;
text Dohovoru dostupný na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

Zmluva o fungovaní Európskej únie

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 300/1993 Zb. o mene a priezvisku

Zákon č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Gender Recognition Act 2015.

Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act 2015

Gesetz zur Änderung der in das Geburtenregister einzutragenden Angaben 2018,
Lebenseinschreibungsregistergesetz 2013.

Gesetz über die Änderung der Vornamen und die Feststellung der geschlechtlichen Identität
in besonderen Fällen (Transsexuellengesetz – TSG)

VÝVOJ VÝKLADU ČLÁNKU 8 EURÓPSKEHO DOHOVORU O ĽUDSKÝCH PRÁVACH V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI

*The Evolution of the Interpretation of Article 8
of the European Convention on Human Rights in Today's Society*

Lea Mária Kurtiniaková

Abstrakt: Článok sa zaoberá vývojom výkladu článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach v kontexte súčasnej spoločnosti. Reflektuje dynamickú interpretáciu práva na súkromný a rodinný život najmä vo svetle rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcich sa práv transrodových osôb, náhradného materstva a párov rovnakého pohlavia. Zároveň skúma presah tejto judikatúry do práva EÚ, najmä v oblasti voľného pohybu osôb a otázky verejného poriadku.

Kľúčové slová: Európsky dohovor o ľudských právach; článok 8; súkromný a rodinný život; transrodové osoby; náhradné materstvo; páry rovnakého pohlavia; Európsky súd pre ľudské práva; voľný pohyb osôb; verejný poriadok; Súdny dvor Európskej únie.

Abstract: This article examines the evolution of the interpretation of Article 8 of the European Convention on Human Rights in the context of contemporary society. It reflects on the dynamic interpretation of the right to private and family life, particularly in the light of decisions of the European Court of Human Rights concerning the rights of transgender persons, surrogacy, and same-sex couples. It also examines the overlap of this case law with EU law, particularly in the areas of free movement of persons and public policy issues.

Key Words: European Convention on Human Rights; Article 8; Private and Family Life; Transgender People; Surrogacy; Same-sex Couples; European Court of Human Rights, Free Movement of Persons; Public Policy; Court of Justice of the European Union.

Zoznam skratiek a značiek

č.	číslo
čl.	článok
Dohovor/EDLP	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EÚ	Európska únia
EU:C	Identifikátor rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie
LGBTI	Lesby, gejovia, bisexuálne, transrodové a intersexuálne osoby
ods.	odsek
Súdny dvor/SDEÚ	Súdny dvor Európskej únie
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

ÚVOD

Otázky súvisiace s právnou identitou, rodinnými väzbami či rodičovstvom čoraz častejšie prekračujú hranice jedného štátu. V čase, keď osobný a rodinný život nadobúda rozmanitejšie podoby než kedykoľvek predtým, je mimoriadne dôležité skúmať, ako na tieto zmeny reagujú existujúce mechanizmy ochrany ľudských práv.

Jedným z najflexibilnejších nástrojov v tejto oblasti je článok 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý garantuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Jeho výnimočnosť spočíva v schopnosti adaptovať sa prostredníctvom dynamického výkladu na nové spoločenské výzvy a to najmä v situáciách, ktoré presahujú tradičné chápanie súkromného a rodinného života.¹

Táto práca sa zameriava na tri hlavné výzvy, ktoré vyplývajú z jeho aplikácie v aktuálnych spoločenských podmienkach: cezhraničné náhradné materstvo, rodinné väzby párov rovnakého pohlavia a uznávanie rodovej identity v kontexte voľného pohybu osôb. Spoločným menovateľom týchto oblastí je napätie medzi výkonom individuálnych práv a výhradou verejného poriadku v rámci rôznych právnych poriadkov členských štátov.

Metodologicky je text založený na analýze judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora EÚ, ako aj na komparatívnom pohľade na vývoj výkladu pojmov súkromný a rodinný život.

Cieľom príspevku je preskúmať, ako článok 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach reaguje na nové cezhraničné výzvy v oblasti rodinného a osobného statusu. Zameriava sa najmä na situácie týkajúce sa voľného pohybu osôb a výhrady verejného poriadku. Taktiež skúma, akým spôsobom na tieto zmeny reflektuje súdna prax v rámci Európskej únie.

1. VÝVOJ VÝKLADU ČLÁNKU 8 EURÓPSKEHO DOHOVORU O ĽUDSKÝCH PRÁVACH

Výklad článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej aj ako „Dohovor“ alebo „EDLP“) prešiel za posledné desaťročia výrazným posunom. Pôvodne bol formulovaný na ochranu pred zásahmi do tradične chápanej rodiny a súkromia. Dnes je jedným z najdynamickejšie vykladaných článkov v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj ako „ESLP“ alebo „Súd“).² Tento vývoj bol nevyhnutný vzhľadom na meniace sa spoločenské, technologické a kultúrne podmienky. Rozširujúci sa výklad článku 8 Dohovoru odzrkadľuje zásadný princíp, podľa ktorého je Dohovor živým nástrojom ochrany ľudských práv.³

V nasledujúcej časti príspevku sa budeme venovať základnému právnemu rámcu ochrany súkromného a rodinného života v európskom priestore, princípom výkladu článku 8 EDLP a prekážkam jednotného uplatňovania tejto ochrany v rámci štátov Rady Európy.

1.1 Súkromný a rodinný život v európskom práve

Základné právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života má v európskom priestore viacero právnych zdrojov. V rámci Rady Európy ho garantuje článok 8 EDLP, ktorého

¹ UK HUMAN RIGHTS BLOG: *Article 8 of the ECHR* [online]. 2024. Dostupné na: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-8-of-the-echr/> [cit. 2025-04-18].

² KILKELLY, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. *Human rights handbooks*, No. 1, Council of Europe [online]. 2003. Dostupné na: <https://www.refworld.org/reference/research/coe/2003/en/70163> [cit. 2025-04-12].

³ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Tyrer proti Spojenému kráľovstvu z 25. apríla 1978, sťažnosť č. 5856/72, para 31.

výklad patrí do právomoci ESLP. Tento článok predstavuje jeden zo základných pilierov ochrany jednotlivca voči zásahom verejnej moci,⁴ ale aj voči zlyhaniu štátu zabezpečiť rešpektovanie práv v súkromných vzťahoch.⁵ V rámci Európskej únie je toto právo zároveň zakotvené v článku 7 Charty základných práv EÚ. Uplatňuje sa však len v prípadoch, keď sa vykonáva právo EÚ.⁶ V rámci prejudiciálneho konania má preto Súdny dvor povinnosť poskytnúť vnútroštátnemu súdu všetky potrebné výkladové prvky na posúdenie súladu tejto úpravy so základnými právami, ktorých dodržiavanie zabezpečuje právny poriadok EÚ.⁷

1.2 Európsky dohovor o ľudských právach

Európsky dohovor o ľudských právach je medzinárodná zmluva Rady Európy, ktorá bola prijatá v roku 1950 ako reakcia na potrebu jednotnej ochrany základných práv v Európe. Ich motiváciou boli hrozné spomienky na porušovanie ľudských práv spojené s druhou svetovou vojnou a ochrana ľudských práv bola vnímaná v tomto svetle.⁸

V súčasnej dobe Dohovor garantuje široké spektrum občianskych a politických práv. Zaručuje absolútne práva, ktoré nemôžu byť nikdy porušené štátmi, ako právo na život alebo zákaz mučenia, a zároveň chráni určité práva a slobody, ktoré môžu byť obmedzené len v súlade so zákonom, a to len v prípade, že je to nevyhnutné v demokratickej spoločnosti. Ide napríklad o právo na osobnú slobodu a bezpečnosť alebo právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života.⁹

Význam Európskeho dohovoru však nespočíva len v rozsahu práv a slobôd, ktoré chráni, ale aj v systéme, ktorý vytvoril, ustanovením Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorého úlohou je dohliadať na plnenie záväzkov členskými štátmi. Tento systém umožňuje jednotlivcom predkladať svoje prípady proti štátom, ktoré porušujú ich práva a slobody.¹⁰

Na druhej strane treba brať do úvahy, že pôvodné znenie Dohovoru odráža historický kontext po druhej svetovej vojne. Nezohľadňuje preto výslovne niektoré práva, ktoré sú dnes spoločensky etablované alebo právne očakávané. Ako upozorňuje odborná literatúra, okolnosti ľudského života sa neustále menia a tieto zmeny prirodzene volajú po novej interpretácii existujúcich ustanovení.¹¹

Kľúčovým aspektom, ktorý Dohovoru zabezpečuje jeho účinnosť a robí ho výnimočne moderným nástrojom, je dynamický spôsob jeho interpretácie. Ako uviedol už v rozsudku Tyrer

⁴ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Libert proti Francúzsku z 22. februára 2018, sťažnosť č. 588/13, para 40–42.

⁵ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Evans proti Spojenému kráľovstvu z 10. apríla 2007, sťažnosť č. 6339/05, para 75.

⁶ Článok 51 Charty základných práv Európskej únie.

⁷ MAZÁK, J.: *Charta základných práv Európskej únie v doktríne Ústavného súdu Slovenskej republiky. Študentská vedecká a odborná činnosť Právnickej fakulty UPJŠ* [online]. 2019. Dostupné na: https://sic.pravo.upjs.sk/files/2_mazak_-_charta_zp_v_doktrine_ussr.pdf [cit. 2025-04-15].

⁸ LETSAS, G.: The ECHR as a living instrument: its meaning and legitimacy. In: FØLLESDAL, A. (ed.): *Constituting Europe: The European Court of Human Rights in a National, European and Global Context* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp. 106-141. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/cbo9781139169295.005> [cit. 2025-04-09].

⁹ COUNCIL OF EUROPE: *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention> [cit. 2025-04-10].

¹⁰ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *The European Convention on Human Rights – A Living Instrument* [online]. 2022. Dostupné na internete: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_instrument_eng [cit. 2025-04-10].

¹¹ PERUZZO, K.: *Where Gender and Corpora Meet: New Insights into Discourse, Gender, and Corpora Studies. Submitted Manuscript*. Peter Lang. [online]. 2023. Dostupné na internete: https://gendjus.it/sites/default/files/attachments/peruzzo_peter%20lang_gender%20and%20corpora_submitted%20manuscript_0.pdf [cit. 2025-04-10].

proti Spojenému kráľovstvu: „Dohovor je „živý nástroj“, ktorý musí byť vykladaný v súlade s dnešnou realitou“.

Tento prístup sa stal rozhodujúcim najmä v prípadoch, kde spoločenské normy a technológie prekročili rámec, ktorý bol známy v čase prijatia Dohovoru. Príkladom sú otázky v oblastiach ako reprodukčné práva, rodinné väzby, práva LGBTI osôb, právo na identitu, či právo na prístup k informáciám o vlastnom pôvode.

1.3 Postavenie článku 8 v systéme EDLP

Článok 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý garantuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, zohráva kľúčovú úlohu v ochrane súkromného a rodinného života. Na rozdiel od niektorých iných článkov neobsahuje striktné definované práva. Vytvára priestor pre ich výklad v súlade s vývojom spoločnosti.¹²

Primárnym účelom článku 8 Dohovoru je ochrana jednotlivca pred svojvoľnými zásahmi verejnej moci do jeho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Táto povinnosť má charakter klasickej negatívnej povinnosti štátu, ktorú Európsky súd pre ľudské práva označil za podstatný cieľ článku 8 Dohovoru.¹³

Členské štáty však nie sú zaviazané len zdržaním sa zásahov. Článok 8 Dohovoru zakladá aj pozitívne záväzky, ktoré vyplývajú z požiadavky účinnej ochrany práv, a to aj v horizontálnych vzťahoch medzi súkromnými osobami. V zmysle judikatúry Súd zdôrazňuje, že rešpektovanie súkromného života môže vyžadovať prijatie legislatívnych a administratívnych opatrení, ktoré zabezpečia efektívne uplatňovanie týchto práv aj mimo vertikálneho vzťahu medzi jednotlivcom a štátom.¹⁴

Ako už bolo povedané, článok 8 EDLP chráni právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Každý prvok tohto práva má podľa judikatúry ESĽP autonómny význam, pretože definícia právnych pojmov v rámci Dohovoru sa považuje za nezávislú od definície používanej medzi zmluvnými štátmi (zásada „autonómnych pojmov“).¹⁵ Zároveň zdôrazňuje, že práva zaručené Dohovorom musia byť praktické a účinné, nie len teoretické a iluzórne.¹⁶

ESĽP stanovil, že súkromný život je široký pojem, ktorý nemožno vyčerpávajúco definovať.¹⁷ Okrem toho rozhodol, že by bolo príliš obmedzujúce obmedziť tento pojem na „vnútorný okruh“ v ktorom jednotlivec môže žiť svoj osobný život podľa vlastného rozhodnutia, a že rešpektovanie súkromného života musí do určitej miery zahŕňať aj právo nadväzovať a rozvíjať vzťahy s inými ľudskými bytosťami.¹⁸ Súd preto uznáva, že súkromný

¹² UK HUMAN RIGHTS BLOG: *Article 8 of the ECHR* [online]. 2024. Dostupné na: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-8-of-the-echr/> [cit. 2025-04-07].

¹³ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kroon a iní proti Holandsku z 27. októbra 1994, sťažnosť č. 18535/91, para 31.

¹⁴ COLUMBIA GLOBAL FREEDOM OF EXPRESSION: *Guide to Article 8 of The European Convention on Human Rights* [online]. 2020. Dostupné na: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2020/09/guide-to-art.-8-of-the-ecthr-coe-and-ecthr-1.pdf> [cit. 2025-04-07].

¹⁵ SARTORI, D.: Time and Definitions in the Interpretation of the ECHR: ‘Private Life’ and the Legal Recognition of Post-operative Transsexuals. *International Law Blog* [online]. 2015. Dostupné na: <https://internationallaw.blog/2015/11/16/time-and-definitions-in-the-interpretation-of-the-echr-private-life-and-the-legal-recognition-of-post-operative-transsexuals/> [cit. 2025-04-10].

¹⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Soering proti Spjenému kráľovstvu, zo 7. júla 1989, sťažnosť č. 14038/88, para 87.

¹⁷ ROAGNA, I.: *Protecting the Right to Respect for private and Family Life under the European Convention on Human Rights* [online]. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2012. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/roagna2012_en [cit. 2025-04-10].

¹⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Niemietz proti Nemecku zo 16. decembra 1992, sťažnosť č. 13710/88, para 29.

život je pojem, ktorý zahŕňa nielen práva týkajúce sa osobnej identity jednotlivcov, ale aj práva týkajúce sa ich sociálnej identity.¹⁹

Na základe toho Súd uznal práva spojené so slobodným prejavom sexuálnej orientácie pomerne skoro. Na druhej strane k rozšíreniu súkromného života o právne uznanie pooperačného transsexualizmu došlo oveľa neskôr. Rovnaký prístup sme zaznamenali aj v prípadoch párov rovnakého pohlavia a náhradného materstva.

V počiatočných rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva a Európskej komisie pre ľudské práva prevládal reštriktívny výklad pojmu rodinný život podľa článku 8 EDLP. Vo veci X a Y proti Spojenému kráľovstvu Komisia posudzovala, či deportácia malajzijského partnera britského občana rovnakého pohlavia predstavuje zásah do práva na rodinný život. Napriek trvalému spoluzitiu dvojice konštatovala, že takéto vzťahy nespádajú pod ochranu článku 8 Dohovoru.²⁰

Podobne vo veci Rees proti Spojenému kráľovstvu transrodový muž namietal, že nemožnosť úradne zmeniť údaj o pohlaví na rodnom liste porušuje jeho právo na rešpektovanie súkromného života. Súd však argumentoval, že britské právo je v tejto oblasti v „*prechodnom štádiu*“ a že neexistuje európsky konsenzus, ktorý by vyžadoval právne uznanie rodovej identity.²¹

Tento reštriktívny prístup k pojmu rodina pretrval takmer tri desaťročia. V rozhodnutí vo veci Mata Estevez proti Španielsku sťažovateľ tvrdil, že stabilné spoluzitie s partnerom rovnakého pohlavia by malo byť považované za rodinný život. Súd jeho sťažnosť odmietol s odôvodnením, že takýto vzťah síce spadá pod ochranu súkromného života, ale nie pod rodinný život v zmysle článku 8 Dohovoru.²²

V kontexte tohto príspevku je obzvlášť relevantný aj rozsudok Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu, v ktorom Súd po prvýkrát jednoznačne priznal, že právo transrodovej osoby na právne uznanie rodovej identity patrí do jadra súkromného života a zároveň, že štát má pozitívnu povinnosť zabezpečiť túto ochranu právnymi prostriedkami.²³ Ako uviedol Súd, rešpektovanie súkromného života podľa článku 8 EDLP zahŕňa aj možnosť určiť a právne uznať podstatné prvky svojej osobnej identity, vrátane pohlavia.²⁴

V prípadoch týkajúcich sa náhradného materstva vidíme tiež postupný vývoj výkladu článku 8 Dohovoru. Rozsudky Mennesson a Labassee proti Francúzsku z roku 2014 boli prvé prípady pred ESĽP týkajúce sa náhradného materstva.²⁵ Išlo o francúzske heterosexuálne páry, ktorým sa v USA narodili deti prostredníctvom surogácie, pričom genetickým rodičom bol vždy iba otec. Francúzsko odmietlo uznať zahraničné rodné listy, čo viedlo k sťažnostiam pre porušenie článku 8 EDLP. ESĽP porušenie práva rodičov na rodinný život nekonštatoval, no v

¹⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Pfeifer proti Rakúsku z 15. novembra 2007, sťažnosť č. 12556/03, para 33.

²⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci X, Y a Z proti Spojenému kráľovstvu z 22. apríla 1997, sťažnosť č. 21830/93, para 52.

²¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rees proti Spojenému kráľovstvu zo 17. októbra 1986, sťažnosť č. 9532/81, para 37.

²² Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Mata Estevez proti Španielsku z 10. mája 2001, sťažnosť č. 56501/00.

²³ SARTORI, D.: Time and Definitions in the Interpretation of the ECHR: ‘Private Life’ and the Legal Recognition of Post-operative Transsexuals. *International Law Blog* [online]. 2015. Dostupné na internete: <https://internationallaw.blog/2015/11/16/time-and-definitions-in-the-interpretation-of-the-echr-private-life-and-the-legal-recognition-of-post-operative-transsexuals/> [cit. 2025-04-10].

²⁴ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu z 11. júla 2002, sťažnosť č. 28957/95, para 90.

²⁵ EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE: *EU Framework on Children’s Rights* [online]. 2025. Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri\(2025\)769508_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri(2025)769508_en.pdf) [cit. 2025-04-10].

případe dětí rozhodol, že neuznanie biologického otcovstva narušilo ich právo na súkromný život.²⁶

Vývoj výkladu článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach potvrdzuje jeho otvorenosť voči novým výzvam, ktoré pôvodne neboli predvídané – vrátane právnej identity, rodovej rozmanitosti a reprodukčných práv. V rozhodovacej praxi ESĽP sa postupne udomácnili princípy dynamickej interpretácie, pozitívnych záväzkov štátu a autonómneho výkladu pojmov ako súkromný a rodinný život.

Tento posun umožnil rozšírenie ochrany na nové spoločenské situácie, no zároveň odhalil rozdiely medzi jednotlivými štátmi v prístupe k citlivým otázkam súkromia a identity. Práve tieto rozdiely vytvárajú napätie pri zabezpečení jednotnej ochrany v európskom priestore, čo otvára otázku miery harmonizácie v oblasti článku 8 Dohovoru.

1.4 Neexistencia harmonizácie: Výzvy pre jednotný výklad

Napriek dynamickému vývoju výkladu článku 8 EDĽP, práva z neho vyplývajúce nie sú absolútne a môžu podliehať obmedzeniam. Jeho uplatňovanie podlieha obmedzeniam, ktoré musia byť v súlade so zákonom, sledovať legitímny cieľ a byť nevyhnutné v demokratickej spoločnosti. Táto proporционаlita zásahu si vyžaduje vyváženie medzi právom jednotlivca a verejným záujmom.²⁷

V tomto procese zohrávajú kľúčovú úlohu dve výkladové doktríny ESĽP – voľný priestor na uváženie a európsky konsenzus. Prvá poskytuje štátom istý rozsah diskrečnej právomoci pri napĺňaní práv zaručených Dohovorom, najmä ak ide o oblasť bez ustáleného prístupu alebo citlivo hodnotovo podmienené témy. Naopak, existencia konsenzu medzi zmluvnými štátmi umožňuje Súdu obmedziť tento priestor a priblížiť sa k jednotnému štandardu ochrany.²⁸

Pri otázkach týkajúcich sa právneho uznania rodu, náhradného materstva či párov rovnakého pohlavia absentuje ustálený európsky konsenzus, čo vedie k zachovaniu širšieho priestoru na voľné uváženie štátov. Aj keď judikatúra ESĽP potvrdzuje trend smerujúci k rozšírenému výkladu článku 8 Dohovoru, a tým mieru voľnej úvahy zužuje, ide stále o oblasti s vysokou mierou citlivosti a rozdielnosťou prístupov. Súd preto postupuje opatrne a zohľadňuje najmä proporционаlitu zásahu, ako aj konkrétny spoločenský kontext.²⁹

2. AKTUÁLNE VÝZVY VÝKLADU ČLÁNKU 8 EURÓPSKEHO DOHOVORU O ĽUDSKÝCH PRÁVACH

Táto časť sa zameriava na analýzu troch aktuálnych a právne komplexných oblastí, v ktorých sa článok 8 Dohovoru dynamicky vykladá v reakcii na spoločenský a technologický vývoj.

Aj keď sa primárne budeme zaoberať článkom 8 EDĽP, samozrejme uvedená problematika má presah aj do iných práv. Napríklad v prípade Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu Súd konštatoval, že transrodové osoby majú podľa Dohovoru právo uzavrieť manželstvo s osobou opačného pohlavia, čím naznačil širšie chápanie osobnej identity

²⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Mennesson* proti Francúzsku z 26. júna 2014, sťažnosť č. 65192/11, para 102.

²⁷ COUNCIL OF EUROPE: *Articles 8 to 11 – Thematic Factsheets and Tools* [online]. 2025. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/les-articles-8-a-11> [cit. 2025-04-10].

²⁸ TRIPKOVIC, B.: A New Philosophy for the Margin of Appreciation and European Consensus. *Oxford Journal of Legal Studies* [online]. 2022. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/ojls/gqab031> [cit. 2025-04-13].

²⁹ CITIZENS ADVICE: *When can a public authority interfere with your human rights?* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/civil-rights/human-rights/when-can-a-public-authority-interfere-with-your-human-rights/> [cit. 2025-04-20].

aj v súvislosti s článkom 12 Dohovoru. V tejto súvislosti zároveň poukázal na vývoj v rámci Charty základných práv EÚ, ktorá pojem „muž a žena“ neobsahuje, čo môže ovplyvniť aj budúce interpretácie práva na manželstvo.³⁰

2.1 Transrodové osoby

Transgender (alebo skrátené *trans*) je zastrešujúci pojem, ktorým označujeme osoby, ktorých rodová identita sa líši od pohlavia, ktoré im bolo pripísané pri narodení. Rodová identita pritom vyjadruje vnútorný a prežívaný pocit príslušnosti k určitému rodu. Nejde o to isté ako sexuálna orientácia – transrodová osoba môže byť heterosexuálna, homosexuálna, bisexuálna či asexuálna. Človek sa môže identifikovať rôznymi spôsobmi, napríklad ako žena, muž, nebinárny alebo rodovo fluidný. Ako transrodová osoba sa môže identifikovať aj intersexuálna osoba – teda osoba, ktorá sa narodila s pohlavnými znakmi, ktoré nezodpovedajú typickým binárnym predstavám o mužskom alebo ženskom tele.³¹

V posledných rokoch dochádza na medzinárodnej, regionálnej aj vnútroštátnej úrovni k rastúcemu uznávaniu toho, ako sa ľudské práva vzťahujú na rodovú identitu a jej prejavy, čo vedie k posilňovaniu právnej ochrany transrodových osôb. Európsky súd pre ľudské práva pritom výslovne uznal rodovú identitu ako súčasť osobnej identity chránenú článkom 8 Dohovoru, ako aj ako diskriminačný dôvod podľa článku 14 Dohovoru.³²

Ochrana práv transrodových osôb sa dotýka širokého spektra oblastí. Tieto otázky sa týkajú najmä diskriminácie, násilia, zdravotnej starostlivosti, rodinného práva, právneho uznania rodu, zamestnania a azylu. V poslednom období sa zároveň do popredia dostávajú aj nové, často sporné témy, napríklad účasť transrodových osôb v športe, prístup k sexuálnej výchove či hygienickým zariadeniam.³³

Jedným z faktorov, ktoré zvýšili viditeľnosť tejto problematiky aj pred EŠLP, bola pandémia ochorenia Covid-19 (ďalej aj ako „Covid“ alebo „pandémia“). Počas pandémie sa preukazy totožnosti stali nevyhnutným nástrojom pre prístup k verejnému aj súkromnému životu, čo spôsobilo výrazné ťažkosti osobám bez dokladov alebo s dokladmi, ktoré nezodpovedajú ich identite. Do tejto skupiny osôb patria niektoré transrodové a intersexuálne osoby, najmä tie, ktoré majú v dokladoch totožnosti uvedené rodové označenie a/alebo meno, ktoré neodráža ich rodovú identitu, rodové vyjadrenie a/alebo fyzické charakteristiky normatívnym spôsobom.³⁴

Vzhľadom na súčasný kontext, v ktorom sa úloha dokladov totožnosti pri uplatňovaní niektorých ľudských práv opäť stáva zjavnou, sa v tomto článku analyzuje aj právo na zmenu rodového označenia a mena v dokladoch totožnosti v Európe.

V prípade A.D. a iní proti Gruzínsku požiadali transrodoví muži o právnu zmenu rodu bez chirurgického zákroku. Gruzínska legislatíva túto možnosť síce formálne poznala, no v praxi bola právna úprava tak nejasná, že nikto zo žiadateľov ju nevedel efektívne využiť. Súd

³⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu z 11. júla 2002, sťažnosť č. 28957/95, para 100.

³¹ UNITED NATIONS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS: *Transgender People* [online]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity/transgender-people> [cit. 2025-04-20].

³² EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Factsheet – Gender Identity Issues* [online]. 2024. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_gender_identity_eng [cit. 2025-04-10].

³³ COUNCIL OF EUROPE: The Issue Paper on Human Rights and Gender Identity and Expression. *Council of Europe – Commissioner for Human Rights* [online]. 2024. Dostupné na: <https://rm.coe.int/one-pager-on-the-issue-paper-on-human-rights-and-gender-identity-and-e/1680aed559> [cit. 2025-04-11].

³⁴ SLATER, J.-SMITH, A.: Covid-19 certificates and undocumented migrants: for some, the risk is more exclusion. *Picum Blog* [online]. 2022. Dostupné na: <https://picum.org/blog/covid-19-certificates-undocumented-migrants/> [cit. 2025-04-15].

rozhodol, že išlo o porušenie článku 8 EDLP, pretože štát zlyhal vo svojej pozitívnej povinnosti zabezpečiť prístupný a predvídateľný právny rámec.³⁵

Naopak, v prípade Y proti Poľsku sa transmuž domáhal vydania nového rodného listu, ktorý by úplne odstránil akékoľvek zmienky o pôvodnom pohlaví. Poľské úrady to odmietli, no zároveň uznali jeho nový rod a všetky aktuálne doklady vydali v súlade s jeho identitou. Súd nedeklaroval porušenie článku 8 Dohovoru, keďže pôvodný rodný list nebol verejne dostupný a sťažovateľ nepreukázal žiadne konkrétne negatívne dôsledky.³⁶

Otázka nebinárnej a intersexuálnej identity sa riešila v prípade Y proti Francúzsku. Sťažovateľ požadoval, aby ho štát v rodnom liste označil ako „neutrálne pohlavie“. Francúzske súdy žiadosť zamietli s odôvodnením, že ich právny poriadok je postavený na binárnom chápaní pohlavia. Zároveň uviedol, že zavedenie tretieho rodu by si vyžadovalo zásah zákonodarcu. Súd nevidel porušenie článku 8 Dohovoru, keďže Francúzsko podľa neho neprekročilo hranice voľnej úvahy, a otázka zavedenia tretieho pohlavia nepatrí do právomoci súdu.³⁷

Otázka právneho rodičovstva transrodových osôb bola riešená v prípadoch O.H. a G.H. proti Nemecku a A.H. a iní proti Nemecku. V oboch prípadoch išlo o transrodových rodičov, ktorí žiadali, aby boli v rodných listoch svojich detí označení v súlade so svojou rodovou identitou (napr. ako otec, hoci porodili dieťa, alebo ako matka, hoci neporodili dieťa). Nemecké úrady však v súlade s vnútroštátnym právom zotrvali na biologickom označení. Súd ich rozhodnutie akceptoval, pretože nešlo o popretie rodičovstva ako takého, a zásah do identity rodiča bol minimálny.³⁸

Iný záver však Súd zaujal v prípade Savinovskikh proti Rusku, kde bola transrodovému mužovi odňatá pestúnska starostlivosť o dve deti výlučne kvôli jeho rodovej identite. Úrady nepreukázali, že by transrodovosť akýmkoľvek spôsobom negatívne ovplyvnila deti. Rozhodnutie bolo postavené len na predsudkoch. Súd preto konštatoval porušenie článku 8 EDLP a zdôraznil, že v otázke starostlivosti o deti musí byť rozhodovanie vždy postavené na individuálnom a odbornom posúdení najlepšieho záujmu dieťaťa.³⁹

Napokon, v prípade W.W. proti Poľsku riešil Súd otázku zdravotnej starostlivosti o transrodovú osobu vo väzení. Sťažovateľke bola bezdôvodne prerušená hormonálna liečba po preložení do iného zariadenia. Súd rozhodol, že ide o porušenie článku 8 EDLP, pretože zdravotné potreby transrodových osôb vyžadujú osobitný prístup, najmä v kontexte ich zvýšenej zraniteľnosti vo väzbe.⁴⁰

Vývoj judikatúry v oblasti práv transrodových osôb ukazuje postupné rozširovanie ochrany rodovej identity, najmä v súvislosti s právom na zmenu dokladov a prístupom k zdravotnej starostlivosti. Súčasne však vyvstávajú výzvy, ako je účasť transrodových osôb v športe alebo prístup k hygienickým zariadeniam. Aj keď sú tieto otázky často sporné, je nevyhnutné zabezpečiť, aby právna ochrana transrodových osôb neohrozila ich základné práva a slobody.

³⁵ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. D. a iní proti Gruzínsku z 1. marca 2023, sťažnosť č. 57864/17, 79087/17 a 55353/19, para 76.

³⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Y proti Poľsku, zo 17. februára 2022, sťažnosť č. 74131/14.

³⁷ OII EUROPE: Press Release – Y V. France ECHR Decision. *Oii Europe* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.oiiurope.org/press-release-y-v-france-echr-decision/> [cit. 2025-04-15].

³⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci O. H. a G. H. proti Nemecku, zo 4. apríla 2023, sťažnosť č. 53568/18 a 54741/18.

³⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Savinovskikh a iní proti Rusku, z 9. októbra 2024, sťažnosť č. 16206/19, para 65.

⁴⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci W. W. proti Poľsku, z 11. júla 2024, sťažnosť č. 31842/20, para 96.

2.2 Náhradné materstvá

Vzhľadom na meniace sa zvyky a pokrok v reprodukčnej technológii sa pojem „rodina“ od prvého návrhu článku 8 Dohovoru výrazne zmenil. Väzby medzi členmi rodiny už nemusia byť biologické a samotné biologické väzby môžu vzniknúť z laboratórií. Rodičia rovnakého pohlavia, náhradné matky oproti biologickým matkám, opatrovatelia namiesto rodičov by si teoreticky mali nárokovať na rodinné väzby podľa článku 8 Dohovoru.

ESLP náhradné materstvo definuje ako proces, pri ktorom náhradná matka súhlasí s tým, že otehotnie a porodí dieťa, aby sa potom vzdala akýchkoľvek rodičovských práv k dieťaťu v prospech inej osoby alebo páru⁴¹ (ďalej aj ako „plánovaní rodičia“ alebo „objednávateľský pár“)

Rozlišujeme medzi tradičným a gestačným náhradným materstvom. Pri tradičnom náhradnom materstve náhradná matka poskytuje svoje vajíčko, čím sa stáva aj genetickou matkou dieťaťa. V súlade s klasickým právnym princípom je materstvo v takom prípade viazané výlučne na pôrod ako samostatnú právnu skutočnosť. Naopak, gestačné náhradné materstvo prebieha prostredníctvom oplodnenia *in vitro*, pričom náhradná matka nemá s dieťaťom genetický vzťah.⁴² Rovnako je možné, že ani žiadny z plánovaných rodičov nemá k dieťaťu biologickú väzbu. Rodičovský vzťah medzi dieťaťom a plánovanými rodičmi je zvyčajne uznávaný zápisom do rodného listu. Avšak v prípadoch, keď sa náhradné materstvo uskutoční v krajine, kde je legálne, a dieťa sa následne vráti do štátu, ktorý tento postup neuznáva, môže nastať problém s právnym uznaním rodičovstva.⁴³

Od rozhodnutia Mennesson proti Francúzsku sa ESLP venoval viacerým podobným prípadom, v ktorých sa skúmalo uznávanie vzťahov medzi deťmi a rodičmi, ktoré sa narodili prostredníctvom náhradného materstva v zahraničí. Súd rozšíril zásady uvedené v rozhodnutí Mennesson, čo viedlo k súčasnemu stanovisku, podľa ktorého všeobecná a absolútna nemožnosť uznať vzťah medzi dieťaťom a rodičmi, ktorý bol riadne založený v zahraničí, porušuje právo dieťaťa na rešpektovanie jeho súkromného života.⁴⁴

V týchto prípadoch je dôležité brať na zreteľ koho právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života bolo porušené. Príkladom môže byť aj prípad D. B. a iní proti Švajčiarsku. Ten sa týkal registrovaného páru rovnakého pohlavia, ktorý uzavrel kontrakt o gestačnom materstve v USA, na základe ktorého sa narodilo dieťa. Švajčiarske orgány však odmietli uznať rodičovský vzťah medzi plánovaným otcom a dieťaťom, aj keď tento vzťah bol uznaný americkým súdom. Uznali len vzťah medzi dieťaťom a biologickým otcom.⁴⁵

ESLP rozhodol, že Švajčiarsko porušilo právo dieťaťa na rešpektovanie súkromného života, pretože v čase narodenia dieťaťa neexistovala právna možnosť uznať vzťah medzi plánovaným otcom a dieťaťom. Zákony v krajine totiž umožňovali adopciu len manželským párom a až od roku 2018 aj párom v registrovaných partnerstvách. Súd konštatoval, že dlhodobé odmietanie právneho uznania tohto vzťahu malo negatívny dopad na najlepšie záujmy dieťaťa a predstavovalo neprimeraný zásah do jeho práva na rešpektovanie súkromného života.⁴⁶

⁴¹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Key Theme – Article 8: Surrogacy* [online]. 2024. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/surrogacy> [cit. 2025-04-15].

⁴² DE GROOT, D.: *Surrogacy: The legal situation in the EU*. European Parliamentary Research Service (EPRS) [online]. 2025. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri\(2025\)769508_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri(2025)769508_en.pdf) [cit. 2025-04-15].

⁴³ DUFALOVÁ, L.: *Surogačné materstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, 103 s. ISBN: 978-80-571-0241-0.

⁴⁴ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Advisory Opinion Requested by The French Court of Cassation, Request No. P16-2018-001* [online]. 2019. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6380799-8365006>

⁴⁵ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci D. B. a iní proti Švajčiarsku, z 22. novembra 2022, sťažnosť č. 58252/15 a 58817/15.

⁴⁶ *Ibidem*.

Ďalším faktorom, ktorý môže zmeniť rozhodnutie Súdu o tom, či bol porušený článok 8 Dohovoru je genetická väzba. Prípád Valdís Fjölnisdóttir a iní proti Islandu sa týkal neuznania rodičovstva medzi rodičmi a dieťaťom narodeným prostredníctvom gestačného materstva v USA. Hoci rodičia neboli biologicky príbuzní s dieťaťom, tvrdili, že existoval rodinný vzťah, ktorý mal byť uznaný. Island neuznal rodičovstvo, pretože surrogácia bola v krajine nelegálna. EŠLP konštatoval, že Island neporušil právo na rešpektovanie rodinného života, pretože právny základ pre odmietnutie uznania rodičovstva bol dostatočný.⁴⁷

V oblasti náhradného materstva je možné pozorovať rastúci trend uznávania rodičovských práv, čo je jasne potvrdené aj rozhodnutím v prípade Mennesson proti Francúzsku. Avšak vzhľadom na to, že proces náhradného materstva zahŕňa nielen rodičov, ale aj dieťa, je nevyhnutné dôkladnejšie zohľadniť rôzne faktory, ako je genetická väzba, právne uznanie rodinného vzťahu a, najmä, najlepšie záujmy dieťaťa. Preto sa čoraz intenzívnejšie poukazuje na potrebu zjednotenia právnych úprav v rámci členských štátov. Musí byť zabezpečená predvídateľná a rovnomerná ochrana práv všetkých zúčastnených, a predovšetkým detí.

2.3 Páry rovnakého pohlavia

Tak ako sa vyvíjal postoj spoločnosti k osobným vzťahom, vyvíjala sa aj interpretácia rodinného života zo strany EŠLP. Rozhodnutia týkajúce sa práv párov rovnakého pohlavia a ich rodín, ako napríklad rozsudok vo veci Schalk a Kopf proti Rakúsku z roku 2010, preukázali progresívne chápanie rodinnej dynamiky. Súd rozhodol, že hoci sa v článku 8 EDLP výslovne neuvádzajú vzťahy osôb rovnakého pohlavia, rešpektovanie rodinného života sa vzťahuje aj na tieto vzťahy, čím sa zdôraznila potreba, aby štáty uznávali rôzne rodinné štruktúry.⁴⁸

Obiter dictum EŠLP uznal vznikajúci európsky konsenzus smerom k právnemu uznaniu párov rovnakého pohlavia, ktorý bolo potrebné považovať za jeden z vyvíjajúcich sa práv bez ustáleného konsenzu. Celkovo sa zdá, že EŠLP naznačil, že jeho postoj k párom rovnakého pohlavia sa môže vyvíjať spolu s progresívnym trendom uznávania párov rovnakého pohlavia v celej Európe.⁴⁹

V prípadoch Oliari a Orlandi EŠLP rozhodol, že Taliansko je na základe Dohovoru povinné právne uznať páry rovnakého pohlavia. Otázka, či sú na to viazané aj ostatné zmluvné štáty, však ostala otvorená.⁵⁰ Jasnejšiu odpoveď priniesol až rozsudok Fedotova a iní proti Rusku z roku 2023.

Prípád mal podobné pozadie ako Oliari. Skupina párov rovnakého pohlavia sa sťažovala, že im ruské právo neumožňuje uzavrieť manželstvo. Tvrdené porušenia sa týkali článkov 8 a 14, ako aj článku 12 v spojení s článkom 14 Dohovoru. Súd sa však sústredil len na článok 8 Dohovoru a skonštatoval, že Rusko ho porušilo, keďže neposkytlo párom žiadnu formu právneho uznania. Po prvýkrát EŠLP výslovne uviedol, že zmluvné štáty majú pozitívnu povinnosť zabezpečiť právne uznanie a ochranu párov rovnakého pohlavia.⁵¹ Zdôraznil pritom existenciu pokračujúceho trendu právneho uznania v členských štátoch.⁵²

⁴⁷ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Valdís Fjölnisdóttir a iní proti Islandu z 18. mája 2021, sťažnosť č. 71552/17, para 75.

⁴⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Schalk a Kopf proti Rakúsku, z 24. júna 2010, sťažnosť č. 30141/04, para 94.

⁴⁹ *Ibidem*, para 105.

⁵⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Orlandi a iní proti Taliansku zo 14. decembra 2017, sťažnosť č. 26431/12, 26742/12, 44057/12 et al., para 63-64, pozri aj Oliari a iní proti Taliansku, z 21. októbra 2015, sťažnosť č. 18766/11 a 36030/11 para 186.

⁵¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Fedotova a iní proti Rusku zo 17. januára 2023, sťažnosť č. 40792/10, 30538/14 a 43439/14, para 166.

⁵² *Ibidem*, para 175.

Rozsudok Fedotova tak vytvoril precedens, na ktorý sa ESLP odvolával v krátkom čase pri ďalších prípadoch – Maymulakhin a Markiv proti Ukrajine, Koilova a Babulkova proti Bulharsku, Buhuceanu a iní proti Rumunsku a Przybyszewska a iní proti Poľsku. Vo všetkých týchto prípadoch Súd skonštatoval porušenie článku 8 EDLP z dôvodu úplnej absencie právneho uznania párov rovnakého pohlavia.⁵³

V súvislosti s uznávaním párov rovnakého pohlavia možno konštatovať, že ESLP zaujíma vyvažujúcu pozíciu – jeho judikatúra sa môže vnímať ako príliš obmedzujúca v niektorých štátoch, zatiaľ čo v iných môže pôsobiť progresívne. Vývoj v rozhodovacej praxi však naznačuje otvorenosť Súdu k ďalšiemu posunu v interpretácii článku 8 Dohovoru. Do budúcnosti nie je vylúčené, že ESLP bude konfrontovaný s otázkou, či Dohovor garantuje aj právo osôb rovnakého pohlavia uzavrieť manželstvo. K takémuto posunu by však pravdepodobne musel existovať výraznejší konsenzus medzi zmluvnými štátmi.

3. PRESAH ČLÁNKU 8 EURÓPSKEHO DOHOVORU O ĽUDSKÝCH PRÁVACH DO VOJENÉHO POHYBU OSÔB

Účinnosť judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva pri presadzovaní legislatívnych zmien v oblasti právneho uznania párov rovnakého pohlavia, rodovej identity či právnych dôsledkov náhradného materstva, do značnej miery závisí od ochoty jednotlivých zmluvných štátov tieto zmeny podporiť a zakomponovať do vnútroštátneho práva. Jednou z hlavných výziev v tomto smere je obmedzená schopnosť Súdu zabezpečiť vykonanie svojich rozsudkov, keďže mu chýba efektívny donucovací mechanizmus. Tento nedostatok ostro kontrastuje s právnym rámcom Súdneho dvora Európskej únie (ďalej aj ako „SDEÚ“), ktorého rozhodnutia sú priamo záväzné a v prípade ich neplnenia zo strany členských štátov môže dôjsť k porušeniu práva Únie, čo môže viesť až k uloženiu finančných sankcií zo strany Európskej komisie.⁵⁴

3.1 Voľný pohyb osôb

Voľný pohyb osôb je jednou zo základných slobôd vnútorného trhu EÚ. Tento princíp, zakotvený v článku 21 Zmluvy o fungovaní EÚ (ďalej aj ako „ZFEÚ“) a konkretizovaný v smernici 2004/38/ES⁵⁵, nie je iba hospodárskym nástrojom, ale má priamy dopad na realizáciu základných práv vrátane tých garantovaných článkom 8 EDLP – najmä práva na súkromný a rodinný život. Cieľom zásady voľného pohybu osôb je odstrániť diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti a zjednodušiť administratívne postupy, vytvoriť priestor, v ktorom sa ľudia môžu slobodne pohybovať a zdržiavať.⁵⁶

Problém nastáva v prípadoch, kde členské štáty uplatňujú rozdielne prístupy k uznávaniu rodinných alebo identitných statusov. Napríklad ak je manželstvo osôb rovnakého pohlavia alebo rodičovstvo v prípade surogácie uznané v jednom členskom štáte, odmietnutie tohto statusu v inom štáte môže viesť k porušeniu práv jednotlivca pri výkone voľného pohybu, ako aj k fragmentácii ochrany článku 8 Dohovoru.

⁵³ WĄSIK, M.: Przybyszewska and Others v. Poland: A Milestone for Poland while a tiny brick for other countries. *Strasbourg Observers* [online]. 2024. Dostupné na: <https://strasbourgobservers.com/2024/01/16/przybyszewska-and-others-v-poland-a-milestone-for-poland-while-a-tiny-brick-for-other-countries/> [cit. 2025-04-16].

⁵⁴ SANTALÓ GORIS, C.: The European Court of Human Rights: Advancing Legal Recognition of Same-Sex Couples across Europe? *EIPA Blog* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.eipa.eu/blog/the-european-court-of-human-rights-advancing-legal-recognition-of-same-sex-couples-across-europe/> [cit. 2025-04-10].

⁵⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov.

⁵⁶ EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION: Free Movement of Persons. *EFTA* [online]. 2025. Dostupné na: <https://www.efta.int/eea/policy-areas/persons> [cit. 2025-04-10].

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že Únia nemá právomoc na hmotnoprávnu harmonizáciu rodinného práva. Členské štáty majú voľnú mieru úvahy pri regulácii týchto otázok. Avšak výkon právomocí, ktoré zostali výlučne v kompetencii členských štátov, musí zostať v rámci, ktorý nekoliduje s právom EÚ. Ak by sme totiž ponechali v tejto otázke otvorenú mieru voľnej úvahy členským štátom z hľadiska dôsledkov, mohlo by sa stať, že dotknutí občania Únie by nemali v jednotlivých členských štátoch zabezpečený rovnaký rozsah práv vyplývajúcich zo slobôd vnútorného trhu. Preto sú členské štáty povinné zabezpečiť, že ich legislatíva nebude v rozpore s právom Únie t. j. ani s právom na voľný pohyb osôb, ktoré je garantované primárnym právom EÚ. V prípade, že je dotknuté právo EÚ Súdny dvor Európskej únie má právomoc vyjadriť sa k týmto otázkam a poskytovať výklad práva EÚ.⁵⁷

Právo EÚ nevyžaduje, aby členské štáty legalizovali tieto vzťahy vo svojich vnútroštátnych právnych systémoch. Avšak, podľa judikatúry Súdneho dvora musia byť tieto vzťahy uznávané aspoň na účely výkonu práva voľného pohybu. To znamená, že ak jeden členský štát uzná rodový status, rodičovstvo alebo manželstvo, druhý štát to nemôže ignorovať, ak tým bráni výkonu práva na pohyb a pobyt. Odmietnutie uznania môže viesť k porušeniu práv podľa článku 8 EDLP, ako je zachovanie rodinných väzieb, právnej identity a osobnej dôstojnosti. Rovnako by to mohlo mať za následok porušenie práva na voľný pohyb osôb, čím by došlo k diskriminácii a narušeniu vnútorného trhu.⁵⁸

V tomto kontexte sa môže voľný pohyb osôb a článok 8 Dohovoru chápať ako vzájomne sa dopĺňajúce záruky ochrany základných práv v rámci európskeho priestoru. Uvedená dvojité záruka ochrany sa uplatní najmä v situáciách kde ešte neexistuje harmonizovaná úprava ani európsky konsenzus.

3.2 Súdny dvor vo vybraných otázkach voľného pohybu

V tomto zmysle možno poukázať na kľúčové rozhodnutia Súdneho dvora EÚ, ktoré reagovali na vznikajúce konflikty medzi výkonom práva voľného pohybu a reštriktívnym prístupom niektorých členských štátov k uznávaniu osobného a rodinného statusu.

Príkladom uvedenej disparity bol prípad Coman, v ktorom Súdny dvor rozhodol, že pojem manžel v zmysle smernice 2004/38/ES zahŕňa aj osobu rovnakého pohlavia. Aj keď rumunské právo neuznávalo manželstvo medzi osobami rovnakého pohlavia, Rumunsko bolo podľa rozsudku povinné uznať tento zväzok aspoň na účely pobytu, ak bol právoplatne uzavretý v inom členskom štáte.⁵⁹

V nedávnom prejudiciálnom rozsudku vo veci Mirin sa Súdny dvor zaoberal otázkou, či je členský štát oprávnený odmietnuť uznanie právne nadobudnutej zmeny mena a rodovej identity, ku ktorej došlo v inom členskom štáte počas výkonu práva na voľný pohyb. Výsledkom takého odmietnutia bolo, že osoba musela opätovne podstúpiť vnútroštátne konanie o zmene údajov, a to aj napriek tomu, že zmena už bola právoplatne uznaná v inom štáte EÚ. Súdny dvor konštatoval, že povinnosť opätovne absolvovať súdne konanie v domovskom štáte predstavuje neprimerané bremeno a môže byť v rozpore s článkom 21 ZFEÚ v spojení s článkami 7 a 21 Charty základných práv EÚ.⁶⁰

Zároveň bola vo veci Mirin nastolená otázka uplatnenia výhrady verejného poriadku ako dôvodu na odmietnutie uznania osobného statusu. Súdny dvor nepriamo potvrdil, že

⁵⁷ MORAVCOVÁ, D.: Prejudiciálne konanie vo veci Mirin - medzi pravidlami vnútorného trhu a ľudskými právami. *Právo a manažment v zdravotníctve* [online]. 2024, 15, 9, s. 8-13. Dostupné na: <https://www.pravovzdravotnictve.sk/sk/casopis/pravo-a-manazment-v-zdravotnictve/prejudicialne-konanie-vo-veci-mirin-medzi-pravidlami-vnutorneho-trhu-a-ludskymi-pravami.m-1469.html>

⁵⁸ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 5. júna 2018, Coman, C-673/16, EU:C:2018:385.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 4. októbra 2024, Mirin, C-4/23, EU:C:2024:845.

samotný nesúlad medzi vnútroštátnym právom a právom iného členského štátu nepostačuje na legitímne uplatnenie tejto výhrady, najmä ak ide o zásah do výkonu základných práv.⁶¹

Podobne, vo veci *Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo"* SDEÚ rozhodol, že členský štát je povinný uznať rodný list dieťaťa vydaný iným členským štátom, aj keď uvádza ako rodičov dve osoby rovnakého pohlavia. Odmietnutie takéhoto uznania by bolo v rozpore s právom dieťaťa na voľný pohyb a s jeho najlepším záujmom.⁶²

V tomto kontexte môžeme zdôrazniť aj zásadu úniovej lojality: „Únia a členské štáty vzájomne rešpektujú a vzájomne si pomáhajú pri vykonávaní úloh, ktoré vyplývajú zo zmlúv“. Tu narážame na prienik všetkých spomínaných otázok do práva EÚ. Hoci EŠLP značne limituje možnosti zmluvných strán, zmluvné strany, ktoré sú zároveň členskými štátmi EÚ, sú zároveň limitované výkonom základných slobôd a právom EÚ všeobecne. Členské štáty preto nie sú limitované len Dohovorom a výkladom EŠLP, ale aj pravidlami vnútorného trhu, a tým pádom aj Charty základných práv EÚ pokiaľ ide o slobody vnútorného trhu.⁶³

Na záver je potrebné uviesť, že otázka cezhraničného uznávania rodinných väzieb párov rovnakého pohlavia zostáva aktuálna aj v prebiehajúcich konaniach pred Súdny dvorom EÚ. Dňa 3. apríla 2025 generálny advokát Jean Richard de la Tour predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania vo veci *C-713/23*, ktoré sa týka výkladu práv občanov Únie na voľný pohyb a pobyt v súvislosti s manželstvami osôb rovnakého pohlavia uzavretými v inom členskom štáte, ktorý ich neuznáva.

Generálny advokát navrhuje, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálnu otázku takto: „*Články 20 a 21 ZFEÚ v spojení s článkom 7 Charty základných práv EÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia právnej úprave, ktorá neumožňuje prepísať sobášny list osoby rovnakého pohlavia, ak existujú iné prostriedky na jeho uznanie. Naopak, bránia úprave, ktorá neuznáva manželstvo uzavreté v inom členskom štáte pri výkone slobody pohybu a pobytu*“.⁶⁴

Hoci stanovisko generálneho advokáta nie je právne záväzné, jeho potvrdenie Súdny dvorom by mohlo znamenať významný posun k rovnomernejšej ochrane rodinného a súkromného života v rámci EÚ.

ZÁVER

Z predloženej analýzy vyplýva, že výklad článku 8 EDLP nie je statickým konceptom, ale právnym priestorom, ktorý sa formuje v reakcii na meniace sa okolnosti a potreby jednotlivcov. Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre postupne rozšíril výklad tohto ustanovenia tak, aby reflektoval nové formy rodinných väzieb, otázky rodovej identity či dôsledky asistovanej reprodukcie, vrátane cezhraničného náhradného materstva.

Zároveň sa ukazuje, že ochrana týchto práv v praxi naráža na limity vnútroštátnych právnych poriadkov, najmä ak členské štáty EÚ odmietajú uznávať právne vzťahy, ktoré vznikli v inom štáte. Tento vývoj ukazuje, že samotná existencia práv nestačí. Kľúčová je ich interpretácia v súlade so súčasným spoločenským kontextom.

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, dopĺňaná rozhodovacou praxou Súdneho dvora EÚ, vytvára súbežné línie ochrany základných práv, najmä v oblastiach, kde absentuje harmonizované právo Únie. Zatiaľ čo EŠLP sa opiera najmä o článok 8 EDLP a jeho dynamický výklad v oblastiach ako je náhradné materstvo, rodičovské väzby párov rovnakého pohlavia či

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 14. decembra 2021, V.M.A., C-490/20, EU:C:2021:1008.

⁶³ MORAVCOVÁ, D.: Prejudiciálne konanie vo veci *Mirin* - medzi pravidlami vnútorného trhu a ľudskými právami. *Právo a manažment v zdravotníctve* [online]. 2024, 15, 9, s. 8-13. Dostupné na: <https://www.pravovzdravotnictve.sk/sk/casopis/pravo-a-manazment-v-zdravotnictve/prejudicialne-konanie-vo-veci-mirin-medzi-pravidlami-vnutorneho-trhu-a-ludskymi-pravami.m-1469.html>

⁶⁴ Návrh generálneho advokáta z 3. apríla 2025, *Cupriak-Trojan a Trojan*, C-713/23, EU:C:2025:235.

právna identita transrodových osôb, Súdny dvor interpretuje články 7 a 21 Charty základných práv EÚ v kontexte práva na súkromný a rodinný život a zákazu diskriminácie.

Napriek tomu, že tieto sudy vychádzajú z odlišných právnych základov, nachádzajú spoločnú reč. Kľúčové rozsudky ESĽP ako *Mennesson*, *Valdís Fjölnisdóttir, D.B. a iní* či *A.L. proti Francúzsku* zdôraznili, že „*všeobecná a absolútna nemožnosť*“ uznať právny vzťah medzi dieťaťom a rodičmi, ktorý bol riadne založený v inom štáte, predstavuje porušenie článku 8 Dohovoru, najmä vo vzťahu k dieťaťu.

V judikatúre Súdneho dvora EÚ možno sledovať zbližovanie s výkladom ESĽP, najmä pokiaľ ide o uznávanie osobného statusu v cezhraničných situáciách. Rozhodnutia Súdneho dvora EÚ, ako napríklad *Coman*, *Stolichna obshtina* či *Mirin*, ilustrujú, ako sa zásada voľného pohybu osôb stáva nástrojom na ochranu individuálnych práv. Súd jednoznačne deklaroval, že výkon práva na voľný pohyb nemôže byť podmienený opätovným absolvovaním súdnych konaní alebo uznávaním iba určitých aspektov osobného statusu. Významné je aj to, že výhrada verejného poriadku nemôže slúžiť ako všeobecná výhovorka na obchádzanie uznávania právne nadobudnutých statusov.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že výklad článku 8 EDĽP a rozhodnutia Súdneho dvora v prejudiciálnych konaniach sa navzájom dopĺňajú. Vytvárajú tak dôležitý rámec ochrany základných práv v prípadoch, kde chýba legislatívna harmonizácia alebo kde pretrváva absencia spoločenského konsenzu. Do budúcnosti by bolo žiaduce, aby sa Súdny dvor vyjadril aj k ďalším oblastiam ako sú náhradné materstvo alebo rodinné väzby párov rovnakého pohlavia, čo by prispelo k väčšej právnej istote osôb pri výkone ich práv v rámci EÚ.

SUMMARY

The analysis presented here demonstrates that the interpretation of Article 8 ECHR is not a static concept. On the contrary, it develops in response to changing circumstances and the evolving needs of individuals. In its case law, the European Court of Human Rights has gradually extended the interpretation of this provision to reflect new forms of family ties, gender identity issues or the implications of assisted reproduction, including cross-border surrogacy.

At the same time, it appears that the protection of these rights in practice encounters the limits of national legal orders, specifically when EU Member States refuse to recognise legal relationships established in another country. This development demonstrates that the mere existence of rights is not sufficient, and their interpretation must align with the current social context.

The case law of the European Court of Human Rights, complemented by the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union, creates parallel lines of fundamental rights protection, especially in areas where no harmonised Union law exists. While the ECtHR relies primarily on Article 8 of the ECHR and its dynamic interpretation in matters such as surrogacy, same-sex parental ties, and the legal identity of transgender persons, the CJEU interprets Articles 7 and 21 of the Charter of Fundamental Rights of the EU in the context of the right to private and family life and the prohibition of discrimination.

Despite their different legal foundations, both courts find common ground. Landmark judgments of the ECtHR, such as *Mennesson*, *Valdís Fjölnisdóttir, D.B. and Others*, and *A.L. v. France*, have emphasised that a "general and absolute impossibility" to recognise a legal relationship between a child and their parents lawfully established in another country constitutes a violation of Article 8 of the Convention, particularly concerning the child.

The case law of the CJEU demonstrates a convergence with the interpretation of the ECtHR, specifically regarding the recognition of personal status in cross-border situations. Judgments such as *Coman*, *Stolichna obshtina*, and *Mirin* illustrate how the principle of free

movement of persons becomes a tool for safeguarding individual rights. The Court has clearly stated that the exercise of the right to free movement cannot be conditional upon the repetition of judicial proceedings or the selective recognition of elements of personal status. Notably, the public policy exception cannot serve as a blanket justification for circumventing the recognition of legally acquired statuses.

Considering the above and to conclude, the interpretation of Article 8 of the ECHR and the rulings of the CJEU in preliminary reference procedures complement each other. Together, they form an essential framework for protecting the fundamental rights where there is a lack of consensus or harmonization. In the future, it would be preferable for the Court of Justice to give its opinion on other areas such as surrogacy or family ties between same-sex couples, which would contribute to greater legal certainty for people in pursuing their rights within the EU.

Bibliografia:

Knižné zdroje

DUFALOVÁ, L.: *Surogačné materstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, 156 s. ISBN: 978-80-571-0241-0.

Internetové zdroje

CANNOOT, P.: Human Rights Centre submits third party intervention in case concerning legal gender recognition. *Strasbourg Observers* [online]. 2018. Dostupné na: <https://strasbourgobservers.com/2018/02/19/human-rights-centre-submits-third-party-intervention-in-case-concerning-legal-gender-recognition/>

CITIZENS ADVICE: *When can a public authority interfere with your human rights?* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/civil-rights/human-rights/when-can-a-public-authority-interfere-with-your-human-rights/>

COLUMBIA UNIVERSITY: *Global Freedom of Expression. 2020. Guide to Art. 8 of the ECtHR* [online]. 2020. Dostupné na: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wpcontent/uploads/2020/09/Guide-to-Art.-8-of-the-ECtHR-COE-and-ECtHR-1.pdf>

COUNCIL OF EUROPE: *Knowledge Sharing. 2023. Surrogacy* [online]. 2023. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/surrogacy>

COUNCIL OF EUROPE: *Guide to good practice under the Convention* [online]. 2010. Dostupné na: <https://rm.coe.int/168007ff47>

COUNCIL OF EUROPE: *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* [online]. 2024. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_Instrument_ENG

COUNCIL OF EUROPE: *Les articles 8 à 11* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/les-articles-8-a-11>

COUNCIL OF EUROPE: *The Issue Paper on Human Rights and Gender Identity and Expression*. In: *Council of Europe – Commissioner for Human Rights* [online]. 2024. Dostupné na: <https://rm.coe.int/one-pager-on-the-issue-paper-on-human-rights-and-gender-identity-and-e/1680aed559>

COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION (CJEU): *Rozsudok vo veci C-646/22 Mirin* [online]. 2024. Dostupné na: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=297549&pageIndex=0&doclang=SK&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=10502941>

DE GROOT, D.: *Surrogacy: The legal situation in the EU*. In: *European Parliamentary Research Service (EPRS)* [online]. 2025. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri\(2025\)769508_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/brie/2025/769508/eprs_bri(2025)769508_en.pdf)

EUR-Lex: *Commission Notice 2023/C 139/02* [online]. 2023. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023XC01392>

EUROPEAN COMMISSION: *Free movement and residence* [online]. 2024. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/free-movement-and-residence_en

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Advisory Opinion requested by The French Court of Cassation, Request No. P16-2018-001* [online]. 2019. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6380799-8365006>

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Surrogacy – Factsheet* [online]. 2020. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_surrogacy_eng

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *The European Convention on Human Rights – A Living Instrument* [online]. 2022. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_instrument_eng

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Key Theme – Article 8: Surrogacy* [online]. 2024. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/surrogacy>

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Factsheet – Gender Identity Issues* [online]. 2024. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_gender_identity_eng

EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION: *Free Movement of Persons. EFTA* [online]. 2025. Dostupné na: <https://www.efta.int/eea/policy-areas/persons>

EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE: *Legal recognition of rainbow families* [online]. 2025. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf)

ILGA-EUROPE: *Short guide to legal gender recognition* [online]. 2024. Dostupné na: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/short_guide_to_legal_gender_recognition.pdf

INTER-AMERICAN COURT OF HUMAN RIGHTS: *Advisory Opinion OC-24/17* [online]. 2017. Dostupné na: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r27134.pdf>

KILKELLY, U.: *The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe* [online]. 2003. Dostupné na: <https://www.refworld.org/reference/research/coe/2003/en/70163>

LETSAS, G.: The ECHR as a living instrument: its meaning and legitimacy. In: FØLLESDAL, A. (ed.): *Constituting Europe: The European Court of Human Rights in a National, European and Global Context* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp. 106-141. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/cbo9781139169295.005>

MAZÁK, J.: *Charta základných práv Európskej únie v doktríne Ústavného súdu Slovenskej republiky. Študentská vedecká a odborná činnosť Právnickej fakulty UPJŠ* [online]. 2019, 27, 2. Dostupné na: https://sic.pravo.upjs.sk/files/2_mazak_-_charta_zp_v_doktrine_ussr.pdf [cit. 2025-04-15].

MORAVCOVÁ, D.: Výhrada verejného poriadku v kontexte náhradného materstva v rozhodovacej činnosti súdov SR a iných členských štátov EÚ. *Justičná revue: časopis pre právnu teóriu a prax* [online]. 2023, 75, 8-9, s. 913-935. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/sk/casopis/justicna-revue/vyhrada-verejneho-poriadku-v-kontexte-nahradneho-materstva-v-rozhodovacej-cinnosti-sudov-sr-a-inych-clenskych-statov-eu.m-3687.html>

MORAVCOVÁ, D.: Prejudiciálne konanie vo veci Mirin - medzi pravidlami vnútorného trhu a ľudskými právami. *Právo a manažment v zdravotníctve* [online]. 2024, 15, 9, s. 8-13. Dostupné na: <https://www.pravovzdravotnictve.sk/sk/casopis/pravo-a-manazment-v-zdravotnictve/prejudicialne-konanie-vo-veci-mirin-medzi-pravidlami-vnutorneho-trhu-a-ludskymi-pravami.m-1469.html>

OII EUROPE: Press Release – Y V. France ECHR Decision. *Oii Europe* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.oiiurope.org/press-release-y-v-france-echr-decision/>

PERUZZO, K.: *Where Gender and Corpora Meet: New Insights into Discourse, Gender, and Corpora Studies. Submitted Manuscript. Peter Lang* [online]. 2023. Dostupné na: https://gendjus.it/sites/default/files/attachments/peruzzo_peter%20lang_gender%20and%20corpora_submitted%20manuscript_0.pdf

ROAGNA, I.: *Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights* [online]. 2012. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Roagna2012_EN

ROL PLATFORM: *The legally enshrined right to gender reassignment not enforceable in practice* [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.rolplatform.org/the-legally-enshrined-right-to-gender-reassignment-not-enforceable-in-practice/>

SANTALÓ GORIS, C.: The European Court of Human Rights: Advancing Legal Recognition of Same-Sex Couples across Europe? *EIPA Blog* [online]. 2024. Dostupné na:

<https://www.eipa.eu/blog/the-european-court-of-human-rights-advancing-legal-recognition-of-same-sex-couples-across-europe/>

SARTORI, D.: Time and Definitions in the Interpretation of the ECHR: 'Private Life' and the Legal Recognition of Post-operative Transsexuals. *International Law Blog* [online]. 2015. Dostupné na: <https://internationallaw.blog/2015/11/16/time-and-definitions-in-the-interpretation-of-the-echr-private-life-and-the-legal-recognition-of-post-operative-transsexuals/>

SLATER, J. - SMITH, A.: Covid-19 certificates and undocumented migrants: for some, the risk is more exclusion. *Picum Blog* [online]. 2022. Dostupné na: <https://picum.org/blog/covid-19-certificates-undocumented-migrants/> [cit. 2025-04-15].

TRIPKOVIC, B.: A New Philosophy for the Margin of Appreciation and European Consensus. *Oxford Journal of Legal Studies* [online]. 2022, 42, 1, s. 207–234. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/ojls/gqab031>

UK HUMAN RIGHTS BLOG: *Article 8 of the ECHR* [online]. 2024. Dostupné na: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-8-of-the-echr/>

UNITED NATIONS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS: *Transgender People* [online]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity/transgender-people>

VOELKERRECHTSBLOG: *The future of sexual orientation and gender identity in human rights* [online]. 2023. Dostupné na: <https://voelkerrechtsblog.org/the-future-of-sexual-orientation-and-gender-identity-in-human-rights-2/>

WĄSIK, M.: Przybyszewska and Others v. Poland: A Milestone for Poland while a tiny brick for other countries. *Strasbourg Observers* [online]. 2024. Dostupné na: <https://strasbourgobservers.com/2024/01/16/przybyszewska-and-others-v-poland-a-milestone-for-poland-while-a-tiny-brick-for-other-countries/>

Právne akty

Európsky dohovor o ľudských právach

Charta základných práv Európskej únie

Smernica 2004/38/ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov

Zmluva o Európskej únii

Zmluva o fungovaní Európskej únie

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Mata Estevez proti Španielsku z 10. mája 2001, sťažnosť č. 56501/00

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. D. a iní proti Gruzínsku z 1. marca 2023, sťažnosť č. 57864/17, 79087/17 a 55353/19

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. H. a iní proti Nemecku zo 4. apríla 2023, sťažnosť č. 7246/20

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A. L. proti Francúzsku zo 7. apríla 2022, sťažnosť č. 13344/20

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Buhuceanu a iní proti Rumunsku z 23. mája 2023, sťažnosť č. 20081/19

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci D. B. a iní proti Francúzsku zo 14. apríla 2022, sťažnosť č. 58251/21

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Evans proti Spojenému kráľovstvu z 10. apríla 2007, sťažnosť č. 6339/05

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Fedotova a iní proti Rusku zo 17. januára 2023, sťažnosť č. 40792/10, 30538/14 a 43439/14

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu z 11. júla 2002, sťažnosť č. 28957/95

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Koilova a Babulkova proti Bulharsku z 5. septembra 2023, sťažnosť č. 40209/20

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kroon a iní proti Holandsku z 27. októbra 1994, sťažnosť č. 18535/91

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Libert proti Francúzsku z 22. februára 2018, sťažnosť č. 588/13

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Mennesson proti Francúzsku z 26. júna 2014, sťažnosť č. 65192/11

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Niemietz proti Nemecku zo 16. decembra 1992, sťažnosť č. 13710/88

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci O. H. a G. H. proti Nemecku, zo 4. apríla 2023, sťažnosť č. 53568/18 a 54741/18

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Oliari a iní proti Taliansku, z 21. októbra 2015, sťažnosti č. 18766/11 a 36030/11

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Orlandi a iní proti Taliansku zo 14. decembra 2017, sťažnosti č. 26431/12, 26742/12, 44057/12 et al., para 63–64

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Pfeifer proti Rakúsku z 15. novembra 2007, sťažnosť č. 12556/03

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Przybyszewska a iní proti Poľsku z 12. decembra 2023, sťažnosť č. 11454/17

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rees proti Spojenému kráľovstvu z 17. októbra 1986, sťažnosť č. 9532/81

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Savinovskikh a iní proti Rusku, z 9. októbra 2024, sťažnosť č. 16206/19

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Schalk a Kopf proti Rakúsku, z 24. júna 2010, sťažnosť č. 30141/04, para 94

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Soering proti Spojenému kráľovstvu, zo 7. júla 1989, sťažnosť č. 14038/88

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Tyrer proti Spojenému kráľovstvu z 25. apríla 1978, sťažnosť č. 5856/72

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Valdís Fjölnisdóttir a iní proti Islandu z 18. mája 2021, sťažnosť č. 71552/17

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci W. W. proti Poľsku, z 11. júla 2024, sťažnosť č. 31842/20

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci X, Y a Z proti Spojenému kráľovstvu z 22. apríla 1997, sťažnosť č. 21830/93

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Y proti Francúzsku z 31. januára 2023, sťažnosť č. 76888/17

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Y proti Poľsku, zo 17. februára 2022, sťažnosť č. 74131/14

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

Rozsudok Súdneho dvora zo 14. decembra 2021, Stolichna obshtina, rayon “Pancharevo”, C-490/20, EU:C:2021:1008

Rozsudok Súdneho dvora z 5. júna 2018, Coman a iní proti Inspectoratul General pentru Imigrări, C-673/16, EU:C:2018:385

Rozsudok Súdneho dvora zo 16. januára 2024, Mirin, C-646/22, EU:C:2024:39

Rozsudok Súdneho dvora zo 4. decembra 1974, Yvonne van Duyn proti Home Office, C-41/74, EU:C:1974:133

